

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Ενέργεια: Στρατηγική, Δίκαιο & Οικονομία»

**Η αξιοποίηση των ορυκτών και άλλων ενεργειακών πόρων
στο ευρύτερο Ιόνιο Πέλαγος: Από την πρώτη ελληνο-ιταλική
συμφωνία του 1977 ως τις αδειοδοτήσεις του 2014**

Όνομ/πώνυμο φοιτητή: Σπύρος Γεωργουσόπουλος

A.M.: ME14006

Πειραιάς, 2016

Ο κάτωθι υπογράφων Σπυρίδων Γεωργουσόπουλος βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται και έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης πως δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Υπογραφή

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
1. Η οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ).....	6
1.1. Εισαγωγή	6
1.2. Η εξέλιξη της Υφαλοκρηπίδας από γεωλογικό φαινόμενο σε νομικό και πολιτικό όρο.....	6
1.3. Καθορισμός και οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας στη Σύμβαση της Γενεύης του 1958.....	8
1.4. Καθορισμός και οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας στη Σύμβαση ΔΘ 1982	10
1.5. Καθορισμός και οριοθέτηση της ΑΟΖ στη Σύμβαση ΔΘ 1982.....	12
1.6. Επισκόπηση και κριτική ανάλυση των άρθρων 74 και 83 της Σύμβασης ΔΘ 1982 .	15
2. Ελληνική Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ	20
2.1. Ελληνική Υφαλοκρηπίδα	20
2.1.1. Οριοθέτηση με την Ιταλία	20
2.1.2. Οριοθέτηση με την Αλβανία	22
2.1.3. Οριοθέτηση με τις υπόλοιπες γείτονες χώρες	24
2.2. Ελληνική ΑΟΖ	25
3. Διαδικασίες αξιοποίησης υδρογονανθράκων και άλλων μορφών ενεργειακού πλούτου σε Υφαλοκρηπίδες και ΑΟΖ.....	32
4. Νομικό καθεστώς που διέπει την αξιοποίηση υδρογονανθράκων στην Ελλάδα ...	35
4.1. Νόμος 2289/1995 και Οδηγία 94/22/ΕΚ.....	35
4.2. Προεδρικό διάταγμα 127/1996	38
4.3. Νόμος 4001/2011 (τροποποίηση του Ν. 2289/1995).....	39
4.4. Κριτική ανάλυση και επισκόπηση των τροποποιήσεων του Ν. 4001/2011	44
4.5. Νόμος 4409/2016 για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών	47
5. Διαδικασίες ανάθεσης σε εταιρίες εύρεσης και αξιοποίησης κοιτασμάτων στον Ελλαδικό χώρο	50
5.1. Ιστορικό έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα	50
5.2. Ανάλυση νομοθετικού πλαισίου των διαδικασιών ανάθεσης	53
5.3. Κύκλοι διαγωνισμών / παραχωρήσεων και εν τοις πράγμασι αναθέσεις στον Ελλαδικό χώρο	57
6. Ζητήματα αναθεώρησης θεσπισμένων ζωνών μεταξύ Ελλάδας – Ιταλίας και προσπάθειες απεμπλοκής από το αδιέξοδο με την Αλβανία	63
6.1. Το ζήτημα Ελλάδας - Ιταλίας	63
6.2. Το ζήτημα Ελλάδας - Αλβανίας.....	63

7.	Κρίσεις και συμπεράσματα	65
	Βιβλιογραφία.....	680

Εισαγωγή

Ανέκαθεν στην Ιστορία των κοινωνιών, των εθνών και των κρατών η θάλασσα και τα ύδατα αποτελούσαν αντικείμενο διεκδίκησης και διαπραγμάτευσης, για ένα εύρος εκμετάλλευσης από την απλή αλιεία έως την σημερινή υπερ-τεχνολογική αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων. Πέρα από τα ύδατα που καθιερώθηκαν ως τμήμα του «εδάφους» ενός κράτους (εσωτερικά ύδατα και αιγιαλίτιδα ζώνη), τέθηκε αναμενόμενα το ζήτημα επέκτασης της κρατικής κυριαρχίας στις παραπλήσιες θαλάσσιες περιοχές, όπως και το ζήτημα οριοθέτησης αυτών και διαχωρισμού τους σε ζώνες. Παράλληλα, ανέκυψαν και εδραιώθηκαν αρχές όπως η υποχρέωση ενός κράτους να μην παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων κρατών ακόμα και όταν ασκεί τις εξουσίες του *στο ίδιο του το έδαφος* (άρθρο 2 παρ. 4 Χάρτη Ηνωμένων Εθνών - 1945), πόσο μάλλον πέραν του εδάφους του. Επομένως, γίνεται εύκολα αντιληπτό πόσο τρικυμιώδης έχει υπάρξει έως και σήμερα ο χειρισμός του ζητήματος είτε από γείτονες χώρες με συμφωνίες μεταξύ τους, είτε κατόπιν προσφυγής σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα.

Η Ελλάδα ειδικότερα αποτελεί γεωγραφικό χώρο άμεσα συνδεδεμένο με τη θάλασσα, με αποτέλεσμα θέματα οριοθετήσεων και διαχείρισης πόρων, ενεργειακών και άλλων, να προσελκύουν το ενδιαφέρον της επιστημονικής και της πολιτικής κοινότητας και της κοινωνίας εν γένει. Στην παρούσα οικονομική και πολιτική συγκυρία, ζητήματα οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών και αξιοποίησης του ορυκτού πλούτου προσελκύουν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον στην προσπάθεια ανεύρεσης νέων πηγών χρηματοδότησης του κράτους.

Βασικό αντικείμενο της παρούσας εργασίας θα αποτελέσει πιο συγκεκριμένα η πορεία των εξελίξεων στην περιοχή του ευρύτερου Ιονίου Πελάγους για την αξιοποίηση ορυκτών και άλλων ενεργειακών πόρων και οι συνδιαλλαγές με τις γείτονες χώρες της Ιταλίας και της Αλβανίας, από την πρώτη Ελληνο-Ιταλική συμφωνία του 1977 έως και τις αδειοδοτήσεις του 2014. Για την πληρέστερη κατανόηση του συγκεκριμένου θέματος, ωστόσο, θα προηγηθεί ανάλυση των θεσμών της Υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), αναφορά στην τρέχουσα διαμόρφωση και κατάστασή τους στην Ελλάδα, και γενική περιγραφή του νομοθετικού πλαισίου και των διαδικασιών για την έρευνα και εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων.

1. Η οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ).

1.1. Εισαγωγή.

Σχετικά με τη θαλάσσια πολιτική αξιοποίησης των φυσικών πόρων από παράκτια κράτη, οι δύο πρωταρχικοί θεσμοί με επιστημονικό και γεωπολιτικό ενδιαφέρον είναι η Υφαλοκρηπίδα και η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ). Η υφαλοκρηπίδα προϋπήρχε ως όρος στην επιστήμη της Γεωλογίας, αλλά η νομική αποτύπωσή της υπό το πρίσμα του Δικαίου της Θάλασσας έπρεπε να διαφοροποιηθεί. Η ΑΟΖ, αντίθετα, θεσπίστηκε ως έννοια και θεσμός απευθείας σε νομικό υπόβαθρο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 (εφεξής «Σύμβαση 1982 ΔΘ»). Εκεί αποτυπώθηκε και ο θεσμός της Υφαλοκρηπίδας όπως ισχύει σήμερα, αφού όμως είχε ήδη γίνει προσπάθεια θέσπισής της και στην τρίτη από τις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1958 (Πρώτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εφεξής «Συνδιάσκεψη της Γενεύης 1958»).

1.2. Η εξέλιξη της Υφαλοκρηπίδας από γεωλογικό φαινόμενο σε νομικό και πολιτικό όρο.

Το ενδιαφέρον και η συστηματική ενασχόληση με την Υφαλοκρηπίδα εντοπίστηκε στο χρονικό σημείο, όπου η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος επέτρεψαν την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού σε μεγάλο βάθος και σε ευρύτετη κλίμακα. Οι ζώνες της Υφαλοκρηπίδας αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την οικονομία της θάλασσας, αφού σε αυτές περιέχονται πλούσιοι βιολογικοί πόροι και σπουδαία κοιτάσματα. Από γεωλογική άποψη, στην έννοια του βυθού στην οποία περικλείονται το έδαφος και το υπέδαφος του πυθμένα της θάλασσας, περιλαμβάνονται τέσσερις βασικές περιοχές ύφαλων εκτάσεων:

α) Η *υφαλοκρηπίδα*, που αποτελεί τη συνέχεια της ξηράς κάτω από τη θάλασσα. Αρχίζει από την ακτή και τελειώνει εκεί όπου το επικλινές του βυθού γίνεται απότομα έντονο, κλίση που συνήθως παρατηρείται σε βάθος 130 έως 200 μέτρων και σε απόσταση περίπου 45 ν.μ. από την ακτή.

β) Το *υφαλοπρανές*, δηλαδή το απότομα επικλινές τμήμα του βυθού που έπεται της υφαλοκρηπίδας σε πλάτος συνήθως από 10 έως 20 ν.μ., παρουσιάζει κλίση από 3° έως 45° (με συνηθέστερη γύρω στις 25°) και μπορεί να φτάνει σε βάθος τα 4.000 μέτρα.

γ) Το ηπειρωτικό ανύψωμα, που δημιουργείται από κατακρημνίσεις ή άλλα γεωλογικά φαινόμενα στη βάση του υφαλοπρανούς. Μαζί με την υφαλοκρηπίδα και το υφαλοπρανές, το ηπειρωτικό ανύψωμα συναποτελεί την έννοια του υφαλοπλαισίου.

δ) Οι ωκεάνιες άβυσσοι, οι οποίες διακρίνονται σε πεδιάδες της αβύσσου (έως 5.700 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας) και σε λάκκους της αβύσσου (από 5.700 μέτρα και άνω).

Ωστόσο, οι γεωλογικές διακρίσεις του βυθού δεν ήταν εφικτό να παραμείνουν αναλλοίωτες όταν ξεκίνησε η νομική και πολιτική προσέγγιση του θεσμού της Υφαλοκρηπίδας. Από τη Διακήρυξη Truman του 1945, που αποτέλεσε μια δογματική βάση που θεμελιώνει τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους σε γεωλογικούς και οικονομικούς λόγους, σημειώθηκε η έναρξη των κρατικών διεκδικήσεων και αναμετρήσεων για τη ζώνη της Υφαλοκρηπίδας¹. Η οριοθέτηση ζωνών εθνικής κυριαρχίας μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές κατέστη σημαντικό πολιτικό και νομικό θέμα στις διεθνείς σχέσεις. Η ανάγκη, δε, ίσης μεταχείρισης παράκτιων κρατών που δεν έχουν υφαλοκρηπίδα υπό γεωλογική έννοια ή έχουν στενή υφαλοκρηπίδα, ήταν ένας βασικός παράγοντας που ανάγκασε τους νομικούς να απομακρυνθούν από τον γεωλογικό ορισμό².

¹ Όπως αναφέρει ο καθηγητής C. Rousseau, η διακήρυξη Truman δημιούργησε τις βάσεις για μια θεωρία δικαιολόγησης των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας. Σύμφωνα με αυτήν, λόγω της ανακάλυψης πετρελαίου και άλλων ορυκτών στην υφαλοκρηπίδα των Η.Π.Α. υπήρχε η ανάγκη εξασφάλισης, συντηρήσεως και λογικής εκμεταλλεύσεως του φυσικού πλούτου του βυθού. Η διακήρυξη Truman δεν περιείχε διεκδίκηση πλήρους εδαφικής κυριαρχίας επί της υφαλοκρηπίδας, αλλά αναφερόταν σε δικαιοδοσία και έλεγχο, θεμελιώνοντας τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στο γεγονός ότι η υφαλοκρηπίδα θεωρήθηκε ως η φυσική προέκταση του εδάφους. Ωστόσο, η θεωρία του γεωλογικού δεσμού δεν παρείχε επαρκή δικαιολογητική βάση για την αναγνώριση δικαιωμάτων στην υφαλοκρηπίδα, αφενός επειδή η γεωλογική συνέχεια δεν έχει ως βέβαιο αποτέλεσμα τη δημιουργία τίτλου υπέρ του εγγύτερου κράτους και αφετέρου επειδή υπάρχουν παράκτια κράτη χωρίς υφαλοκρηπίδα υπό γεωλογική έννοια. Η διακήρυξη αντιμετώπισε την υφαλοκρηπίδα ως αντικείμενο δικαιωμάτων, δηλαδή ως νομική κατηγορία, και εισήγαγε την έννοια των αρχών επιείκειας σχετικά με την οριοθέτηση, προκαλώντας μια σειρά από μελλοντικές αντιφάσεις.

² Όπως τόνισε το Διεθνές Δικαστήριο στην Υπόθεση Υφαλοκρηπίδας Τυνησίας/Λιβύης (1982): «η Υφαλοκρηπίδα είναι ένας θεσμός του διεθνούς δικαίου ο οποίος, μολονότι παραμένει συνδεδεμένος με ένα φυσικό γεγονός, δεν πρέπει να ταυτίζεται με το φαινόμενο που περιγράφεται με τον ίδιο όρο – Υφαλοκρηπίδα – σε άλλες επιστήμες. Από το πρώτο ακόμα στάδιο της εξέλιξής της η νομική έννοια της υφαλοκρηπίδας απέκτησε μία ευρύτερη εννοιολογική διάσταση, έτσι ώστε να περιλαμβάνει κάθε περιοχή του βυθού που βρίσκεται σε κάποια σχέση με τις ακτές ενός γειτονικού κράτους, ανεξαρτήτως αν παρουσιάζει τα ειδικά χαρακτηριστικά που ένας γεωγράφος θα απέδιδε σε μια υφαλοκρηπίδα».

1.3. Καθορισμός και οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας στη Σύμβαση της Γενεύης του 1958.

Στην πρώτη διεθνή προσπάθεια ορισμού και νομικής αποτύπωσης του θεσμού της Υφαλοκρηπίδας, η Συνδιάσκεψη της Γενεύης 1958 συνδύασε το σταθερό κριτήριο του γεωλογικού ορισμού με το μη-σταθερό κριτήριο του βάθους όπου μπορεί να φτάσει η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού, και προσδιόρισε στο άρθρο 1 της τρίτης Σύμβασης της Γενεύης ότι η Υφαλοκρηπίδα εκτείνεται ως το σημείο όπου το θαλάσσιο βάθος φτάνει τα 200 μέτρα από την επιφάνεια των νερών, αν όμως η εκμετάλλευση του βυθού γίνεται σε βάθος μεγαλύτερο των 200 μέτρων τότε η Υφαλοκρηπίδα εκτείνεται ως το σημείο αυτό. Συνεπώς τα εξωτερικά όρια της Υφαλοκρηπίδας δύνανται να μεταβάλλονται³. Εξάλλου, στην Υφαλοκρηπίδα ανήκουν ο βυθός της θάλασσας και το υπέδαφός του, ενώ τα υπερκείμενα ύδατα και ο υπερκείμενος αέρας υπάγονται στο καθεστώς ανοιχτής θάλασσας (άρθρο 3 της Σύμβασης). Η Σύμβαση της Γενεύης 1958 αποτέλεσε μια βασική προσπάθεια των κρατών να επιλύσουν θεμελιώδη προβλήματα που συνδέονται με το δίκαιο της θάλασσας⁴.

Κατόπιν, όπως ήταν επόμενο, διατυπώθηκαν κανόνες οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ όμορων κρατών, με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές. Κατά το άρθρο 6 της Σύμβασης θεσπίστηκε η αρχή της ίσης απόστασης (μέση/πλάγια γραμμή) ως η βασική μέθοδος οριοθέτησης με την εξαίρεση των «ειδικών περιπτώσεων»: (παρ. 1) «Στην περίπτωση κατά την οποία η ίδια Υφαλοκρηπίδα παράκειται στα εδάφη δύο ή περισσότερων κρατών των οποίων οι ακτές βρίσκονται απέναντι η μια σε σχέση με την άλλη, τα όρια της Υφαλοκρηπίδας καθορίζονται με συμφωνία μεταξύ αυτών των κρατών. Εν ελλείψει συμφωνίας και εφόσον ειδικές περιστάσεις δεν δικαιολογούν διαφορετικό καθορισμό των ορίων, αυτά καθορίζονται από την μέση γραμμή κάθε σημείο της οποίας βρίσκεται σε ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης από τις οποίες μετρείται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθενός από τα κράτη αυτά. (παρ. 2) Στην περίπτωση κατά την οποία η ίδια υφαλοκρηπίδα παράκειται στα εδάφη δύο όμορων κρατών τα όρια της υφαλοκρηπίδας καθορίζονται με συμφωνία μεταξύ των κρατών αυτών.

³ Το μεν κριτήριο του «βάθους 200 μέτρων» ήταν προβληματικό για παράκτια κράτη με απότομες ακτές, όπου το βάθος αυτό πληρούται ήδη εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης τους (λ.χ. τα περισσότερα κράτη της Λατινικής Αμερικής), ενώ αντιθέτως ήταν υπερ-ευνοϊκό για κράτη με ελάχιστη γεωμορφολογική κλίση στις ακτές τους (λ.χ. ο Καναδάς, όπου το βάθος των 200 μέτρων συναντάται έως και 950 ν.μ. μακριά από τις ακτές). Το δε κριτήριο της εκμετάλλευσης, που οδηγούσε στη μεταβλητότητα των εξωτερικών ορίων της Υφαλοκρηπίδας, θεωρήθηκε προβληματικό γιατί πριμοδοτούσε τα κράτη με ανεπτυγμένη τεχνολογία.

⁴ Μιχαήλ Κουλούρη, Το Διεθνές Δίκαιον της Υφαλοκρηπίδος και οι Τάσεις του Δικαίου της Θαλάσσης, εκδ. Αντ, Σάκκουλα, Αθήνα 1976, σελ. 41-54.

Εν ελλείψει συμφωνίας και εφόσον ειδικές περιστάσεις δεν δικαιολογούν διαφορετικό καθορισμό των ορίων, ο καθορισμός αυτός διενεργείται με την εφαρμογή της αρχής της ίσης απόστασης από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης από τις οποίες μετριέται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθενός από τα κράτη αυτά».

Η διαφορά μεταξύ των δύο παραγράφων του άρθρου 6 έγκειται στην διάκριση μεταξύ της μέσης γραμμής και της γραμμής της ίσης απόστασης. Η πρώτη είναι μια γραμμή που εκφράζει το σημείο στο μέσον της απόστασης μεταξύ δύο αντικείμενων ακτών, ενώ η δεύτερη είναι μια γραμμή που εκτείνεται πλάγια σε ορθή γωνία στη γραμμή βάσης από την οποία χαράσσεται η αιγιαλίτιδα ζώνη. Στην περίπτωση αυτή η ίση απόσταση δεν αναφέρεται στις περιοχές που πρέπει να κατανεμηθούν αντίστοιχα στις παρακείμενες ακτές, αλλά στην γραμμή βάσης. Ανάλογα με την κατεύθυνση της ακτής στο σημείο όπου το εδαφικό σύνορο μεταξύ των παρακείμενων κρατών πλησιάζει τη θάλασσα, η γραμμή της ίσης απόστασης δύναται να έχει ασταθή αποτελέσματα στη διαίρεση της Υφαλοκρηπίδας. Αυτή η κατάσταση δύναται ακόμη να αποκαλύψει μια διαφορά στην έκφραση «ειδικές περιστάσεις» στις δύο παραγράφους. Αν μία μέση γραμμή μεταξύ αντικείμενων κρατών αποδίδει κατά ίσο μέρος κατάλληλα τμήματα της Υφαλοκρηπίδας σε κάθε κράτος, ο διορθωτικός ρόλος των «ειδικών περιστάσεων» που αναφέρει το άρθρο δύναται να είναι μόνο περιορισμένος. Ωστόσο, αν μία γραμμή ίσης απόστασης μεταξύ παρακείμενων κρατών αποδίδει δυσανάλογα τμήματα, τότε ο διορθωτικός ρόλος των ειδικών περιστάσεων δύναται να είναι πιο δραστηκός.

Η πρακτική των κρατών για τα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση μέρη υπαγορευόταν από τη Σύμβαση, ενώ για τα μη συμβαλλόμενα μέρη η πρακτική δεν κατέληξε σε εθιμικό κανόνα. Παρόλα αυτά, η μέση γραμμή μεταξύ αντικείμενων κρατών θα μπορούσε να είναι υποχρεωτική για τα μη συμβαλλόμενα μέρη καθώς και μεταξύ των μερών της Σύμβασης, επειδή σύμφωνα με αυτήν τα εγγενή δικαιώματα των δύο κρατών συναντιούνται και συμπλέκονται.

Μετά την υιοθέτηση και θέση σε ισχύ των Συμβάσεων της Γενεύης του 1958 πολλά κράτη προχώρησαν σε διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους. Οι προσπάθειες σε επίπεδο διμερούς επίτευξης συμφωνιών δεν ήταν πάντοτε επιτυχείς και οι ανακύπτουσες διαφορές άρχισαν από το τέλος της δεκαετίας του 1960 να υποβάλλονται στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Παρά τη βαρύτητα που έχει αποδώσει η θεωρία στην

Υπόθεση της Υφαλοκρηπίδας Βόρειας Θάλασσας (1969)⁵, καθότι στο σκεπτικό της αναλύθηκαν για πρώτη φορά οι κατευθυντήριες αρχές και οι ακολουθητέες μέθοδοι κατά την οριοθέτηση, το Διεθνές Δικαστήριο αρνήθηκε στην υπόθεση αυτή να προσδώσει στην αρχή της ίσης απόστασης κάποια σταθερή ή προνομιούχα θέση στο εθιμικό δίκαιο, καθότι θεώρησε ότι μπορούσε να οδηγήσει σε άδικα αποτελέσματα ιδιαίτερα μεταξύ παρακείμενων κρατών. Ειδικότερα, η προσέγγιση «κανόνας της ίσης απόστασης και των ειδικών περιστάσεων» κρίθηκε ότι δεν αντιπροσωπεύει κανόνα του γενικού Διεθνούς Δικαίου. Η νομολογία μετά την Υπόθεση Υφαλοκρηπίδας Βόρειας Θάλασσας (1969) ακολούθησε τη γραμμή της απόφασης αυτής, επομένως δεν δέχτηκε την υποχρεωτικότητα της οποιασδήποτε συγκεκριμένης τυπικής μεθόδου οριοθέτησης λόγω αναγωγής στο εθιμικό δίκαιο, και θεώρησε την ίση απόσταση ως μία από τις πολλές μεθόδους οριοθέτησης. Με άλλα λόγια, οι σχετικοί κανόνες του εθιμικού διεθνούς δικαίου, εάν εφαρμόζονταν σε κάποια περίπτωση, θα εφαρμόζονταν γιατί συνέπιπταν με τις αρχές επιείκειας και όχι λόγω της εθιμικής προέλευσής τους και μόνον.

Κάθε αναφορά στην αρχή της ίσης απόστασης εγκαταλείφθηκε στην Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (U.N.C.L.O.S. III, 1973-1982, εφεξής «Τρίτη Συνδιάσκεψη»), η οποία υιοθέτησε ένα ενιαίο κριτήριο επιείκειας για την οριοθέτηση μεταξύ παρακείμενων και αντικείμενων κρατών για την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ (άρθρα 74 και 83 Σύμβασης ΔΘ 1982). Παρόλα αυτά, η αρχή της ίσης απόστασης δύναται να συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε διαπραγματεύσεις σχετικά με την προσωρινή ρύθμιση συνόρων και στην οριοθέτηση της

⁵ Η απόφαση της 20ης Φεβρουαρίου 1969 του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετιζόταν με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ τριών κρατών: Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Δανίας και Ολλανδίας. Η φύση της διαφοράς προήλθε από μια σειρά διμερών συμφωνιών αφενός μεταξύ Γερμανίας και αφετέρου Ολλανδίας και Δανίας αντίστοιχα, που αφορούσαν μία εν μέρει οριοθέτηση των τμημάτων υφαλοκρηπίδας βασισμένη στην αρχή της ίσης απόστασης, η οποία (αρχή) έγινε σύντομα η βάση μιας θερμής αντιδικίας. Προκειμένου να επιλύσουν τις διαφορές τους σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, η Δυτική Γερμανία, η Δανία και η Ολλανδία διεξήγαγαν διαπραγματεύσεις που όμως δεν απέδωσαν συγκεκριμένα αποτελέσματα. Έτσι στις 2 Φεβρουαρίου 1967 στη Βόννη υπογράφηκαν δύο συνυποσχετικά, ένα μεταξύ της Δυτικής Γερμανίας και της Ολλανδίας και ένα μεταξύ της Δυτικής Γερμανίας και της Δανίας. Τα διάδικα κράτη ζήτησαν από το Διεθνές Δικαστήριο να αποφανθεί «ποιες είναι οι αρχές και οι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που εφαρμόζονται στην οριοθέτηση μεταξύ των μερών των περιοχών της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας που ανήκουν στο καθένα από αυτά». Στην υπόθεση αυτή διερευνήθηκε η βάση της νομικής φύσης των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους. Είναι άλλωστε η πρώτη υπόθεση που εκδικάστηκε από το Δικαστήριο μετά από υποβολή δύο παρεμφερών συνυποσχετικών, προκειμένου να οριοθετηθεί μεταξύ τους η υφαλοκρηπίδα της Βόρειας Θάλασσας. Παράλληλα ζητήθηκε από το Δικαστήριο να συνεκδικάσει τις δύο υποθέσεις.

ΑΟΖ και αλιευτικών ζωνών που παρέχουν λιγότερα πεδία αμφισβητήσεων σε σχέση με την Υφαλοκρηπίδα⁶.

1.4. Καθορισμός και οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας στη Σύμβαση ΔΘ 1982.

Η Τρίτη Συνδιάσκεψη εισήγαγε στη Σύμβαση ΔΘ 1982 ένα πολύπλοκο σύστημα καθορισμού των εξωτερικών ορίων της Υφαλοκρηπίδας που δεν ανταποκρίνεται σε γεωλογικά ή άλλα επιστημονικά δεδομένα, αλλά εκφράζει πολιτικούς συμβιβασμούς που αποβλέπουν στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έκταση της Υφαλοκρηπίδας των κρατών που έχουν ευεργετηθεί από τη φύση. Εισάγοντας δύο νέα κριτήρια, ένα της αποστάσεως και ένα γεωλογικό που παραμερίζει το κριτήριο της εκμετάλλευσης, η Σύμβαση ΔΘ 1982 ορίζει στο άρθρο 76 ότι όλα τα παράκτια κράτη ανεξάρτητα από το πλάτος της υφαλοκρηπίδας τους με τη γεωλογική έννοια έχουν Υφαλοκρηπίδα που εκτείνεται σε απόσταση τουλάχιστον 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσεως⁷ από όπου μετρείται η αιγιαλίτιδα ζώνη⁸. Σε αυτή την περίπτωση ο βυθός ταυτίζεται με τον βυθό της ΑΟΖ (βλ. κατωτέρω υπό 1.5). Αν όμως ο βυθός του παράκτιου κράτους – που η γεωφυσική ταυτίζει με το υφαλοπλαίσιο, δηλαδή υφαλοκρηπίδα συν υφαλοπρανές συν ηπειρωτικό ανύψωμα – ξεπερνά σε πλάτος τα 200 ν.μ., τότε η Υφαλοκρηπίδα εκτείνεται ως το ακρότατο σημείο του ηπειρωτικού ανυψώματος⁹, χωρίς όμως να επιτρέπεται να ξεπερνά τα 350 ν.μ. κατ' ανώτατο όριο.

Όσον αφορά τους κανόνες οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας, εν τέλει επιλέχθηκε μια γενικευμένη και ευχολογική διατύπωση που ουδόλως συνέβαλε σε μεγαλύτερη αποσαφήνιση και λιγότερο συχνή προσφυγή των κρατών στα δικαιοδοτικά όργανα.

⁶ Βλ. αναλυτικά D. P. O'Connell, *The International Law of the Sea*, Vol. II, ed. by I.A. Shearer, Oxford University Press (Clarendon) 1984, Κεφ. 16 σελ. 635-639.

⁷ Η έννοια της «γραμμής βάσης» προσδιορίστηκε και αυτή στη Σύμβαση ΔΘ 1982. Στο άρθρο 5 προβλέπεται η *φυσική* γραμμή βάσης, που ταυτίζεται με τη γραμμή της κατώτατης ρηχίας (low-water line) στην ακτογραμμή ενός παράκτιου κράτους, καθορίζεται δηλαδή από τα πιο χαμηλά σημεία της άμπωτης. Στο άρθρο 7 προβλέπεται η *ευθεία* γραμμή βάσης ως εναλλακτική μορφή, για ακτογραμμές που παρουσιάζουν πολυπλοκότητα (βαθιές κολπώσεις, οδοντώσεις, συστάδες νησιών, δέλτα ποταμού, κ.ά.), ενώ προβλέπονται και ειδικότεροι τρόποι υπολογισμού στα άρθρα 6, 9, 10 και 13 της Σύμβασης για ιδιόζουσες περιπτώσεις (ύφαλοι, στόμια ποταμών, κόλποι, αβαθή ή σκόπελοι). Η θέσπιση της φυσικής και της ευθείας γραμμής βάσης υπήρχε και στη Σύμβαση της Γενεύης 1958, στα άρθρα 3 και 4 αντίστοιχα. Η Ελλάδα, αν και διαθέτει την παράκτια μορφολογία που δικαιολογεί την υιοθέτηση ευθειών γραμμών βάσης, εξακολουθεί να επιλέγει τις φυσικές («από της ακτής», όπως αναφέρεται στον αναγκαστικό νόμο 230/1936 που ισχύει έως σήμερα).

⁸ Οι αποστάσεις μετρώνται στην επιφάνεια της θάλασσας.

⁹ Μάλιστα για τις περιπτώσεις αυτές Υφαλοκρηπίδας πέραν των 200 ν.μ. ιδρύθηκε με το Παράρτημα II της Σύμβασης η Επιτροπή για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας, όπου τα ενδιαφερόμενα κράτη υπέβαλαν σχετικές αιτήσεις για επικύρωση της διευρυμένης Υφαλοκρηπίδας τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 83 της Σύμβασης, «η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές πρέπει να λαμβάνει χώρα με συμφωνία στη βάση του Διεθνούς Δικαίου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου¹⁰, προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση». Η ανωτέρω διατύπωση, την οποία το Διεθνές Δικαστήριο έχει ήδη συμπεριλάβει στο κείμενο πολλών υποθέσεων του, χαρακτηρίζεται από τρία στοιχεία: α) οριοθέτηση στη βάση συμφωνίας, β) το περιεχόμενο της συμφωνίας οριοθέτησης να συμβαδίζει με τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που προέρχονται από τις πηγές του, όπως απαριθμούνται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, δηλαδή κατά κύριο λόγο το έθιμο και τις Συνθήκες, και γ) η συμφωνία οριοθέτησης, και συνεπώς η εφαρμογή των κανόνων Διεθνούς Δικαίου στους οποίους προσαρμόζεται, να οδηγούν σε μια δίκαιη λύση.

Ως εκ τούτου, από το τρίπτυχο συμφωνία – ίση απόσταση – ειδικές περιστάσεις που διέπνεε τις Συμβάσεις 1958 για την Υφαλοκρηπίδα και για την Αιγιαλίτιδα και Συνορεύουσα Ζώνη, και που επίσης εφαρμόστηκε στο άρθρο 15 της Σύμβασης ΔΘ 1982 για με την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, είναι εμφανές πως για την Υφαλοκρηπίδα η Σύμβαση δίνει πλέον έμφαση και προτεραιότητα στην οριοθέτηση με συμφωνία. Εξάλλου, ουδεμία αναφορά γίνεται στην περίπτωση ιστορικού τίτλου ως ειδική περίπτωση.

1.5. Καθορισμός και οριοθέτηση της ΑΟΖ στη Σύμβαση ΔΘ 1982.

Παρότι η ιδέα της επέκτασης των δικαιωμάτων ενός παράκτιου κράτους πέρα από τα όρια της αιγιαλίτιδας ζώνης προϋπήρχε, η έμφαση για τη δημιουργία του θεσμού της ΑΟΖ δόθηκε από τα κράτη εκείνα που δεν είχαν υφαλοκρηπίδα υπό γεωλογική έννοια, επειδή η απόκλιση του βυθού τους είναι πολύ μεγάλη σε μικρή απόσταση από τις ακτές τους¹¹. Ήδη μάλιστα πριν από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης ΔΘ 1982 το έτος 1994, η

¹⁰ Το άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου έχει ως εξής: «1. Το Δικαστήριο, που έργο του έχει να εκδικάζει, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τις υποθέσεις που υποβάλλονται σ' αυτό, θα εφαρμόζει: α. τις διεθνείς συμβάσεις, γενικές ή ειδικές, που θέτουν κανόνες οι οποίοι αναγνωρίζονται ρητά από τα αντίδικα κράτη, β. το διεθνές εθιμικό δίκαιο, ως απόδειξη γενικής πρακτικής, που γίνεται δεκτή ως κανόνας δικαίου, γ. τις γενικές αρχές του δικαίου που αναγνωρίζονται από τα πολιτισμένα έθνη, δ. με την επιφύλαξη όσων προβλέπουν οι διατάξεις του άρθρου 59, τις δικαστικές αποφάσεις και τα διδάγματα των πιο αναγνωρισμένων δημοσιολόγων των διάφορων εθνών, ως βοηθητικά μέσα για τον καθορισμό των κανόνων δικαίου. 2. Αυτή η διάταξη δε θα θίγει την εξουσία του Δικαστηρίου να κρίνει μια υπόθεση "ex aequo et bono", αν οι διάδικοι συμφωνούν σ' αυτό».

¹¹ Πρόκειται κυρίως για τα κράτη της Λατινικής Αμερικής, που το 1970 με τις Διακηρύξεις της Λίμα και του Μοντεβιδέο διατυπώνουν βασικές αρχές – προάγγελους της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης. Ήδη όμως από το 1947 είχαν ξεκινήσει τα εν λόγω κράτη να προβαίνουν σε εθνικές Διακηρύξεις για την κυριαρχία τους σε εκτεταμένες θαλάσσιες ζώνες, ορμώμενα από τη σχετική

νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου είχε αναγνωρίσει ότι η ΑΟΖ αποτελεί θεσμό του εθιμικού διεθνούς δικαίου¹².

Κατά το άρθρο 56 της Σύμβασης λοιπόν, η ΑΟΖ εκτείνεται στο θαλάσσιο χώρο που φθάνει ως τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετριέται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης, ενώ θεωρείται ότι περιλαμβάνει ένα πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του παράκτιου και των άλλων κρατών που καθορίζονται με γνώμονα την αναγνώριση κυριαρχικών δικαιωμάτων αλιείας και προστασίας του ενάλιου πλούτου υπέρ του παράκτιου κράτους. Συγχρόνως πρέπει να δίνεται προσοχή στην εξισορρόπηση με τα συμφέροντα των διαφόρων μερών και της διεθνούς κοινότητας στην ανοικτή θάλασσα.

Παρατηρείται λοιπόν πως το κριτήριο της απόστασης για τον ορισμό της ΑΟΖ είναι αρκετά πιο συνοπτικό από αυτό της Υφαλοκρηπίδας και άρα η βάση του νόμιμου τίτλου της λιγότερο διαφοροποιημένη. Τούτο προκύπτει και μέσα από τη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου, το οποίο τόνισε τη σημασία του κριτηρίου της απόστασης των 200 ναυτικών μιλίων στην Υπόθεση Λιβύης-Μάλτας (1985). Στην εν λόγω υπόθεση το κριτήριο της απόστασης κατέστη η μοναδική βάση τίτλου στο έδαφος και το υπέδαφος εντός του ορίου των 200 ν.μ.. Ωστόσο, το Δικαστήριο συνήγαγε ότι η παρουσίαση του κριτηρίου της απόστασης δεν οδήγησε στην απόδοση κάποιου ειδικότερου κύρους στην μέθοδο της ίσης απόστασης, είτε ως γενικός κανόνας είτε ως μια υποχρεωτική μέθοδος οριοθέτησης ή μια μέθοδος που η εφαρμογή της πρέπει να ελέγχεται κατά προτεραιότητα σε κάθε περίπτωση.

Σε συνάρτηση με την Υφαλοκρηπίδα, κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης κυριάρχησε η άποψη της διατήρησης της αυτονομίας των καθεστώτων ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδας, τα οποία θα είχαν συμπληρωματικό χαρακτήρα και όχι αποκλειστικό. Κατά συνέπεια το καθεστώς της Υφαλοκρηπίδας θα παρέμενε και θα περιελάμβανε τον βυθό και το υπέδαφος μέχρι το τέλος του υφαλοπλαισίου μέχρι τα 200 ν.μ.. Παράλληλα, το

Διακήρυξη Τρούμαν «Σχετικά με την Παράκτια Αλιεία σε Ορισμένες Περιοχές της Ανοικτής Θάλασσας» το 1945, που ανακοινώθηκε την ίδια μέρα με την Διακήρυξή του περί Υφαλοκρηπίδας.

¹² Βλ. την απόφαση της 24^{ης} Φεβρουαρίου 1982 περί Υφαλοκρηπίδας Τυνησίας/Λιβύης, όπου στην παρ. 100 περιέχονται οι διατυπώσεις: «Οι ιστορικοί τίτλοι πρέπει να χαίρουν σεβασμού και να διατηρούνται, όπως γίνεται μέχρι σήμερα με την μακρά χρήση τους. [...] Ενώ μπορεί να ισχύει ότι τα ιστορικά δικαιώματα και οι τίτλοι της Τυνησίας είναι πιο κοντά στην έννοια της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης, που μπορεί να θεωρηθεί μέρος του σύγχρονου διεθνούς δικαίου, η Τυνησία δεν έχει επιλέξει να βασίσει τις αξιώσεις της σε αυτήν την έννοια». Επίσης βλ. την απόφαση της 3^{ης} Ιουνίου 1985 περί Υφαλοκρηπίδας Λιβύης/Μάλτας, όπου στην παρ. 34 περιέχεται η διατύπωση: «Είναι αδιαμφισβήτητο για το Δικαστήριο ότι [...] ο θεσμός της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης [...] δείχνει από την πρακτική των Κρατών να έχει γίνει μέρος του εθιμικού δικαίου». Και πλέον σήμερα, βλ. ενδεικτικά την απόφαση της 19^{ης} Νοεμβρίου 2012 περί Εδαφικής και Θαλάσσιας Διαφοράς Νικαράγουας/Κολομβίας, όπου στην παρ. 139 ρητώς εκφράζεται ότι : «Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι οι αρχές της θαλάσσιας οριοθέτησης που κατοχυρώνονται στα Άρθρα 74 και 83 εκφράζουν εθιμικό διεθνές δίκαιο».

καθεστώς της ΑΟΖ θα περιελάμβανε τον βυθό και το υπέδαφος μέχρι τα 200 ν.μ., καθώς και τα υπερκείμενα ύδατα και τον εναέριο χώρο. Στη Σύμβαση ΔΘ 1982 λοιπόν προτείνεται η συγχώνευση των δύο ζωνών, ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδας, όταν η τελευταία εκτείνεται έως τα 200 ν.μ.. Κατά την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών του Δικαίου της Θάλασσας τα κράτη, τα οποία ήταν προικισμένα με ευρεία υφαλοπλάισια, επέμειναν στη διαφοροποίηση του καθεστώτος των δύο ζωνών, ενέργεια που δικαιολογεί την προνομιακή αντιμετώπιση που τους παραχωρήθηκε τελικά από τη Σύμβαση. Το άρθρο 76 παρ. 1 της Σύμβασης τους επιτρέπει να διεκδικούν Υφαλοκρηπίδα πέραν των 200 ν.μ. εφόσον το υφαλοπλάισιό τους εκτείνεται πέραν του ορίου αυτού. Εάν οι δύο ζώνες είχαν απλώς συγχωνευθεί, η Υφαλοκρηπίδα δεν θα μπορούσε να διαφοροποιηθεί ως προς το εύρος της σε σχέση με την ΑΟΖ, για την οποία είχε γίνει αποδεκτό ότι δεν θα μπορούσε να ξεπεράσει τα 200 ν.μ.. Πάντως, διαφορετικής φύσης δικαιώματα και συμφέροντα έχει το κράτος στην ΑΟΖ, συναφή κυρίως με την αλιεία και την προστασία του περιβάλλοντος, από αυτά που σχετίζονται με την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων του θαλάσσιου βυθού και υπεδάφους της Υφαλοκρηπίδας¹³. Θέμα κοινού ορίου τίθεται μόνο στην περίπτωση οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας που δεν ξεπερνά τα 200 ν.μ., είτε πρόκειται για κράτη με αντικείμενες είτε για κράτη με παρακείμενες ακτές. Επίσης, όταν οι ακτές των δύο κρατών είναι όμορες και η Υφαλοκρηπίδα των δύο κρατών εκτείνεται πέραν των 200 ν.μ., θέμα κοινού ορίου τίθεται μόνο για την περιοχή μέχρι τα 200 ν.μ.. Από εκεί και πέρα θα πρέπει να οριοθετηθεί μόνο η Υφαλοκρηπίδα, δηλαδή μόνο ο βυθός και το υπέδαφος.

Η συμβατική πρακτική των κρατών τάσσεται υπέρ ενός ενιαίου συνόρου, εφόσον η συντριπτική πλειοψηφία των συμφωνιών οριοθέτησης με αντικείμενο περισσότερες από μία θαλάσσιες ζώνες υιοθετούν ένα κοινό όριο, πρακτική που εναρμονίζεται με το γενικό κανόνα οριοθέτησης της ΑΟΖ και της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών σύμφωνα με τα άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης ΔΘ 1982. Σε διαφορετική περίπτωση τα κράτη, παραπέμποντας το θέμα στην κρίση τρίτου, διαιτητού ή δικαστού, μπορούν να ζητήσουν κοινή συναινέσει να αποφανθεί για ένα κοινό όριο και για τις δύο ζώνες, είτε να επιλύσει τις σχετικές τους διαφωνίες ως προς την εφαρμογή του ενιαίου ορίου¹⁴.

Ενδεικτικά, ζήτημα ενιαίου θαλάσσιου ορίου τέθηκε στη διαιτητική απόφαση για την Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Περιοχής μεταξύ Γουινέας και Γουινέας-Μπισσάου (1985)

¹³ Ένα άλλο χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί τις δύο ζώνες είναι ότι το παράκτιο κράτος ασκεί τα δικαιώματά του στην Υφαλοκρηπίδα «εξ υπαρχής και αυτοδικαίως» (ab initio και ipso facto), ενώ για τα δικαιώματα στην ΑΟΖ θα πρέπει πρώτα με ρητή μονομερή διακήρυξη να διακοινώσει τη θέσπιση ΑΟΖ..

¹⁴ Χ. Δίπλα, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών. Τ. Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003, σελ. 307-312.

καθώς και στην Υπόθεση των Νησιών Saint Pierre και Miquelon (1992), στην Απόφαση για την Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Περιοχής μεταξύ Γροιλανδίας και Jan Mayen (1993), στη διαιτητική απόφαση για τη Θαλάσσια Οριοθέτηση μεταξύ Ερυθραίας και Υεμένης (1999) ενώ για πρώτη φορά τέθηκε στην Υπόθεση για την Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Μεθορίου στην Περιοχή του Κόλπου του Maine, το έτος 1984. Στην τελευταία αυτή υπόθεση¹⁵, όπου ζητήθηκε από το Τμήμα του Διεθνούς Δικαστηρίου να χαράξει μια ενιαία γραμμή οριοθέτησης για την Υφαλοκρηπίδα και για τα υπερκείμενα ύδατα, το Τμήμα θεώρησε ότι «δεν υπάρχει κανόνας του Διεθνούς Δικαίου που να μην επιτρέπει τη θαλάσσια οριοθέτηση δύο διαφορετικών στοιχείων με μία και μόνη γραμμή», και συμπλήρωσε ότι «κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί με την εφαρμογή ενός κριτηρίου ή συνδυασμού κριτηρίων, τα οποία δεν δίνουν προτιμησιακή μεταχείριση σε ένα από τα δύο αντικείμενα (υφαλοκρηπίδα και υπερκείμενα ύδατα) και ταυτόχρονα προσφέρονται εξίσου για τη διαίρεση εκατέρου από αυτά».

Όσον αφορά τα ζητήματα οριοθέτησης της ΑΟΖ, θεωρήθηκαν από τα πιο αμφιλεγόμενα θέματα που υποβλήθηκαν στην Τρίτη Συνδιάσκεψη. Ήταν έκδηλη η ανησυχία ότι τα εν λόγω θέματα, που αποκάλυπταν έναν έντονο ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών που υπερασπίζονταν την μέθοδο της ίσης απόστασης / μέσης γραμμής και αυτών που ήταν υπέρμαχοι της αποκλειστικής εμπιστοσύνης στις αρχές της ευθυδικίας και των σχετικών περιστάσεων¹⁶, θα αποδεικνύονταν άλυτα και θα έβαζαν σε κίνδυνο την επιτυχία της ίδιας της Συνδιάσκεψης στο σύνολό της. Οι οπαδοί της ίσης απόστασης επιθυμούσαν να διατηρηθεί ο κανόνας της «ίσης απόστασης – ειδικών περιστάσεων» του άρθρου 6 της Σύμβασης του 1958 για την Υφαλοκρηπίδα και να επεκταθεί περαιτέρω και στην ΑΟΖ, εφόσον, κατά την άποψή τους, μια τέτοια λύση θα εξύψωνε την ίση απόσταση σε σχέση με τις ειδικές περιστάσεις. Τα κράτη που υποστήριζαν τις αρχές της επιείκειας δεν επιθυμούσαν οποιαδήποτε αναφορά των νέων διατάξεων στην ίση απόσταση, με τη ελπίδα της περιορισμένης προσφυγής σε αυτή τη μέθοδο ή ακόμα και της εξάλειψής της.

Τελικώς οι ρυθμίσεις του άρθρου 74 της Σύμβασης ΔΘ 1982 που αφορούν στην οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές είναι πανομοιότυπες με αυτές του άρθρου 83 που σχετίζονται με την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας («η οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές πρέπει να λαμβάνει χώρα με συμφωνία στη βάση του

¹⁵ ICJ Reports 1984, παρ. 194-195, σελ. 327.

¹⁶ Οι έννοιες των αρχών αυτών εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου για την Υφαλοκρηπίδα της Βόρειας Θάλασσας του 1969.

Διεθνούς Δικαίου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση»).

1.6.Επισκόπηση και κριτική ανάλυση των άρθρων 74 και 83 της Σύμβασης ΔΘ 1982.

Από την αρχική σύλληψη της ιδέας της Υφαλοκρηπίδας επικρατούσε η άποψη ότι τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά ήταν τόσο ποικίλα που ήταν δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να διατυπωθούν σαφείς και συγκεκριμένοι κανόνες για την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών και την δημιουργία θαλάσσιων συνόρων μεταξύ των κρατών. Στην υπόθεση διαιτησίας Γουινέα/Γουινέα-Μπισσάου (1985) το διαιτητικό όργανο ανέφερε: «Οι παράγοντες και οι μέθοδοι που αναφέρονται είναι αποτέλεσμα νομικών κανόνων, παρότι εξελίσσονται από φυσικούς, μαθηματικούς, ιστορικούς, πολιτικούς, οικονομικούς ή άλλους παράγοντες. Ωστόσο, δεν περιορίζονται στον αριθμό και κανένας από αυτούς δεν είναι υποχρεωτικός για το δικαστήριο από τη στιγμή που κάθε περίπτωση οριοθέτησης είναι μοναδική, όπως τόνισε το Διεθνές Δικαστήριο. Όπου υπάρχει επίδραση παραγόντων το δικαστήριο πρέπει να τους συγκεντρώσει και να τους προσδιορίσει. Είναι αποτέλεσμα των περιστάσεων κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης και ιδιαίτερα των ιδιαζόντων χαρακτηριστικών της περιοχής»¹⁷. Στην Υπόθεση της Οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας Τυνησίας/Λιβύης (1982) το Διεθνές Δικαστήριο διακήρυξε: «Είναι φανερό ότι κάθε υπόθεση διαφοράς επί υφαλοκρηπίδας πρέπει να αξιολογηθεί με βάση τα δικά της συστατικά με αναφορά στις ιδιάζουσες συνθήκες της. Για αυτό δεν χρειάζεται εδώ να γίνει ιδιαίτερη προσπάθεια για τη συγκεκριμενοποίηση αρχών και κανόνων που σχετίζονται με την υφαλοκρηπίδα»¹⁸.

Οι συμβατικές ρυθμίσεις της Σύμβασης ΔΘ 1982 σχετικά με την οριοθέτηση της ΑΟΖ και της Υφαλοκρηπίδας, παρότι προσδιορίζουν το προς επίτευξη αποτέλεσμα, αποτυγχάνουν να υποδείξουν κάποιο συγκεκριμένο μέσο προς επίτευξη αυτού του στόχου, αφού παραλείπουν οποιαδήποτε αναφορά σε συγκεκριμένη μέθοδο οριοθέτησης. Τα άρθρα 74 και 83 χαρακτηρίζονται από την πλήρη απουσία κάποιας πρακτικής μεθόδου προς επίτευξη της αναγκαίας λύσης¹⁹. Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο των άρθρων αυτών πρέπει να συνάπτεται μία συμφωνία στη βάση του διεθνούς δικαίου προς επίτευξη

¹⁷ Delimitation of the Maritime Boundary between Guinea and Guinea-Bissau (1985), 77 ILR σελ. 294, παρ. 102.

¹⁸ ICJ Rep. 1982, σελ. 18, παρ. 29.

¹⁹ Βλ. και Shigeru Oda, Some Reflections on Recent Developments in the Law of the Sea, 27 Yale J. Int'l L. 217 (2002), σελ. 219.

μιας επιεικούς λύσης. Συνεπώς τα κράτη είναι ελεύθερα να επιλέξουν όποια μέθοδο επιθυμούν, εφόσον αυτή οδηγεί σε μια επιεική λύση²⁰.

Οι κανόνες που περιέχονται στα άρθρα αυτά, αποτέλεσμα διαβουλεύσεων μεταξύ του Προέδρου της Συνδιάσκεψης με τις σχετικές αντιπροσωπείες που επιδίωκαν μία συμβιβαστική λύση, δεν μπορούσαν, όπως ήταν φυσικό, να ικανοποιήσουν όλα τα συμμετέχοντα κράτη και σε τεχνικό επίπεδο παρουσιάζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το σημαντικό πλεονέκτημα της Σύμβασης ήταν ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αντιπροσωπειών των κρατών ήταν έτοιμη να την επιδοκιμάσει, αφού περιοριζόταν στην διατήρηση των υπαρχόντων αρχών του συμβατικού και εθιμικού δικαίου, χωρίς ωστόσο να τις απαριθμεί και χωρίς να εξειδικεύει το περιεχόμενό τους. Η διατύπωση των διατάξεων με αυτόν τον τρόπο ικανοποιεί πλήρως την απαίτηση ότι η οριοθέτηση που είναι αποτέλεσμά τους θα είναι δίκαιη. Ενώ δηλαδή το νέο κείμενο δεν συγκεκριμενοποιεί το περιεχόμενο των κανόνων στους οποίους αναφέρεται, δίνει έμφαση στο πιο σημαντικό χαρακτηριστικό αυτών των κανόνων, στην δίκαιη λύση που θα έρχονταν ως αποτέλεσμα της εφαρμογής τους. Αυτό το συμπέρασμα οδηγεί και στη σκέψη ότι οι ίδιοι οι κανόνες οριοθέτησης πρέπει απαραίτητα να είναι δίκαιοι, γιατί είναι δύσκολο διαφορετικά να εξηγήσει κανείς πώς η προσφυγή σε άδικους κανόνες δύναται να οδηγήσει σε μία δίκαιη οριοθέτηση. Ωστόσο στην Υπόθεση Καμερούν/Νιγηρία (2002)²¹ το Διεθνές Δικαστήριο εφάρμοσε την μέθοδο της ίσης απόστασης στο πλαίσιο των νέων αυτών άρθρων, επειδή θεωρήθηκε ότι η μέθοδος αυτή οδηγούσε σε ένα δίκαιο αποτέλεσμα. Η νομολογία αναφορικά με τη θαλάσσια οριοθέτηση κινείται προς την εφαρμογή της διορθωτικής προσέγγισης της επιείκειας (corrective equity approach). Η πρόσφατη νομολογία κατέδειξε την εφαρμογή αυτής της μεθόδου όχι μόνο σε οριοθέτηση αντικείμενων ακτών αλλά και παρακείμενων, κάτω από τη σφαίρα του εθιμικού δικαίου. Έτσι δύναται να ειπωθεί ότι ο εθιμικός χαρακτήρας της διορθωτικής προσέγγισης της επιείκειας είναι σαφώς εδραιωμένος στο δίκαιο της θαλάσσιας οριοθέτησης. Από την Υπόθεση Καμερούν/Νιγηρία (2002) συνάγεται ότι η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε να είναι εφαρμόσιμη κάτω από τη Σύμβαση ΔΘ 1982 καθώς επίσης και κάτω από το εθιμικό δίκαιο.

Όμως η έλλειψη σαφήνειας και ειδικότητας, που συνέβαλε όπως προαναφέρθηκε στην ευρεία αποδοχή της Σύμβασης, δύναται να διαιωνίσει την έλλειψη προβλεψιμότητας που είναι συμφυής με το ακαθόριστο της «αρχής ίσης απόστασης-ειδικών περιστάσεων»

²⁰ Dr. Erik Franckx, *Maritime Boundaries in the Baltic Sea: Post-1991 Developments*, GJICL 249 (2000), σελ. 249.

²¹ *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria* (2002), ICJ Rep. 2002, 303.

καθώς και με τις αρχές της επιείκειας. Επιπλέον στην περίπτωση του σχετικά πρόσφατου θεσμού της ΑΟΖ η αναφορά στο υπάρχον συμβατικό και εθιμικό δίκαιο δεν έχει ιδιαίτερο νόημα²². Γενικά δύναται να ειπωθεί ότι οι αρχές της οριοθέτησης σε κάθε θαλάσσια ζώνη είναι παρόμοιες, ενώ μπορούν να υπάρξουν διαφοροποιήσεις ως προς την εξισορρόπηση των παραγόντων επιείκειας, ιδιαίτερα όταν οι αμφισβητούμενοι πόροι αφορούν την αλιεία παρά το πετρέλαιο ή το φυσικό αέριο.

Ωστόσο, η ομοιότητα των κανόνων για την Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ δεν υπονοεί ότι αυτοί οι κανόνες υποδεικνύουν ίδιες λύσεις σε όλες τις περιπτώσεις. Δύνανται να υπάρχουν πρακτικοί λόγοι για τους οποίους τα σύνορα και των δύο θα έπρεπε να συμπίπτουν, ωστόσο κάτι τέτοιο δεν ταυτίζεται με την δήλωση ότι η παρόμοια διατύπωση των δύο κανόνων οδηγεί και σε παρόμοια αποτελέσματα. Η ιδέα αποδίδει ως ζήτημα αναγκαίου συμπεράσματος τη διάκριση μεταξύ διανομής και οριοθέτησης, η οποία στην περίπτωση της Υφαλοκρηπίδας αποτρέπει την επιείκεια από το να γίνει μια παράφραση δίκαιων ή ίσων μεριδίων, δίνοντας εξουσία στα δικαστήρια να αποκαταστήσουν τη φύση και αποτρέποντας τις ειδικές περιστάσεις από το να γίνουν κάθε και όλες οι περιστάσεις, έτσι ώστε οι σχετικές με την οριοθέτηση αποφάσεις να καθίστανται στο σύνολό τους υποκειμενικές.

Θεωρείται μη πρακτικό να υπάρχουν διαφορετικά σύνορα για τον βυθό και για τα υπερκείμενα ύδατα από τη στιγμή που αυτό θα προκαλούσε σύγχυση στις ασκούμενες δικαιοδοσίες. Αν το κράτος Α είχε κυρίαρχα δικαιώματα πάνω στον βυθό και το κράτος Β πάνω στα υπερκείμενα ύδατα, το κράτος Α δε θα μπορούσε να ελέγξει τις περιβαλλοντικές απειλές στα καθιστικά αλιεύματα ή να ελέγξει πλήρως τις απειλές ασφάλειας σε εγκαταστάσεις, ενώ το κράτος Β δεν θα μπορούσε να ελέγξει περιβαλλοντικές απειλές σε αλιεύματα προερχόμενα από την εκμετάλλευση του βυθού. Αλληλοσυγκρουόμενες δικαιοδοσίες δεν θα προκαλούσαν μόνο σύγχυση ως προς την εφαρμογή του νόμου, αλλά θα οδηγούσαν και στον ίδιο τον υποβιβασμό της δικαιοδοσίας.

Επιπλέον, η τελική επιλογή του ορίου στην περίπτωση της συνοριακής ταύτισης εξαρτάται κάποιες φορές από τη χρονική σειρά των διαπραγματεύσεων. Αν ένα σύνορο για τον βυθό προηγείται στην διαπραγμάτευση, είναι πιθανό να πρόκειται για ένα σύνορο που βασίζεται στις αρχές για την Υφαλοκρηπίδα και είναι πιθανό το σύνορο για τα υπερκείμενα ύδατα να συμπίπτει από τη δύναμη της επήρειας του προηγούμενου συνόρου, όταν τα μέρη αρχίζουν να διαπραγματεύονται για αυτό. Είναι ακόμη και το αντίθετο πιθανό. Οι

²² Libya-Malta Continental Shelf Case, ICJ Reports 1985, σελ. 35, παρ. 39.

κυβερνήσεις αξιολογούν τα ενδιαφέροντά τους προτού επιχειρήσουν διαπραγματεύσεις σε αντιστοιχία με την Υφαλοκρηπίδα ή την ΑΟΖ είτε μαζί είτε ξεχωριστά και ασχολούνται πρώτα με τη μία ή την άλλη ανάλογα με αυτά τα ενδιαφέροντα. Στην περίπτωση ενός κράτους που αξιολογεί τα ενδιαφέροντα του σε μη ζώντες πόρους ως περισσότερο σημαντικά από τα ενδιαφέροντά του σε ζώντες πόρους και το γειτονικό σε αυτό κράτος υποστηρίζει το αντίθετο, η έναρξη των διαπραγματεύσεων δύναται να κατευθυνθεί από την χάραξη της γραμμής που αρχικά συμφωνείται, απορροφώντας στη συνέχεια και τη δεύτερη γραμμή που πρόκειται να συμφωνηθεί.

Άλλωστε, αυτό που θεωρείται δίκαιο για την Υφαλοκρηπίδα δεν είναι κατ' ανάγκη δίκαιο και για την ΑΟΖ. Δύναται για παράδειγμα να υπάρχει μια δυσαναλογία στην κατανομή των ζώντων πόρων εντός των περιοχών οριοθέτησης. Ενώ μια γραμμή ίσης απόστασης δύναται να είναι απολύτως κατάλληλη για την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας, το αντίθετο δύναται να ισχύει για την ΑΟΖ. Εάν πρόκειται για διαφορετικής μορφής δικαιοσύνη οι γραμμές οριοθέτησης δύνανται να αποκλίνουν. Η ύπαρξη δύο γραμμών που αποκλίνουν η μία με την άλλη θα οδηγούσε σε μια κατάσταση, στην οποία μέρος της ΑΟΖ που ανήκε σε ένα κράτος θα κάλυπτε μέρος της Υφαλοκρηπίδας του άλλου κράτους, κατάσταση που θα δημιουργούσε σύνθετα προβλήματα δικαιοδοσίας και ελέγχου.

Γενικότερα δύναται να επισημανθεί ότι οι αρχές της οριοθέτησης είναι παρόμοιες ιδιαίτερα όταν οι εμπλεκόμενες ακτές απέχουν λιγότερο από 400 ν.μ.. Ωστόσο παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις στην εξισορρόπηση των παραγόντων επιείκειας, ιδιαίτερα όταν οι προς οριοθέτηση περιοχές της ΑΟΖ είναι σημαντικές περισσότερο λόγω των πλούσιων αλιευμάτων παρά λόγω της εξόρυξης στην περιοχή πετρελαίου ή κοιτασμάτων. Και οι δύο έννοιες, Υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, συνυπάρχουν μέσα από τη σφαίρα του εθνικού δικαίου και του καθεστώτος που προέκυψε από τη Σύμβαση ΔΘ 1982 και εμπεριέχουν σημαντικά στοιχεία ομοιότητας και αλληλοδιεισδυτικότητας. Επικεντρώνονται στον έλεγχο των οικονομικών πόρων και βασίζονται σε διάφορες βαθμίδες της έννοιας της γειτονικότητας και του κριτηρίου της απόστασης. Υπάρχουν, ωστόσο, σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο αυτών νομικών καθεστώτων τόσο από άποψη δικαιωμάτων εκμετάλλευσης και εξόρυξης των φυσικών πόρων, όσο και από άποψη έκτασης των κυριαρχικών δικαιωμάτων κάθε ζώνης.

Υπό το πλαίσιο αυτό η πρακτική των κρατών και οι αποφάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων σχετικά με την οριοθέτηση μεμονωμένων θαλάσσιων συνόρων είναι σημαντικές. Ένα τέτοιο σύνορο διαχωρίζει περιοχές διαφοροποιημένων καθεστώτων, όπως για παράδειγμα μία ΑΟΖ και μία ζώνη αλιείας 200 ναυτικών μιλίων, όπως στην

Υπόθεση του Κόλπου του Maine (1984). Η απόφαση του Τμήματος σε αυτή την περίπτωση εφάρμοσε κριτήρια επιείκειας κατά βάση πανομοιότυπα με αυτά που εφαρμόζονται στην Υφαλοκρηπίδα. Παράλληλα, τόνισε την ανάγκη χρήσης κριτηρίων που προσιδιάζουν σε μια πολύπλευρη οριοθέτηση, η οποία περιλαμβάνει σωρευτικά την ρύθμιση για την Υφαλοκρηπίδα και τα υπερκείμενα ύδατα.

Η οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές υπήρξε αφορμή για τη δημιουργία σφοδρών αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων και οδήγησε σε αφθονία συμβατικών ρυθμίσεων και δικαστηριακής πρακτικής. Ένας σημαντικός αριθμός συγκρούσεων επιλύθηκε με συμφωνία. Μια ολόκληρη σειρά διαφορών – Υπόθεση της Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας (1969), Γαλλο-βρετανική Διαφορά σχετικά με την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας της Μάγχης (1977), Υπόθεση οριοθέτησης περιοχών της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ Λιβύης και Μάλτας (1985) και Τυνησίας και Λιβύης (1982), Υπόθεση του Κόλπου του Maine μεταξύ Καναδά και Ηνωμένων Πολιτειών (1984) και Υπόθεση Γουινέας- Γουινέας Μπισσάου (1985) – απασχόλησε επί σειρά ετών το Διεθνές Δικαστήριο και άλλα διαιτητικά και δικαιοδοτικά όργανα και επιτροπές. Μια αντιπαραθέση μεταξύ Ισλανδίας και Νορβηγίας για την Υφαλοκρηπίδα το νησιού Jan Mayen (1993) επιλύθηκε με συμβιβασμό. Οι διαφορές σχετικά με την οριοθέτηση είναι το τίμημα που πληρώνουν τα παράκτια κράτη όταν επεκτείνουν τις ζώνες εθνικής κυριαρχίας. Επιπλέον, εφόσον τεράστιες θαλάσσιες περιοχές με μεγάλες off shore βιομηχανίες παραμένουν μη οριοθετημένες, λ.χ. στη θάλασσα της νότιας Κίνας, στον ανατολικό Ειρηνικό και στην Καραϊβική, καθίσταται φανερό ότι προβλήματα οριοθέτησης θα εξακολουθήσουν να κρατούν απασχολημένους εκπροσώπους κρατών, μελετητές του Διεθνούς Δικαίου και γεωγράφους για αρκετά χρόνια ακόμα²³.

2. Ελληνική Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.

2.1. Ελληνική Υφαλοκρηπίδα.

2.1.1. Οριοθέτηση με την Ιταλία.

Η Ιταλία υπήρξε η πρώτη γειτονική χώρα με την οποία η Ελλάδα διευθέτησε το ζήτημα οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας, και μάλιστα πριν τη Σύμβαση ΔΘ 1982. Στις 24

²³ Rainer Lagoni, *Interim Measures Pending Maritime Delimitation Agreements*, 78 AJIL 345 (1984), σελ. 346-347.

Μαΐου 1977 υπογράφηκε στην Αθήνα από τους Υπουργούς Εξωτερικών των δύο χωρών (Δ. Σ. Μπίτσιο και Arnaldo Forlani) Συμφωνία ανάμεσα στην Ελληνική και την Ιταλική Δημοκρατία «Περί της οριοθέτησεως των ζωνών της υφαλοκρηπίδος των ανηκουσών εις έκαστον των δύο Κρατών». Η Συμφωνία κυρώθηκε από την Ελληνική Βουλή στις 20 Ιουνίου 1978, ο σχετικός Νόμος έλαβε αριθμό 786/1978 και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ Α' («τεύχος πρώτον») υπ' αριθ. 101/21-06-1978, τέθηκε δε σε ισχύ στις 12 Νοεμβρίου 1980. Αποτελέστηκε από 6 σύντομα άρθρα:

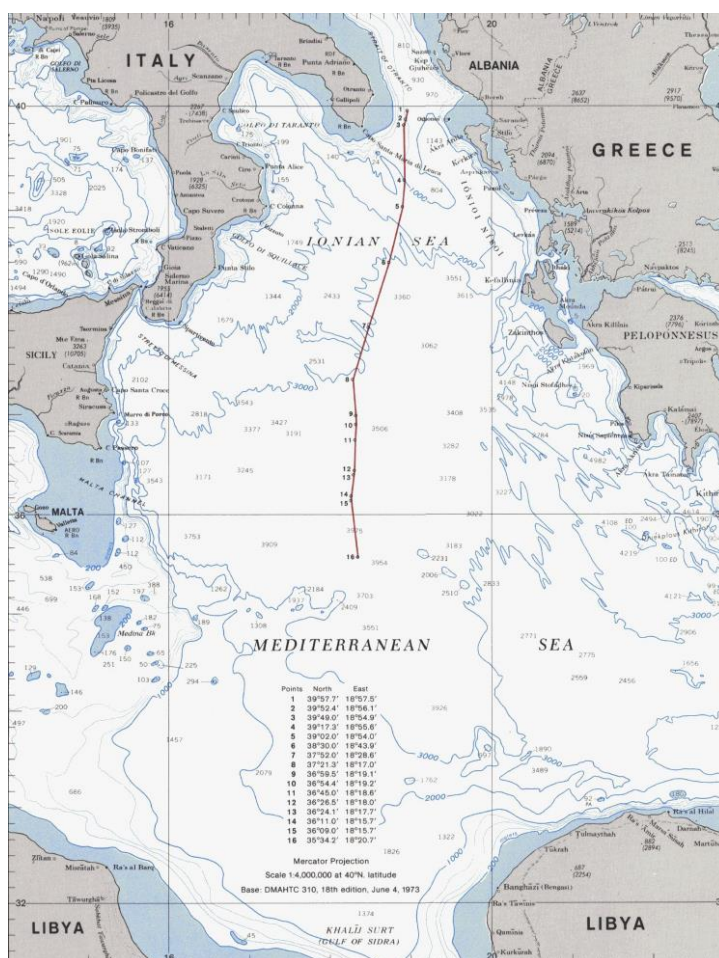
- Το Άρθρον I ρητώς αναφέρει την αρχή της μέσης γραμμής ως κατά κύριο λόγο εφαρμοζόμενη για την οριοθέτηση, με την εξαίρεση δηλαδή κάποιων «αμοιβαίων μικρών διαρρυθμίσεων», και κατόπιν διευκρινίζει τις συντεταγμένες των σημείων όπου χαράσσεται η γραμμή^{24,25}. Επίσης ορίζει ότι «*Η οριοθέτησις αυτή θα επεκταθεί μεταγενεστέρως*» ως προς τα άκρα της, στα τριεθνή σημεία που συναντά τις Υφαλοκρηπίδες της Αλβανίας (προς Βορρά) και της Λιβύης (προς Νότο).
- Το Άρθρον II αναλύει το ενδεχόμενο ένα «*κοίτασμα ορυκτής ύλης*» να διαμοιράζεται από τη διαχωριστική γραμμή, και να είναι εκμεταλλεύσιμο το τμήμα του που βρίσκεται από τη μια πλευρά της γραμμής, αλλά από εγκαταστάσεις που βρίσκονται στην άλλη πλευρά. Σε τέτοια περίπτωση οφείλει να υπάρξει πρόνοια για την αποδοτικότερη δυνατή εκμετάλλευση του κοιτάσματος, καθώς και για συμφωνία αποζημίωσης μεταξύ των δύο χωρών.
- Το Άρθρον III καθιερώνει τη γενικευμένη υποχρέωση λήψης μέτρων κατά την έρευνα και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων ώστε να μην προσβάλλεται η «*οικολογική ισορροπία*» αλλά και οι άλλες «*νόμιμες χρήσεις*» της θάλασσας.
- Το Άρθρον IV επιτάσσει την επίλυση των διαφορών που προκύπτουν από τη Συμφωνία δια της διπλωματικής οδού, και προβλέπει την προσφυγή σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο μόνο μετά την παρέλευση άκαρπων τεσσάρων μηνών διπλωματικών προσπαθειών.

²⁴ Ορίζονται 16 σημεία χάραξης της γραμμής, η οποία έχει συνολικό μήκος 268 ν.μ. (311 χμ.).

²⁵ Οι μικρές αυτές παρεκκλίσεις από την αυστηρώς «μέση γραμμή» δε διευκρινίζονται στη Συμφωνία. Οι συγκεκριμένες περιοχές χαρακτηρίζονται ως «μειωμένης επήρειας», υπό την έννοια ότι η γραμμή έχει μετατοπιστεί εις βάρος του ενός ή του άλλου κράτους. Όπως γνωρίζουμε σήμερα, πρόκειται για τις εξής διαρρυθμίσεις: α) Στην περιοχή των Στροφάδων (σημείο 16), το όριο έχει μετατοπιστεί εις βάρος της Ελλάδος κατά 2,75 ν.μ. (3,7 χμ.). β) Στην περιοχή των Οθωνών (σημείο 1) το όριο έχει μετατοπιστεί κατά 1,4 ν.μ. (2,6 χμ.) πιο κοντά στους Οθωνούς, εις βάρος της Ελλάδας. γ) Στα σημεία 7 και 8 (πλησίον Κεφαλονιάς) το όριο έχει μετατοπιστεί εις βάρος της Ιταλίας από 0,5 ν.μ. (900 μ.) έως 2,8 ν.μ. (5,2 χμ.).

- Τέλος, το Άρθρον V επιβεβαιώνει πως από την εν λόγω Συμφωνία δε τίθεται το καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων και του εναέριου χώρου των Υφαλοκρηπίδων, ενώ το Άρθρον VI περιέχει εδάφια διαδικαστικού χαρακτήρα για την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας.

Η Συμφωνία αυτή και η γραμμή οριοθέτησης που αποφασίστηκε θεωρούνται πρόσφορο έδαφος για την επέκταση της συμφωνίας των δύο χωρών και για τις ΑΟΖ στο μέλλον, και πιθανώς για άλλες κατηγορίες θαλάσσιων ζωνών.

(www.syrigos.gr²⁶)

2.1.2. Οριοθέτηση με την Αλβανία.

Η Αλβανία αποτέλεσε τη δεύτερη γείτονα χώρα με την οποία η Ελλάδα προέβη σε οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, ωστόσο μόλις αρκετά πρόσφατα, το έτος 2009. Στις 27 Απριλίου 2009 οι δύο Υπουργοί Εξωτερικών (Ντόρα Μπακογιάννη και Lulzim Basha) υπέγραψαν στα Τίρανα τη συμφωνία οριοθέτησης, και πάλι με κύριο γνώμονα την αρχή της

²⁶ <https://www.syrigos.gr/%CE%B1%CE%BF%CE%B6-ellada-italia/>.

μέσης γραμμής (άρθρο 1 παρ. 1)²⁷. Προηγήθηκε ένας χρόνος διαπραγματεύσεων (από τον Απρίλιο του 2008) που πραγματοποιήθηκαν σε τέσσερις γύρους από εκπροσώπους του Υπουργείου Εξωτερικών με επικεφαλής τον Πρέσβη Γιώργο Σαββαΐδη.

Πιο συγκεκριμένα, η ελληνο-αλβανική συμφωνία οριοθέτησης θεσπίζει «όριο πολλαπλών χρήσεων», το οποίο οριοθετεί όλες τις θαλάσσιες ζώνες, τόσο τις υφιστάμενες (χωρικά ύδατα – Υφαλοκρηπίδα) όσο και τις μελλοντικές (συνορεύουσα ζώνη – ΑΟΖ / αλιευτική-οικολογική ζώνη), τις οποίες τα δύο κράτη δικαιούνται να θεσπίσουν βάσει του διεθνούς δικαίου. Πρόκειται για μια αυστηρή χάραξη της μέσης γραμμής βάσει 150 σημείων, το δε συνολικό μήκος της ανέρχεται στα 64,4 ν.μ.. Όπως και στην συμφωνία Ελλάδας-Ιταλίας για την Υφαλοκρηπίδα, έτσι και εδώ (άρθρο 1 παρ. 3) υπάρχει πρόνοια το απώτατο άκρο της οριοθετικής γραμμής να μη φτάνει σε τριεθνές σημείο με την Ιταλία (το 150° σημείο της γραμμής απέχει 0,75 ν.μ. από την επίμαχη περιοχή).

Περαιτέρω, μιας και η αιγιαλίτιδα ζώνη της Αλβανίας εκτείνεται στο μέγιστο όριο των 12 ν.μ. και της Ελλάδας στο όριο των 6 ν.μ., ένα από τα αντικείμενα της συμφωνίας υπήρξε η οριοθέτηση σε ύδατα όπου η απόσταση μεταξύ των ακτών των δύο κρατών είναι μικρότερη από 18 ν.μ.. Στις εν λόγω περιοχές η μέση γραμμή οριοθετεί αφενός χωρικά ύδατα για την Αλβανία και αφετέρου Υφαλοκρηπίδα για την Ελλάδα.

Κατά παρόμοιο τρόπο με τη Συμφωνία του 1977 μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, έτσι και εδώ προβλέπεται ρύθμιση συνεκμετάλλευσης και ενδεχόμενο αποζημίωσης σε περίπτωση που κοίτασμα ορυκτού πλούτου επί του ορίου έχει ήδη καταστεί αντικείμενο εκμετάλλευσης (άρθρο 3, παρ. 1 και 2). Επιπροσθέτως, προβλέπεται ότι οι υφιστάμενες άδειες εξερεύνησης και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων διατηρούν την ισχύ τους μόνον εντός των ορίων της αντίστοιχης θαλάσσιας περιοχής του κράτους που χορήγησε τις άδειες, όπως καθορίζεται από την συμφωνηθείσα οριοθετική γραμμή (άρθρο 3 παρ. 3).

Αντίστοιχη ρήτρα διπλωματικής επίλυσης διαφορών, όπως στη Συμφωνία Ελλάδας-Ιταλίας του 1977, περιέχεται και εδώ (άρθρο 6).

Ωστόσο, ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της Συμφωνίας, που καθόρισε και τη μοίρα της, είναι η αναγνώριση της επήρειας της Ελλάδας σε όλες τις νησίδες, τα νησιά που περιλαμβάνονται από υφάλους και τους σκοπέλους που βρίσκονται κοντά στην Κέρκυρα, με προεξάρχοντα τα Διαπόντια Νησιά (κυρίως Ερεϊκούσσα και Οθωνοί). Αυτό σήμαινε πως

²⁷ Βλ. το κείμενο της συμφωνίας στην αγγλική γλώσσα ως «Παράθεμα Β΄» σε Α. Γ. Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2012), σελ. 230-234.

στα σημεία αυτά η αυστηρώς μέση γραμμή απέκλινε εις βάρος της Αλβανίας. Τούτο αποτέλεσε ένα βασικό επιχείρημα της αντιπολίτευσης της Αλβανίας, η οποία προσέβαλε τη συμφωνία ενώπιον του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου της χώρας πριν κυρώσει τη συμφωνία η Αλβανική Βουλή. Στις 15 Απριλίου 2010 το Δικαστήριο θεώρησε τη συμφωνία αντισυνταγματική²⁸ και ούτως άκυρη από αλβανικής πλευράς²⁹. Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί πως ανέκυψαν γνώμες και φήμες περί επήρειας των γεγονότων αυτών από τρίτες χώρες, και συγκεκριμένα από την Τουρκία, που δεν ήθελε να δημιουργηθεί προηγούμενο αναγνώρισης πλήρους ελληνικής κυριαρχίας σε νησίδες και σκοπέλους, και από τις Η.Π.Α..

2.1.3. Οριοθέτηση με τις υπόλοιπες γείτονες χώρες.

Με τις υπόλοιπες χώρες όπου συνορεύει η ελληνική Υφαλοκρηπίδα (Αίγυπτος, Λιβύη, Κύπρος, Τουρκία) η Χώρα μας δεν έχει προβεί ακόμη σε συμφωνίες οριοθέτησης.

Με την Αίγυπτο δε διαφαίνεται πως θα υπάρξει πρόβλημα στις βασικές αρχές οριοθέτησης. Όπως έχει εφαρμοσθεί και στη Συμφωνία μεταξύ Αιγύπτου – Κύπρου για την οριοθέτηση ΑΟΖ το 2003, η Αίγυπτος ακολουθεί επίσης την αρχή της μέσης γραμμής και δεν αντιλέγει στην αναγνώριση πλήρους επήρειας της αντισυμβαλλόμενης χώρας σε νησιά και νησίδες. Σε σχέση με την Ελλάδα, όμως, πρόκληση αποτελεί το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελόριζου που επηρεάζει τα όρια και την συνένωση των Υφαλοκρηπίδων Ελλάδας, Αιγύπτου, Κύπρου και Τουρκίας.

Αντιθέτως, η Λιβύη έχει αποδείξει σε άλλες περιπτώσεις οριοθέτησης³⁰ πως οι αρχές που πρεσβεύει διαφέρουν από τις ελληνικές. Κατά κύριο λόγο ακολουθεί ίδιο σκεπτικό με αυτό της Τουρκίας, δηλαδή ούτε την αρχή της μέσης γραμμής αποδέχεται (προκρίνει την αρχή της ευθυδικίας), ούτε το δικαίωμα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες. Ακόμη και κατά παράβαση του Δικαίου της Θάλασσας ενεργεί, αφού λ.χ. έχει καθιερώσει ευθεία γραμμή βάσης στον κόλπο της Σύρτης, ο οποίος φτάνει σε πλάτος μέχρι και τα 177

²⁸ Βλ. αναλυτικά Α. Γ. Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2012), σελ. 140-144.

²⁹ Πάντως, μέχρι το χρόνο έκδοσης της απόφασης του Αλβανικού Δικαστηρίου ούτε η Ελλάδα είχε σπεύσει να κυρώσει τη συμφωνία στην Ελληνική Βουλή, παρά το ευνοϊκότατο περιεχόμενό της, οπότε κατόπιν η επικύρωση αυτή κατέστη άνευ αντικειμένου λόγω της άρνησης της Αλβανίας. Στην καθυστέρηση της Ελλάδας έπαιξε πιθανότατα ρόλο η αλλαγή της Κυβέρνησης με τις εκλογές της 6^{ης} Οκτωβρίου 2009 (βλ. και Θ. Παριανού, *Η Υφαλοκρηπίδα Ελλάδας-Αλβανίας*, άρθρο της 18/9/2012 στον ιστότοπο της διαδικτυακής εφημερίδας «The Panhellenic Post»).

³⁰ Έχουν ήδη αναφερθεί στην παρούσα εργασία οι προσφυγές της στο Διεθνές Δικαστήριο για την οριοθέτηση με την Τυνησία (1982) και τη Μάλτα (1985).

χμ. απόσταση από την ηπειρωτική γη. Συνεπώς, η οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Λιβύης ίσως δεν αποδειχθεί εύκολη. Το έτος 2010, πάντως, οι δύο χώρες είχαν φτάσει κοντά σε συμφωνία.

Σε σχέση με την Κύπρο, η οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας δεν είναι εύκολη λόγω του Καστελόριζου, όπως προαναφέρθηκε. Δηλαδή, σε περίπτωση αναγνώρισης των τουρκικών αξιώσεων στην περιοχή, υπάρχει το ενδεχόμενο να μην συνορεύουν καν η ελληνική με την κυπριακή Υφαλοκρηπίδα λόγω παρεμβολής της τουρκικής. Η αποφυγή εντάσεων για το ζήτημα αυτό αποτελεί μόνιμη τροχοπέδη, διότι κατά τα λοιπά η Κύπρος ακολουθεί τις ίδιες αρχές οριοθέτησης με την Ελλάδα και έχει ήδη συνάψει συμφωνίες με άλλες γείτονες χώρες (Αίγυπτος το 2003, Λίβανος το 2007 και Ισραήλ το 2010).

Τέλος, αναφορικά με την Τουρκία, είναι γνωστές οι τρικυμιώδεις σχέσεις των δύο χωρών σε θέματα νησιών και οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών και δεν είναι της παρούσης να αναλυθούν³¹. Η μεγάλη εγγύτητα των παράκτιων και νησιωτικών εδαφών μας, σε συνδυασμό με την αντίθεση στις ακολουθούμενες βασικές αρχές, πάντα θα αποτελούν σχεδόν απροσπέλαστο εμπόδιο.

2.2. Ελληνική ΑΟΖ.

Η Ελλάδα δεν έχει διακοινώσει ρητώς και μονομερώς τη θέσπιση ΑΟΖ, ούτε έχει οριοθετήσει ΑΟΖ με καμία γείτονα χώρα, αν και έχει το δικαίωμα να το πράξει σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας και τη διεθνή νομοθεσία. Εάν και όταν αποφασίσει να ανακοινώσει μονομερώς τη θέσπιση ΑΟΖ, θα πρέπει να το κάνει με έκδοση προεδρικού διατάγματος σύμφωνα με το άρθρο δεύτερο του Ν. 2321/1995 που κύρωσε τη Σύμβαση ΔΘ 1982³². Ωστόσο εννοείται πως, σε περίπτωση απευθείας διμερούς συμφωνίας με γειτονική χώρα για την οριοθέτηση ΑΟΖ, θα υποβόσκει και η ελληνική «γνωστοποίηση» της θεσμοθέτησης ΑΟΖ για τη Χώρα.

Καθώς η εκμετάλλευση υποθαλάσσιων υδρογονανθράκων και παραδοσιακών πηγών ενέργειας όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, αλλά και μελλοντικών πηγών όπως οι υδρίτες, τα υδροθερμικά πεδία και ενδεχομένως τα ηφαίστεια ιλύος (βλ. κατωτέρω

³¹ Βλ. αναλυτικά Α. Γ. Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2012), σελ. 150-166.

³² Αν και το εν λόγω άρθρο δεν αναφέρει την ΑΟΖ μεταξύ των θεσμών και ζητημάτων της Σύμβασης για τα οποία απαιτείται η έκδοση προεδρικού διατάγματος, ωστόσο περιέχει τη γενική διατύπωση «και κάθε άλλης διατάξεως της κυρουμένης Συμβάσεως», όπου θεωρείται φυσικά ότι περιλαμβάνεται και η ΑΟΖ.

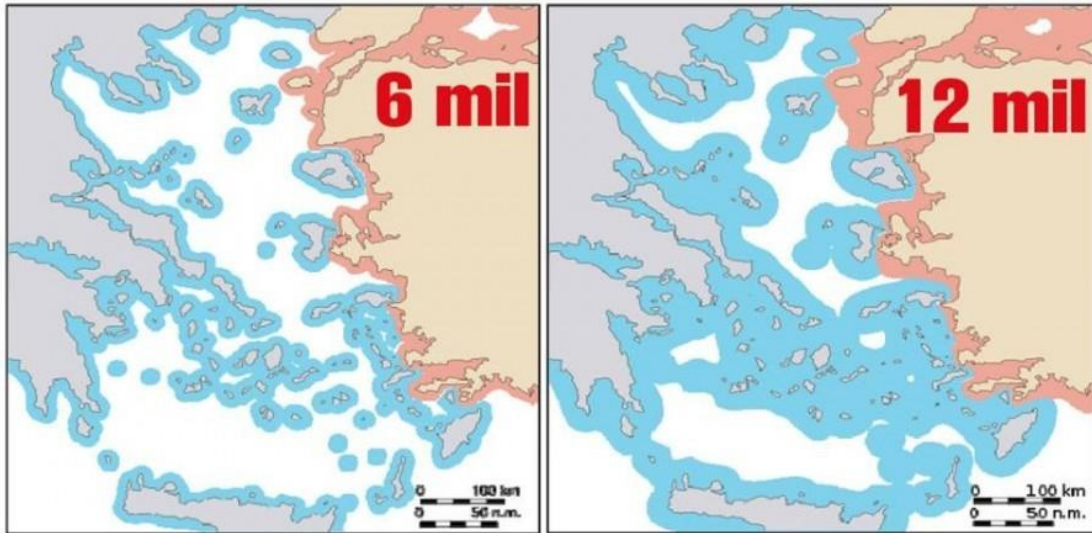
υπό κεφάλαιο 3.1.) είναι καθ' όλα εφικτή υπό το υφιστάμενο καθεστώς της Υφαλοκρηπίδας, ενίοτε δεν δίνεται η πρέπουσα σημασία στην ΑΟΖ ως εξίσου σημαντική θαλάσσια ζώνη. Δεν πρέπει όμως να υποτιμάται πως με την κήρυξη της επέρχεται επέκταση της δικαιοδοσίας ενός παράκτιου κράτους σε μια απόσταση μήκους 200 ν.μ. από τις ακτές του (κατ' ανώτατο όριο), ενώ η κήρυξη ΑΟΖ είναι οπωσδήποτε απαραίτητη για την αξιοποίηση των υδάτων και του εναέριου χώρου πάνω από τον βυθό της Υφαλοκρηπίδας, δηλαδή για την εκμετάλλευση της αιολικής και της κυματικής ενέργειας.

Συγκεκριμένα για την Ελλάδα θεωρείται ιδιαίτερα ευνοϊκός ο τρόπος που διαμορφώνεται ο θεσμός της ΑΟΖ από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, διότι, αφενός, επιτρέπει την επέκταση της δικαιοδοσίας της σχεδόν για όλες τις δραστηριότητες και χρήσεις της θάλασσας (αλιεία, αιολική και κυματική ενέργεια, προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος, θαλάσσια επιστημονική έρευνα, τεχνητά νησιά, κατασκευές και άλλες εγκαταστάσεις) σε μια ευρεία θαλάσσια περιοχή και, αφετέρου, αναγνωρίζει δικαίωμα ΑΟΖ σε όλα τα νησιά, με την εξαίρεση των βράχων που δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη ζωή ή δεν έχουν δική τους οικονομική ζωή. Είναι ευνόητο, δε, πως η υιοθέτηση ΑΟΖ στο Αιγαίο θα εμπεδώσει την παρουσία της Ελλάδας στην ευαίσθητη αυτή περιοχή³³.

Η Τουρκία ισχυρίζεται ότι το Αιγαίο, ως ημίκλειστη θαλάσσια περιοχή, πρέπει να τεθεί υπό ειδικό καθεστώς, εν αντιθέσει με άλλες ημίκλειστες θάλασσες όπως η Αδριατική Θάλασσα ή πλήρως κλειστές θάλασσες όπως η Μαύρη Θάλασσα. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Τουρκία δεν έχει υπογράψει τη Συνθήκη του ΟΗΕ περί Ναυτικού Δικαίου, με την οποία τα εθνικά ύδατα μιας χώρας μπορούν να επεκταθούν στα 12 ν.μ.. Αν και φέρει μόνιμη αντίρρηση στο σχετικό άρθρο της Συνθήκης, η ίδια έχει επεκτείνει τα εθνικά ύδατα στη Μαύρη Θάλασσα στα 12 ν.μ.. Το 1995, κατά την κύρωση της Συνθήκης από το ελληνικό Κοινοβούλιο, η Τουρκία δήλωσε ότι στην περίπτωση που η Ελλάδα επέκτεινε τα εθνικά της ύδατα πέραν των 6 ν.μ.³⁴, αυτό θα εκλαμβάνόταν ως απόπειρα περιορισμού της καθώς και άμεση προσβολή της εθνικής της κυριαρχίας. Με αυτόν τον ισχυρισμό ισχύει ακόμη και σήμερα το λεγόμενο "Casus belli".

³³ Κ. Ιωάννου – Α. Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, 4^η έκδοση (2013), σελ. 181.

³⁴ Στο άρθρο 3 της Σύμβασης ΔΘ του 1982 ορίζονται τα 12 ν.μ. ως το ανώτατο πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης ενός κράτους, και η συντριπτική πλειονότητα των κρατών σήμερα έχει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ναυτικών μιλίων. Η Ελλάδα όμως σύμφωνα με τον αναγκαστικό νόμο 230/1936 την έχει εκτείνει ως τα 6 ν.μ. μόνο. Έκταση 6 μιλίων έχει και η Τουρκία στο Αιγαίο, το Ισραήλ και η Μάλτα, ενώ τα υπόλοιπα κράτη της Μεσογείου έχουν 12, με εξαίρεση τον Λίβανο που δεν έχει διευκρινίσει το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης του. Τα κράτη που όπως η Ελλάδα έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη μικρότερη των 12 ν.μ. δικαιούνται να την επεκτείνουν ως το ανώτατο όριο.

(International Hellenic Association³⁵)

Περαιτέρω η Τουρκία, αν και δεν υπέγραψε αλλά και ούτε επικύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, υιοθέτησε περί το τέλος του 1986 ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα και ήλθε σε συμφωνία με την τότε Σοβιετική Ένωση για τις επικαλυπτόμενες περιοχές, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της μέσης γραμμής. Αργότερα άρχισε συνομιλίες με την Βουλγαρία και την Ρουμανία για το ίδιο θέμα και ήρθε σε παρόμοια συμφωνία με αυτήν που είχε συνάψει με τους Σοβιετικούς. Έτσι, ενώ η Τουρκία έχει προχωρήσει σε συνεργασία με παρευξείνια κράτη στην οριοθέτηση της ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα – μιας «κλειστής ή ημίκλειστης θάλασσας», όπως και η Μεσόγειος – αρνείται να πράξει το ίδιο και στη Μεσόγειο, τη στιγμή που η ίδια δημιούργησε προηγούμενο στη Μαύρη Θάλασσα³⁶.

Ο παρακάτω χάρτης δείχνει ξεκάθαρα την οριοθέτηση της ΑΟΖ της Ελλάδας με βάση το Δίκαιο της Θάλασσας. Η πρόβλεψη της ΑΟΖ απαγορεύει στην Τουρκία να χρησιμοποιήσει τα ίδια επιχειρήματα που προβάλλει για την Υφαλοκρηπίδα των νησιών του Αιγαίου, ότι δηλαδή τα νησιά μας δεν διαθέτουν Υφαλοκρηπίδα ή ότι "κάθονται" πάνω στην Υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας.

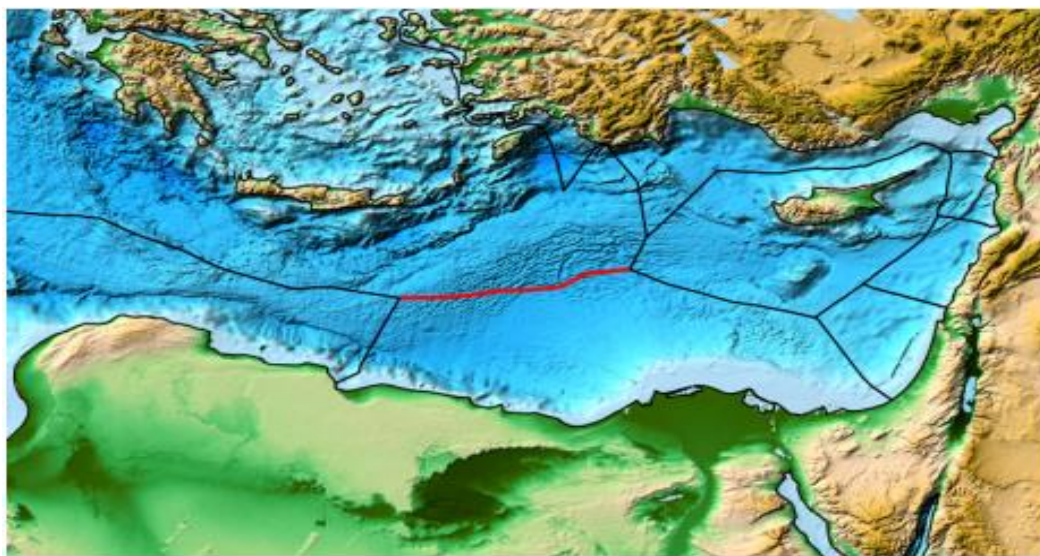
³⁵ <https://professors-phds.com/2021/02/22/33297/>.

³⁶ <http://www.ellinikos-stratos.com/arhtra/aoz.asp>.

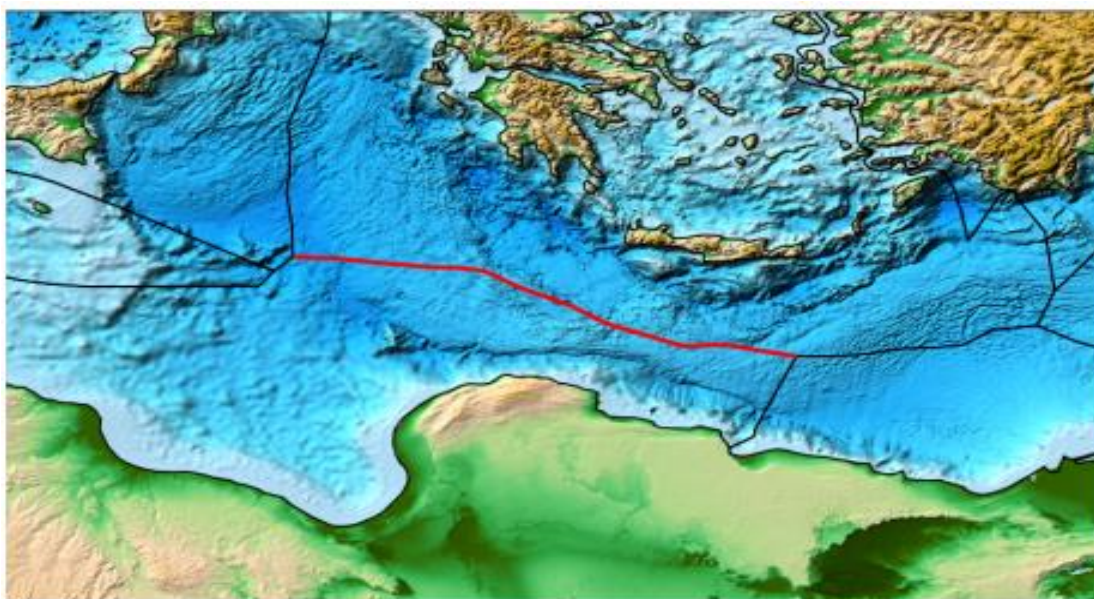
(<http://www.ellinikos-stratos.com/arhra/aoz.asp>)

Εξάλλου, στα πλαίσια των επαφών της ελληνικής κυβέρνησης με την Αίγυπτο, δεν ζητήθηκαν από την πρώτη διαβεβαιώσεις από την τελευταία ότι η οριοθέτηση θα γίνει βάσει των όρων της Συνθήκης, που προβλέπουν ότι τα νησιά διαθέτουν τη δική τους ΑΟΖ. Η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο πολύπλοκη, καθώς οι Αιγύπτιοι ενημέρωσαν την ελληνική πλευρά ότι θα ξεκινήσουν συνομιλίες με την Τουρκία για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, τη στιγμή που οι δυο χώρες δεν διαθέτουν κοινά θαλάσσια σύνορα. Η Αίγυπτος θα μπορούσε να διαθέτει θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία μόνο αν δεν αναγνωρισθούν τα δικαιώματα του Καστελόριζου. Εάν η Ελλάδα δεχτεί να προχωρήσει σε οριοθέτηση ΑΟΖ με την Αίγυπτο χωρίς τον υπολογισμό του Καστελόριζου, η προφανής συνέπεια θα είναι η Ελλάδα να μην έχει θαλάσσια σύνορα με την Κύπρο, όπως προαναφέρθηκε.

(Λυγερός, 2012)

Σε συζητήσεις βρίσκεται επίσης η Ελλάδα με τη Λιβύη, με σημείο τριβής τον Κόλπο της Σύρτης στη Λιβύη, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω. Σε κάθε περίπτωση η Ελλάδα θα μπορούσε να συμφωνήσει σε αυτό, λαμβάνοντας ελάχιστα μικρότερη ΑΟΖ από ό,τι με βάση την αρχή της μέσης γραμμής. Επίσης, η Λιβύη αμφισβητεί το νησί της Γαύδου ως αντικείμενο της ΑΟΖ, κάτι που είναι λάθος κατά το Δίκαιο της Θάλασσας, αφού η Γαύδος είναι κατοικημένη και κατά συνέπεια έχει de facto και de jure ΑΟΖ.

(Λυγερός, 2012)

Ως προς την ΑΟΖ με την Ιταλία, όπως έχει αναφερθεί ανωτέρω υπάρχει ήδη οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας ανάμεσα στις δύο χώρες από το 1977 και δε θα είναι δύσκολο να υπάρξει και οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ τους.

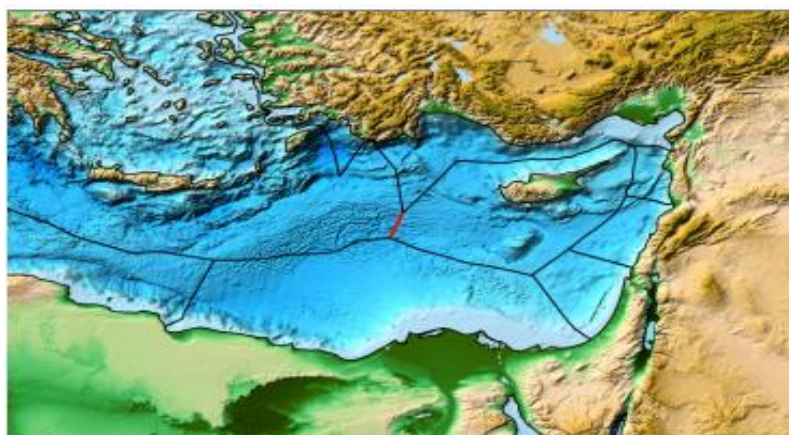
(Λυγερός, 2012)

Σχετικά με την Αλβανία, ήδη παραπάνω αναλύθηκε το χρονικό της συμφωνίας του 2009, η οποία έθετε όριο πολλαπλών χρήσεων, που επομένως αφορούσε και τις ΑΟΖ. Απομένει να διαπιστωθεί στο μέλλον εάν και πότε οι δύο χώρες θα επανέλθουν σε διαπραγματεύσεις.

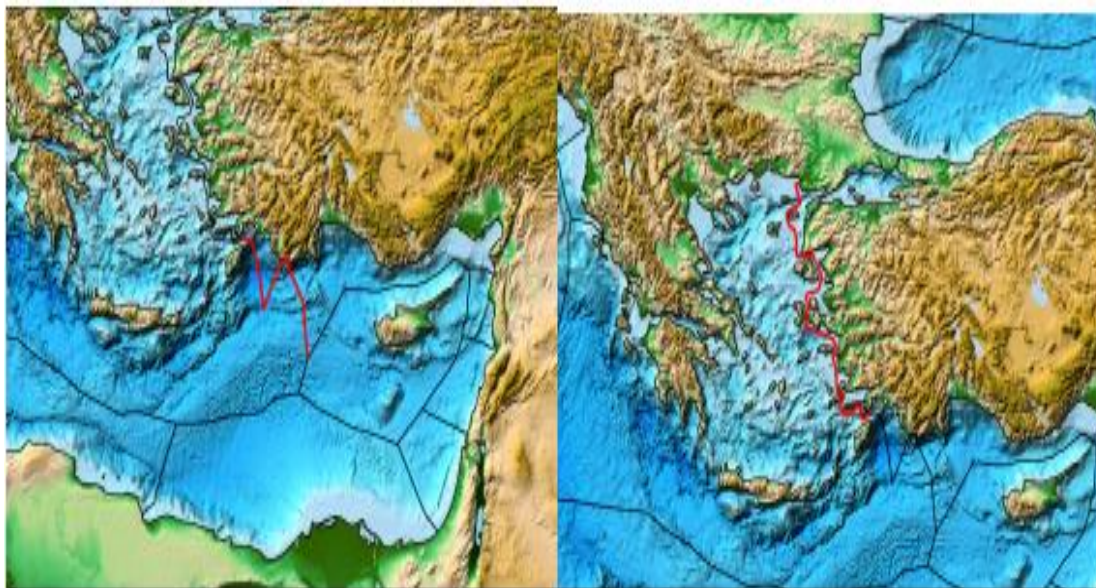
(Λυγερός, 2012)

Για τη θέσπιση της ελληνικής ΑΟΖ πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπ' όψιν και η οριοθέτηση των ΑΟΖ Ελλάδας – Κύπρου. Η Κυπριακή κυβέρνηση δυο φορές ζήτησε από την Ελλάδα να συμφωνηθεί οριοθέτηση βάσει της αρχής της μέσης γραμμής, αλλά οι παλαιότερες κυβερνήσεις απάντησαν αρνητικά, για να μη διαταραχθούν οι σχέσεις με την Τουρκία λόγω του Καστελόριζου. Τα τελευταία χρόνια ακόμα και η Τουρκία αναγκάζεται να προσεγγίζει στο θέμα αυτό την Κύπρο φίλα διακείμενη, λόγω του προγράμματος του αγωγού φυσικού αερίου Eastmed. Συνεπώς έχει διαμορφωθεί ένα γόνιμο περιβάλλον για αποτελεσματική διαπραγμάτευση.

(Λυγερός, 2012)

Κρίνεται δε ύψιστης στρατηγικής σημασίας η διαπραγμάτευση με την Τουρκία να γίνει τελευταία, καθώς θα πρέπει να προχωρούν οι διαπραγματεύσεις με τις υπόλοιπες χώρες ώστε να εδραιώνεται η θέση της Ελλάδας σε ζητήματα οριοθέτησης.

(Λυγερός, 2012)

Τέλος, σύμφωνα με χάρτες που έχουν εκδοθεί, η κυβέρνηση του Ισραήλ έχει αναγνωρίσει τις ΑΟΖ τόσο της Ελλάδας όσο και της Κύπρου. Στα σχέδια του είναι η μεταφορά στην Ευρώπη του φυσικού αερίου που θα εξορύσσεται από το κοίτασμα Leviathan, μέσω ενός υποθαλάσσιου αγωγού (EastMed) ο οποίος θα περιέρχεται και από την ελληνική ΑΟΖ. Κατά το σχέδιο αυτό τεκμαίρεται η αναγνώριση της ελληνικής ΑΟΖ από το Ισραήλ, κάτι που αποτελεί ισχυρό διαπραγματευτικό «χαρτί» για τις ελληνικές διεκδικήσεις. Είναι γεγονός ότι μια τέτοια σύμπραξη θα αποτελέσει μια ισχυρή ενεργειακή συμμαχία μεταξύ της Κύπρου, της Ελλάδας και του Ισραήλ. Ο ισραηλινός Πρέσβης στην Τουρκία, Gaby Levy, δήλωσε στην τουρκική οικονομική εφημερίδα *Hürriyet Daily News & Economic Review*: «Κατ' ουσίαν, στην απόπειρα να προστατέψουμε και να εξασφαλίσουμε τα ισραηλινά συμφέροντα στη Μεσόγειο, το Ισραήλ υποχρεώθηκε να οριοθετήσει επίσημα τα θαλάσσια σύνορά του».

3. Διαδικασίες αξιοποίησης υδρογονανθράκων και άλλων μορφών ενεργειακού πλούτου σε Υφαλοκρηπίδες και ΑΟΖ.

Σήμερα, οι φυσικοί πόροι που βρίσκονται στο βυθό και στο υπέδαφος του βυθού των θαλασσών και των ωκεανών αποτελούν την εγγύηση για τη συνεχή προώθηση της ανθρώπινης δραστηριότητας, με στόχο τη βιώσιμη και διαρκή ανάπτυξη όλων των λαών και των κρατών που αποτελούν τη σύγχρονη μορφή της οργανωμένης διεθνούς κοινότητας του 21^{ου} αιώνα. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί αποκλειστικά και μόνο στο πλαίσιο της ορθολογικής χρήσης της βασικής αυτής πηγής ζωής του Πλανήτη.

Ο φυσικός πλούτος του βυθού είναι πολυποίκιλος και μπορεί να περιλαμβάνει μεταλλεύματα (κασσίτερος, τιτανο-μαγνήτης, πλατίνα), φυσικά στοιχεία (θείο, υδράργυρο, χρώμιο), πετρώματα (ασβεστούχα πετρώματα, πετρώματα χαλαζία), άργιλο, αλλά η μεγαλύτερη συζήτηση περιστρέφεται γύρω από τις δύο συνηθέστερες και σπουδαιότερες μορφές ενεργειακού πλούτου, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο.

Οι πρώτες υποθαλάσσιες έρευνες και εγκαταστάσεις εξόρυξης πετρελαίου («off shore») χρονολογούνται στο 1894, όπου για πρώτη φορά εξορύχθηκε πετρέλαιο από την υποθαλάσσια περιοχή της Καλιφόρνια³⁷. Στην Ευρώπη, η χώρα που δραστηριοποιήθηκε πρώτη στην off shore εκμετάλλευση πετρελαίου ήταν η Νορβηγία το 1962, και ακολούθησε το Ηνωμένο Βασίλειο³⁸. Σήμερα υπολογίζεται ότι η off shore παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου ξεπερνά το 17% της παγκόσμιας παραγωγής υδρογονανθράκων, και το μεγαλύτερο μέρος αυτού του 17% προέρχεται από εξορύξεις σε υφαλοκρηπίδες. Το off shore πετρέλαιο, πιο συγκεκριμένα, αποτελεί περίπου το ¼ της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου, ενώ το off shore φυσικό αέριο αποσπά μερίδιο 15% της παγκόσμιας παραγωγής φυσικού αερίου.

Μπορούμε να διακρίνουμε δύο στάδια στις διαδικασίες αξιοποίησης των κοιτασμάτων που ανευρίσκονται, το στάδιο της έρευνας και το στάδιο της εξόρυξης. Στο πρώτο γίνεται μελέτη και διερεύνηση του βυθού και του υπεδάφους του για να προσδιοριστεί το είδος και η ποσότητα των φυσικών πόρων σε μια περιοχή. Κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούνται ωκεανογραφικά σκάφη και βαθυσκάφη, που με τη σύγχρονη τεχνολογία φτάνουν σε μεγάλα βάθη και σε ελάχιστη απόσταση από το βυθό για μια

³⁷ Βλ. αναλυτικότερα Γρ. Τσάλτας, Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας, εκδ. Παπαζήση, (1984), σελ. 34 επ..

³⁸ Βλ. αναλυτικότερα G. Lewandowski, "Civil liability for oil pollution damage on the Norwegian continental shelf", *Ocean Development and International Law Journal*, t. 5, no. 4 (1978), σελ. 397 επ..

ακριβέστατη χαρτογράφηση εδάφους και υπεδάφους, συνήθως με τη χρήση ηχητικών κυμάτων (σόναρ). Πρόσφατη τεχνολογική εξέλιξη που οδηγεί σε ακριβέστερα αποτελέσματα είναι οι σεισμικές έρευνες, μέθοδος η οποία αφορά τη μέτρηση της ταχύτητας διάδοσης ενός κρουστικού κύματος μέσα στους υπεδαφικούς σχηματισμούς. Βάσει του χρόνου που χρειάζεται για την επιστροφή του ανακλώμενου κύματος, και έπειτα από συγκεκριμένη και περίπλοκη μαθηματική επεξεργασία, προκύπτει η απεικόνιση της υπεδαφικής μορφολογίας και υπολογίζονται οι πιθανότητες ύπαρξης υδρογονανθράκων. Στο δεύτερο στάδιο της εξόρυξης και εκμετάλλευσης, οι διαδικασίες διαφέρουν ανάλογα με το αντικείμενο της εξόρυξης. Όσον αφορά το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, δράση αναλαμβάνουν οι πλατφόρμες / εξέδρες διάτρησης και άντλησης.

Η ύπαρξη κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου αποτελεί παράγοντα που λαμβάνεται συχνά υπόψη κατά τη συμβατική οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ όμορων κρατών. Έτσι, πολλές συμφωνίες οριοθέτησης υιοθετούν ρήτρες για την εκμετάλλευση κοιτασμάτων που βρίσκονται εκατέρωθεν της οριοθετικής γραμμής. Οι ρήτρες αυτές, ειδικότερα, ορίζουν ότι τα κράτη θα επιδιώξουν να καταλήξουν σε συμφωνία για την πλέον αποτελεσματική εκμετάλλευση των εν λόγω κοιτασμάτων, διατηρώντας ταυτόχρονα τα πλήρη δικαιώματά τους επί των φυσικών πόρων της Υφαλοκρηπίδας. Η συνεκμετάλλευση μπορεί να είναι ένας από τους τρόπους με τους οποίους θα επιτευχθεί ο σκοπός αυτός. Παράδειγμα τέτοιας συμφωνίας αποτελεί η συμφωνία Κύπρου-Αιγύπτου για την από κοινού εκμετάλλευση κοιτασμάτων που βρίσκονται εκατέρωθεν της μέσης γραμμής, η οποία υιοθετήθηκε κατ' εφαρμογήν σχετικής ρύθμισης στη συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ μεταξύ των δύο κρατών.

Σχετικά με την ενεργειακή προσφορά των ΑΟΖ, θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των παραδοσιακών και την ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ). Η εκμετάλλευση παραδοσιακών πηγών ενέργειας, όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, αλλά και «μελλοντικών» πηγών, όπως οι υδρίτες³⁹, τα υδροθερμικά πεδία⁴⁰ και ενδεχομένως τα

³⁹ Οι υδρίτες είναι ενυδατωμένοι υδρογονάνθρακες, κυρίως μεθανίου, που απαντώνται σε μεγάλα βάθη έως 2.500 μέτρα όπου επικρατούν συνθήκες υψηλής πίεσης και χαμηλής θερμοκρασίας, αλλά όταν βρεθούν σε διαφορετικές τέτοιες συνθήκες ο πάγος γίνεται νερό και το μεθάνιο αποκτά όγκο 164 φορές μεγαλύτερο. Αν και σήμερα δεν αποτελούν εκμεταλλεύσιμο ενεργειακό πόρο, έχει προταθεί η αξιοποίησή τους ως εναλλακτική πηγή φυσικού αερίου. Στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο έχει εντοπιστεί μεγάλο κοίτασμα στα υποθαλάσσια όρη του Αναξίμανδρου, ανατολικά της Ρόδου.

⁴⁰ Τα υδροθερμικά πεδία αποτελούνται από υπέρθερμα αέρια και υδροθερμικά ρευστά που αποθέτουν πολυμεταλλικά σουλφίδια και θειικά άλατα καθώς εξέρχονται από τον φλοιό της γης. Στην Ελλάδα έχουν εντοπιστεί υδροθερμικά πεδία στις περιοχές της Σαντορίνης, της Μήλου και της Νισύρου.

ηφαίστεια ιλύος⁴¹, είναι δυνατή υπό το υφιστάμενο καθεστώς της Υφαλοκρηπίδας. Αντίθετα για την εκμετάλλευση της αιολικής και της κυματικής ενέργειας, που αποτελούν τις βασικότερες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, απαιτείται η κήρυξη ΑΟΖ, όταν πρόκειται φυσικά για περιοχές εκτός χωρικών υδάτων.

Τα τελευταία χρόνια δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην αιολική ενέργεια και στη δημιουργία αιολικών πάρκων σε Κοινοτικό επίπεδο. Στην Ελλάδα, η εκμετάλλευση του υψηλού δυναμικού της αιολικής ενέργειας σε συνδυασμό με τη ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών που ενσωματώνεται στις σύγχρονες αποδοτικές ανεμογεννήτριες, έχει ιδιαίτερη σημασία για τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εξοικονόμηση ενεργειακών πόρων, την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Έχει ήδη εκπονηθεί μελέτη από το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας (Κ.Α.Π.Ε.) για τη χωροθέτηση υπεράκτιων αιολικών πάρκων, αλλά αφορά βάθη μικρότερα των 50 μέτρων εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων.

Όσον αφορά την κυματική ενέργεια, παρά το γεγονός ότι οι τεχνολογίες μετατροπής και αξιοποίησής της δεν έχουν ακόμα εξελιχθεί σε βαθμό που να την καθιστούν εμπορικά εκμεταλλεύσιμη, κυρίως λόγω των δυσκολιών και των απρόβλεπτων συνθηκών στις οποίες θα πρέπει να λειτουργήσουν, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αξιοσημείωτη πρόοδος. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να διερευνηθεί το δυναμικό των ελληνικών θαλασσών ως μια εναλλακτική και περιβαλλοντικά φιλική πηγή ενέργειας. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη, το Ιόνιο Πέλαγος αποτελεί περιοχή ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τα θέματα κυματικής ενέργειας, μαζί με τα στενά Κρήτης-Κυθήρων, Κρήτης-Κάσου, Κάσου-Καρπάθου και Καρπάθου-Ρόδου.

Τέλος, αναφορικά με τους φορείς που προβαίνουν στην έρευνα και εκμετάλλευση του ορυκτού και ενεργειακού πλούτου, έχει καθιερωθεί η πρακτική της ανάθεσης των εργασιών από τις Κυβερνήσεις σε ιδιωτικές εταιρίες με τη σύναψη των απαραίτητων συμβάσεων, βάσει των οποίων η συμβαλλόμενη εταιρία αναλαμβάνει να εκμεταλλευτεί τις πηγές πρωτογενούς ενέργειας που θα εντοπίσει στο υπέδαφος του κράτους υποδοχής και μοιράζεται μαζί του είτε την παραγόμενη ποσότητα της ενέργειας αυτή, είτε το εισόδημα που θα αποκομίσει από την εκμετάλλευσή της. Οι κίνδυνοι τους οποίους αναδέχονται οι

⁴¹ Τα ηφαίστεια ιλύος (ή λάσπης) είναι κρατήρες από όπου διαφεύγουν φυσικά αέρια με μεγάλη δύναμη (κυρίως μεθάνιο, άζωτο και διοξείδιο του άνθρακα), συμπαρασύροντας τα πετρώματα των πλευρικών τοιχωμάτων από όπου διέρχονται. Η παρουσία τους συνήθως υποδηλώνει την ύπαρξη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων (φυσικό αέριο, υδρίτες) σε μεγαλύτερα βάθη. Στην Ελλάδα υπάρχουν ηφαίστεια ιλύος νότια της Κρήτης και στα υποθαλάσσια όρη του Αναξιμανδρου.

εταιρίες στο πλαίσιο των συμβάσεων αυτών είναι τεράστιοι, κυρίως διότι επενδύουν σημαντικά κεφάλαια στο αρχικό στάδιο εκτέλεσής τους, δηλαδή στην έρευνα του υπεδάφους για να διαπιστωθεί εάν μια περιοχή είναι αξιοποιήσιμη, που μπορεί βεβαίως να αποβεί άκαρπο.

4. Νομικό καθεστώς που διέπει την αξιοποίηση υδρογονανθράκων στην Ελλάδα.

4.1. Νόμος 2289/1995 και Οδηγία 94/22/ΕΚ.

Το ισχύον νομικό καθεστώς που διέπει την αξιοποίηση των υδρογονανθράκων στην Ελλάδα περιέχεται στον Νόμο 2289/1995 «Αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄ 27/08-02-1995), ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία 94/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 30^{ης} Μαΐου 1994 σχετικά με τις προϋποθέσεις χορήγησης και χρήσης των αδειών για την αναζήτηση, την έρευνα και την παραγωγή υδρογονανθράκων.

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα οδηγήθηκε στην υιοθέτηση της εν λόγω Οδηγίας επειδή δεν είχε καθόλου αυτάρκεια στο θέμα παραγωγής και χρήσης υδρογονανθράκων, και φυσικά επειδή θα έπρεπε να τεθούν γενικές κατευθυντήριες γραμμές προς συμμόρφωση από όλα τα κράτη μέλη, για να δρουν προς όφελος της Κοινότητας και όχι κατά μόνας. Σύμφωνα λοιπόν με τις εισαγωγικές σκέψεις στη σελ. 1 της Οδηγίας 94/22/ΕΚ, που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις 30/06/1994⁴², το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οδηγήθηκε στην έκδοση της Οδηγίας συνεκτιμώντας μεταξύ άλλων:

- «Ότι, στο ψήφισμά του της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1986, το Συμβούλιο όρισε ως στόχο της ενεργειακής πολιτικής της Κοινότητας και των κρατών μελών την καλύτερη ολοκλήρωση, χωρίς εμπόδια στις συναλλαγές, της εσωτερικής αγοράς της ενέργειας, προκειμένου να βελτιωθεί η ασφάλεια του εφοδιασμού, να μειωθεί το κόστος και να ενισχυθεί η οικονομική ανταγωνιστικότητα.»

- «Ότι η Κοινότητα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές για τον εφοδιασμό της σε υδρογονάνθρακες. Ότι είναι ως εκ τούτου σκόπιμο να

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0022&from=EL>

ενθαρρυνθεί η καλύτερη δυνατή αναζήτηση, εξερεύνηση και παραγωγή των πόρων που βρίσκονται στην Κοινότητα.»

- «Ότι είναι σκόπιμο να εξασφαλιστεί η άνευ διακρίσεων πρόσβαση στις δραστηριότητες αναζήτησης, εξερεύνησης και παραγωγής υδρογονανθράκων καθώς και την άσκησή τους, υπό όρους που ευνοούν την αύξηση της ανταγωνιστικότητας στον τομέα αυτόν, και ως εκ τούτου να προαχθεί η καλύτερη αναζήτηση, εξερεύνηση και παραγωγή των πόρων των κρατών μελών και να ενισχυθεί η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.»

- «Ότι προς το σκοπό αυτό πρέπει να θεσπιστούν κοινοί κανόνες που να εξασφαλίζουν ότι οι διαδικασίες χορήγησης των αδειών αναζήτησης, εξερεύνησης και παραγωγής υδρογονανθράκων είναι ανοικτές για όλους τους φορείς που διαθέτουν τις αναγκαίες δυνατότητες. Ότι η χορήγηση των αδειών αυτών πρέπει να βασίζεται σε αντικειμενικά και δημοσιευμένα κριτήρια και ότι οι όροι υπό τους οποίους χορηγούνται πρέπει να είναι γνωστοί εκ των προτέρων σε όλους τους φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία.»

- «Ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διατηρήσουν τη δυνατότητα της υποβολής της πρόσβασης και της άσκησης των δραστηριοτήτων αυτών σε περιορισμούς που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίου συμφέροντος και στην καταβολή σχετικής εισφοράς σε χρήμα ή σε υδρογονάνθρακες, οι λεπτομέρειες της οποίας θα πρέπει να καθοριστούν κατά τρόπο που να μην παρεμβαίνει στη διαχείριση των φορέων [...].»

- «Ότι η έκταση των περιοχών που καλύπτει μια άδεια και η διάρκειά της πρέπει να περιορίζεται κατά τρόπο ώστε να μην παραχωρείται σε ένα μόνον φορέα αποκλειστικό δικαίωμα επί περιοχών όπου η αναζήτηση, εξερεύνηση και η αξιοποίηση μπορεί να εξασφαλιστεί αποτελεσματικότερα από περισσότερους φορείς.»

- «Ότι οι φορείς των κρατών μελών πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να τυγχάνουν, στις τρίτες χώρες, μεταχείρισης ανάλογης με αυτή που τυγχάνουν στην Κοινότητα οι φορείς των ενδιαφερομένων τρίτων χωρών, δυνάμει της παρούσας οδηγίας. Ότι είναι αναγκαίο να προβλεφθεί η διαδικασία που θα αποβλέπει στην επίτευξη του εν λόγω στόχου.»

Κατόπιν των ανωτέρω, η Οδηγία περιέχει στα άρθρα της τις γενικές γραμμές των διαδικασιών ανάθεσης έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, τα βασικά σημεία των οποίων είναι ότι: **α)** κατά κανόνα πρέπει να δημοσιεύεται πρόσκληση ενδιαφέροντος,

με συγκεκριμένο περιεχόμενο, από το κράτος μέλος στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (άρθρο 2 παρ. 2), **β)** η γεωγραφική έκταση και ο χρόνος της έρευνας και εκμετάλλευσης δε θα πρέπει να υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο (άρθρο 4), **γ)** η απόφαση για τη χορήγηση άδειας οφείλει να ακολουθεί συγκεκριμένα κριτήρια, κυρίως τεχνικά και οικονομικά (άρθρο 5), αλλά επιτρέπεται στο κράτος μέλος να θέτει και ειδικότερες προϋποθέσεις και απαιτήσεις αν το δικαιολογούν λόγοι εθνικής ασφάλειας, δημόσιας υγείας κ.ά. (άρθρο 6 παρ. 2), και **δ)** πρέπει να υπάρχει προστασία των φορέων της άδειας από υπερβολικό κρατικό παρεμβατισμό (άρθρο 6, παρ. 3 και 4).

Ενσωματώνοντας την Οδηγία στην ελληνική έννομη τάξη, ο Ν. 2289/1995 αποτελέστηκε από 21 εκτενέστατα άρθρα και αποτύπωσε για πρώτη φορά σε μεγάλη έκταση το πλήρες καθεστώς ανάθεσης συμβάσεων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Στο Κεφάλαιο Α' με τίτλο «ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ» (άρθρα 1 έως και 4), αφού ξεκαθαρίζεται ότι «*Το δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων που υπάρχουν στις χερσαίες, στις υπολίμνιες και υποθαλάσσιες περιοχές της χώρας [...] ανήκει αποκλειστικά στο Δημόσιο και η άσκησή του αφορά πάντοτε τη δημόσια ωφέλεια*» (άρθρο 2 παρ. 1), αναλύονται οι διαδικασίες προσκλήσεων και διακηρύξεων, το είδος και το περιεχόμενο των συμβάσεων ανάθεσης (μίσθωσης / διανομής⁴³), προϋποθέσεις και κριτήρια ανάθεσης, και διευκρινίσεις για την εκμετάλλευση και παραγωγή. Στο Κεφάλαιο Β' με τίτλο «ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ

⁴³ Καθώς η σύμβαση μίσθωσης και η σύμβαση διανομής της παραγωγής είναι οι μοναδικοί συμβατικοί τύποι που προβλέπονται από το Ν. 2289/1995, προκύπτει ότι η απαρίθμησή τους είναι αποκλειστική και όχι ενδεικτική. Και στους δύο τύπους συμβάσεων προβλέπονται στάδιο έρευνας και στάδιο εκμετάλλευσης. Με τη σύμβαση μίσθωσης, ο Ανάδοχος αναλαμβάνει τις δαπάνες και φέρει τον κίνδυνο των έργων σε όλη τη διάρκεια της σύμβασης. Οι σχετικές εργασίες εκτελούνται βάσει των προγραμμάτων και του προϋπολογισμού που υποβάλλονται προς έγκριση από τον Ανάδοχο στο Ελληνικό Δημόσιο (Εκμισθωτή). Ο Ανάδοχος είναι εκείνος που βρίσκει και διαθέτει όλα τα απαραίτητα τεχνικά μέσα, υλικά, προσωπικό και κεφάλαια, για τα οποία φέρει αποκλειστικά τον οικονομικό κίνδυνο σε κάθε περίπτωση, ακόμα και εάν δεν ανακαλυφθεί εμπορικά εκμεταλλεύσιμο κοίτασμα ή το ανακαλυφθέν κοίτασμα αποδειχθεί φτωχό σε παραγωγή. Εάν ανακαλυφθεί εμπορικά εκμεταλλεύσιμο κοίτασμα, ο Ανάδοχος αποκτά κυριότητα των εξορυσσόμενων υδρογονανθράκων. Επιπλέον, ο Ανάδοχος οφείλει την καταβολή μισθώματος στον Εκμισθωτή, ανεξάρτητα από την πραγματοποίηση ή όχι κερδών από αυτόν, το οποίο και συμφωνείται κατ' επιλογή του Εκμισθωτή είτε σε είδος είτε σε χρήμα. Στην πρώτη περίπτωση τούτο ορίζεται σε ποσοστό της ποσότητας των υδρογονανθράκων που θα παραχθούν, και στη δεύτερη σε ποσοστό της αξίας τους, όπως αυτή προβλέπεται στη σύμβαση. Αντίστοιχα, στη σύμβαση διανομής της παραγωγής, ο Ανάδοχος αναλαμβάνει ως εργολάβος την υποχρέωση της μελέτης και της εκτέλεσης της έρευνας και της εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων και των παραπροϊόντων τους. Η κύρια διαφορά από τη σύμβαση μίσθωσης συνίσταται στη διανομή των παραγόμενων υδρογονανθράκων και παραπροϊόντων τους μεταξύ του Αναδόχου και του Εργοδότη (Ελληνικού Δημοσίου) σε καθορισμένα και συμφωνημένα ποσοστά. Κατά συνέπεια, ο Εργοδότης γίνεται κύριος των υδρογονανθράκων από την εξόρυξή τους και ο Ανάδοχος γίνεται κύριος μόνο των υδρογονανθράκων που αποτελούν το μερίδιό του, καθώς και εκείνων που προορίζονται για την κάλυψη των δαπανών του.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΔΟΧΟΥ» (άρθρα 5 έως και 10) εκτίθενται λεπτομερώς οι ενέργειες που δικαιούται ή/και οφείλει ο ανάδοχος να πράξει κατά τα στάδια της έρευνας και εκμετάλλευσης αλλά και μετά τη λήξη τους, προβλέπεται η δυνατότητα χρήσης εργολάβων και υπεργολάβων για τη διεκπεραίωση του έργου, περιγράφεται ο τρόπος χειρισμού των παραχθέντων υδρογονανθράκων, και διευκρινίζονται θέματα φορολογίας. Στο Κεφάλαιο Γ' με τίτλο «ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ Δ.Ε.Π. – Ε.Κ.Υ. / ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ» ρυθμίζεται η δυνατότητα παραχώρησης από το Δημόσιο της άσκησης των δικαιωμάτων του περί υδρογονανθράκων στη «Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίων – Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων Ανώνυμη Εταιρεία», και κατόπιν αντιμετωπίζονται θέματα όπως απαλλοτριώσεις και παραχωρήσεις χρήσεων, νηολόγηση θαλασσιών εγκαταστάσεων, δικονομικές αρμοδιότητες και δικαιοδοσίες, ποινές και διοικητικά πρόστιμα για παραβάσεις, ειδικός τραπεζικός λογαριασμός του Δημοσίου, κ.ά.. Τέλος, στο Κεφάλαιο Δ' με τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων τομέα πετρελαιοειδών και άλλες διατάξεις» περιέχονται διάφορες μικρορρυθμίσεις που αφορούν διυλιστήρια και πετρελαιοειδή, καθώς και οι συνήθειες τελικές διατάξεις περί τροποποίησης παλαιότερων διατάξεων που άπτονται του αντικειμένου του εν λόγω νόμου⁴⁴.

4.2. Προεδρικό διάταγμα 127/1996.

Σε διάφορα σημεία του Ν. 2289/1995 οριζόταν πως οι λεπτομέρειες για μια σειρά θεμάτων θα διευκρινίζονταν μέσω προεδρικού διατάγματος, που θα εκδιδόταν ύστερα από πρόταση του (τότε) Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας. Ο βασικότερος τομέας που έχρηζε διευκρινίσεων ήταν το περιεχόμενο και οι όροι των συμβάσεων εκμίσθωσης έρευνας και εκμετάλλευσης. Εκτός από τον τομέα αυτόν, η παρ. 28 του άρθρου 2 όριζε ότι το σχετικό προεδρικό διάταγμα επίσης θα διευκρίνιζε «το περιεχόμενο και το χρονοδιάγραμμα υποβολής προς έγκριση των προγραμμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης καθώς και των προϋπολογισμών δαπανών», καθώς και «θέματα σχετικά με την εισαγωγή

⁴⁴ Αξιοσημείωτη είναι η εξής ιδιομορφία σχετικά με το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο των συμβάσεων μίσθωσης: Σε πλείστες χώρες διεθνώς, οι συμβάσεις που υπογράφονται μεταξύ του κράτους και της εκάστοτε εταιρείας ή κοινοπραξίας δεν δημοσιεύονται και δεν είναι διαθέσιμες στο κοινό. Η πρακτική αυτή προφανώς ακολουθείται λόγω των εμπορικών και οικονομικών παραμέτρων που προβλέπει η σύμβαση, οι οποίες προτιμάται να παραμένουν μόνο σε γνώση των συμβαλλόμενων μερών. Στην Ελλάδα κάθε σύμβαση μίσθωσης κυρώνεται με νόμο από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, που σημαίνει ότι υπάρχει απόλυτη διαφάνεια για όλους τους όρους της σύμβασης και κάθε πολίτης έχει πρόσβαση στην πληροφορία. Υπό αυτή την έννοια η ελληνική πρακτική προσφέρει διαφάνεια που σπάνια συναντάται σε οποιαδήποτε άλλη χώρα με δραστηριότητες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων.

και την εξαγωγή σε συνάλλαγμα του αποκτώμενου, στο εξωτερικό ή στην Ελλάδα, εισοδήματος του Αναδόχου, καθώς και των αμοιβών των αλλοδαπών εργολάβων και υπεργολάβων που χρησιμοποιούνται από τον Ανάδοχο».

Περαιτέρω, η έκδοση προεδρικού διατάγματος προβλεπόταν για τη διευκρίνιση λεπτομερειών όσον αφορά: το περιεχόμενο των συμβάσεων μόνο εκμετάλλευσης, χωρίς έρευνα (άρθρο 3 παρ. 4), την επιστροφή ελεύθερου τμήματος της ερευνηθείσας περιοχής από τον Ανάδοχο στον Εκμισθωτή / Εργοδότη μετά τη λήξη της έρευνας (άρθρο 5 παρ. 5), το δικαίωμα παραίτησης του Αναδόχου από την έρευνα (άρθρο 5 παρ. 6), τους λογαριασμούς εσόδων και εξόδων των περιοχών εκμετάλλευσης (άρθρο 9 παρ. 2), τον υπολογισμό της αξίας των υδρογονανθράκων και των παραπροϊόντων τους (άρθρο 9 παρ. 4), τη θέσπιση επιβλέπουσας Επιτροπής και ειδικού αποθεματικού για την επαναφορά της περιοχής στην αρχική της κατάσταση μετά το τέλος της εκμετάλλευσης (άρθρο 10, παρ. 2 και 3), τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες τυχόν ανώμαλης εξέλιξης της συμβατικής σχέσης, καθώς και ειδική διαδικασία διαιτησίας στις περιπτώσεις αυτές (άρθρο 10, παρ. 11 και 12).

Για όλα τα παραπάνω θέματα λοιπόν εκδόθηκε το προεδρικό διάταγμα 127/1996 με τίτλο «Όροι εκμίσθωσης του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων» (ΦΕΚ Α΄ 92/29-05-1996), αποτελούμενο από 12 άρθρα. Στις διατάξεις του δεν έχει επέλθει καμία τροποποίηση έως και σήμερα.

4.3. Νόμος 4001/2011 (τροποποίηση του Ν. 2289/1995).

Ο Ν. 2289/1995 τροποποιήθηκε και εκσυγχρονίστηκε με τα άρθρα 154 έως 164 του Ν. 4001/2011 «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις» (ΦΕΚ Α΄ 179/22-08-2011)⁴⁵. Στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4001/2011⁴⁶ καθίσταται εμφανές πως οι τροποποιήσεις αποσκοπούσαν κυρίως στην ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα και στην επίτευξη σημαντικών επενδύσεων υψηλού επενδυτικού ρίσκου. Σύμφωνα με το κείμενο της Αιτιολογικής Έκθεσης, «*Το ισχύον πλαίσιο [του Ν. 2289/1995] εφαρμόστηκε κατά τον πρώτο γύρο παραχωρήσεων το 1997, ωστόσο,*

⁴⁵ Βασικό περιεχόμενο του νόμου (άρθρα 1-144, Ενότητα Α΄) είναι η ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουλίου 2009 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

⁴⁶ <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/l-hlfis-eis.pdf>

δεν προσέλκυσε το ενδιαφέρον των μεγάλων πετρελαϊκών εταιριών. Παράλληλα, στο χρονικό διάστημα που παρήλθε, η διεθνής πρακτική αδειοδοτήσεων έρευνας και παραγωγής αξιοποίησε νέα εργαλεία που έδωσαν τη δυνατότητα σε χώρες με δυναμικό υδρογονανθράκων να προβληθούν και να προσελκύσουν επενδύσεις στον κλάδο, όπως για παράδειγμα εξελίξεις στις πρακτικές διαχείρισης E-Π⁴⁷ Υ/Α, στις τεχνολογίες των σεισμικών καταγραφών και των αντίστοιχων επεξεργασιών, στις τεχνολογίες των χερσαίων γεωτρήσεων μεγάλου γεωτρητικού βάθους και των θαλάσσιων γεωτρήσεων σε βαθιά νερά, κλπ. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι δυνατότητες και τα “κίνητρα” που παρέχει σήμερα ο ν. 2289/1995 υστερούν και πρέπει να ενισχυθούν με πρόσφορους τρόπους, ώστε να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκότερο κλίμα για την προσέλκυση σοβαρών επενδύσεων ιδιαιτέρως υψηλού επιχειρηματικού ρίσκου, που θα τονώσουν σημαντικά την ερευνητική δραστηριότητα στην Ελλάδα, αλλά και θα επιτρέψουν στον φορέα διαχείρισης να εφαρμόσει τις επιτυχημένες πρακτικές άλλων χωρών, οι ρυθμίσεις του Κεφαλαίου Β΄ σκοπούν στην αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, σε πλήρη συμμόρφωση με τη σχετική ευρωπαϊκή οδηγία».

Πριν όμως από τις οποιοσδήποτε τροποποιήσεις και προσθήκες στις διατάξεις του Ν. 2289/1995, ο Ν. 4001/2011 με τα άρθρα 145 έως 153 θέσπισε και ρύθμισε ως φορέα υπεύθυνο για τις συμβάσεις και διαδικασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων την «Ελληνική Διαχειριστική Εταιρία Υδρογονανθράκων Α.Ε.» (ΕΔΕΥ ΑΕ)⁴⁸, η οποία λειτουργεί με τις αρχές της ιδιωτικής οικονομίας αλλά έχει μοναδικό μέτοχο το Δημόσιο. Στην πράξη, παρά τη θέσπισή της το 2011, η ΕΔΕΥ ξεκίνησε τυπικά τη λειτουργία της το Μάιο του 2015 με Διαπιστωτική Πράξη του τότε Υπουργού Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, αλλά η δυσκολία στη στελέχωσή της καθυστέρησε την ουσιαστική λειτουργία της μέχρι τα τέλη του 2016. Η ΕΔΕΥ διαχειρίζεται για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου τα δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης που του ανήκουν, αντικαθιστώντας τις μέχρι τότε αρμόδιες εταιρίες Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου (ΔΕΠ) Α.Ε. και Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου – Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων (ΔΕΠ-ΕΚΥ) Α.Ε.. Με τη σειρά της, η ΕΔΕΥ παραχωρεί τα δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης σε τρίτους συνάπτοντας συμβάσεις παραχώρησης. Επίσης η ΕΔΕΥ αναλαμβάνει πλέον τις σχετικές διαδικασίες ήδη από το αρχικό τους στάδιο, λ.χ. καθίσταται αρμόδια να εκδώσει προσκλήσεις προς υποβολή αιτήσεων για αναζήτηση

⁴⁷ Έρευνας - Παραγωγής.

⁴⁸ Στα Αγγλικά, «Hellenic Hydrocarbon Resources Management SA» (H.H.R.M. S.A.).

υδρογονανθράκων, ενώ προηγουμένως τούτο αποτελούσε αντικείμενο των αρμόδιων Υπουργείων.

Όσον αφορά αυτές καθαυτές τις τροποποιήσεις στις διατάξεις του Ν. 2289/1995, τα κομβικά σημεία που αναφέρει η Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4001/2011 (σελ. 38-39) είναι :

1) Η «ανάγκη αναθεώρησης της ισχύουσας νομοθεσίας περί υφαλοκρηπίδας, έτσι ώστε να εναρμονισθεί με τις ευμενέστερες για τα ελληνικά συμφέροντα διατάξεις της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982)».

Ως αποτέλεσμα, ο Ν. 4001/2011 διευκρινίζει τη φράση «υποθαλάσσιες περιοχές» που ήδη περιείχε η παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995, και συμπληρώνει ρητώς ότι περιλαμβάνει την Υφαλοκρηπίδα και την αποκλειστική οικονομική ζώνη (όταν κηρυχθεί) μέχρι την απόσταση των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσεις όπου μετράται η αιγιαλίτιδα ζώνη. Παράλληλα κάνει αναφορά και στα θέματα οριοθέτησης των ζωνών με όμορα κράτη, επιλέγοντας αποκλειστικά τη μέση γραμμή ως κανόνα οριοθέτησης.

2) Η εισαγωγή της διεθνώς δοκιμασμένης ερευνητικής πρακτικής των «σεισμικών ερευνών μη αποκλειστικών δεδομένων (*non-exclusive seismic surveys*), με την οποία εξειδικευμένες εταιρίες του κλάδου επενδύουν με τον τρόπο αυτό σε έρευνες και τα δεδομένα που προκύπτουν πωλούνται ως πακέτα πληροφοριών – προγραμμάτων Ε-Π στις περιοχές αυτές. Έτσι η δαπάνη επιμερίζεται σε περισσότερους πελάτες (*multi-client surveys*). Η παραπάνω διαδικασία θα επιτρέψει στο ελληνικό Δημόσιο να εξερευνήσει ευρείες περιοχές του θαλάσσιου χώρου ανέξοδα αλλά και ταυτόχρονα θα προσποριστεί όφελος από τη συμμετοχή του στα κέρδη από τα έσοδα διανομής των ερευνητικών δεδομένων από τον αδειούχο».

Ως εκ τούτου, στην παρ. 5 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995, η οποία αναφέρεται στο στάδιο της πρόσκλησης εταιριών που ενδιαφέρονται για αναζήτηση υδρογονανθράκων να υποβάλουν αίτηση, προστίθεται υπο-παράγραφος όπου ρητά αναφέρεται πως οι διαδικασίες αυτές αφορούν και «εταιρίες σεισμικών ή άλλων γεωφυσικών και γεωλογικών μεθόδων ερευνών μη αποκλειστικής χρήσης».

3) Η αύξηση της έκτασης των οικοπέδων όπου θα πραγματοποιηθούν οι έρευνες. «Η αύξηση αυτή ακολουθεί τη διεθνώς διαμορφωμένη τάση, δεδομένου ότι είναι προς το συμφέρον του Δημοσίου η, στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα, εξερεύνηση των παραγωγικών χαρακτηριστικών τους, στο βαθμό άλλωστε που οι σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις επιτρέπουν απολύτως τη διερεύνηση τέτοιων εκτάσεων».

Δια τούτο και τροποποιείται η παρ. 6 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995, η οποία αναφέρεται στη χορήγηση της άδειας αναζήτησης, αυξάνοντας τα μέγιστα όρια των προς εξερεύνηση εκτάσεων σε 4.000 τ.χμ. για την ξηρά και 20.000 τ.χμ. για τη θάλασσα, από τα προηγούμενα όρια των 750 τ.χμ. και 1.500 τ.χμ. αντίστοιχα, ενώ παράλληλα ορίζεται πως τα όρια αυτά δεν δεσμεύουν τις εταιρίες που εφαρμόζουν σεισμικές ή άλλες γεωφυσικές και γεωλογικές μεθόδους ερευνών μη αποκλειστικής χρήσης. Περαιτέρω, απαλείφεται η διατύπωση του παλαιότερου νόμου ότι «η σχετική άδεια έχει διάρκεια μέχρι δώδεκα (12) μήνες».

4) Η εισαγωγή του συστήματος «ανοιχτής πρόσκλησης» (open door) «με το οποίο οι ενδιαφερόμενοι επενδυτές μπορούν να ζητούν την παραχώρηση οποιασδήποτε διαθέσιμης ελεύθερης περιοχής, χωρίς να χρειάζεται η προκήρυξη “γύρου παραχωρήσεων”». Το ισχύον μέχρι σήμερα σύστημα των “γύρων παραχωρήσεων” ή “γύρου αδειοδοτήσεων” (το μοναδικό σύστημα που εφαρμόζεται έως σήμερα στην Ελλάδα), λειτουργεί μέσω της προκήρυξης διεθνών διαγωνισμών για την παραχώρηση συγκεκριμένων ερευνητικών περιοχών που επιλέγει η χώρα, από τους οποίους αναδεικνύονται οι ανάδοχοι. Είναι ένα σύστημα δοκιμασμένο, που αποτελεί στις περισσότερες χώρες τον “κανόνα” για τις παραχωρήσεις και εφαρμόζεται για το μεγαλύτερο τμήμα των ερευνητικών περιοχών τους. Είναι όμως δαπανηρό και χρονοβόρο και προκαλεί αρκετές καθυστερήσεις στα προγράμματα ερευνών, δεδομένου ότι από “γύρο” σε “γύρο” μεσολαβούν περίοδοι αρκετών ετών. Με τη ρύθμιση αυτή ενσωματώνεται πλήρως η σχετική οδηγία. Κατ’ αυτό τον τρόπο, οι περιοχές που εντάσσονται στο σύστημα “ανοιχτής πρόσκλησης” είναι διαθέσιμες σε μόνιμη βάση και μπορούν, ανά πάσα στιγμή, να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και χορήγησης αδείας για έρευνα και εκμετάλλευση».

Με βάση τα ανωτέρω η παρ. 17 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995, η οποία αναφέρεται στο στάδιο της πρόσκλησης εταιριών που ενδιαφέρονται για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων να υποβάλουν προσφορές, τροποποιήθηκε και έγινε αρκετά εκτενέστερη με περισσότερες λεπτομέρειες της διαδικασίας. Η βασικότερη διαφορά είναι ότι, ενώ στην προηγούμενη μορφή της έκανε λόγο μόνο για τη μέθοδο της διακήρυξης ως διαδικασία πρόσκλησης, πλέον προστίθεται και η αίτηση με πρωτοβουλία του ενδιαφερομένου για περιοχή που δεν περιλαμβάνεται στη διακήρυξη, καθώς και ο τρίτος τρόπος της «ανοιχτής πρόσκλησης» που αναφέρεται ανωτέρω.

5) Η προσθήκη νέου είδους τιμημάτων στους όρους της διακήρυξης (τίμημα ετήσιας στρεμματικής αποζημίωσης, τίμημα υπογραφής της σύμβασης, τίμημα μετά την

έναρξη της πρώτης παραγωγής ενός κοιτάσματος) που αποφέρουν περισσότερα έσοδα στο Δημόσιο δυνάμει των συμβάσεων παραχώρησης, καθώς και η προσθήκη τέλους επιμόρφωσης του σχετικού με τον τομέα ανθρώπινου δυναμικού που προέρχεται από το δημόσιο τομέα, «με στόχο την αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης σε θέματα ενεργειακής και πετρελαϊκής πολιτικής» (τροποποίηση των παρ. 19 και 2 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995).

6) Η μείωση του φόρου που επιβάλλεται στα καθαρά κέρδη των αναδόχων – επενδυτών, από ποσοστό 40% στο νέο ποσοστό του 20% (άρθρο 8 παρ. 1 Ν.2289/1995). Όπως αναλύει η Αιτιολογική Έκθεση, «[...] η μείωση του φόρου δεν επηρεάζει τα συνολικά έσοδα του Κράτους (φόρος + μισθώματα), γιατί θα αναπληρωθούν με αυξημένα μισθώματα, ανάλογα και με την ζήτηση (πετρελαιοπιθανότητα) μιας περιοχής. Ο υψηλός φόρος λειτουργεί ανασταλτικά στην προσέλκυση επενδύσεων, σε μια χώρα που μέχρι σήμερα δεν έχει να παρουσιάσει μεγάλα κοιτάσματα και θεωρείται υψηλού (γεωλογικού) ρίσκου. Ο υψηλός φόρος επομένως μπορεί να καθιστά μικρά ή και μεσαία κοιτάσματα (ανάλογα και με το πού εντοπίζονται, σε ξηρά ή θάλασσα) μη εκμεταλλεύσιμα. Σύμφωνα με αναλύσεις διεθνών οργανισμών, το ύψος αυτό κυμαίνεται μεταξύ 15-45% των καθαρών κερδών, ενώ σε χώρες ελάχιστου γεωλογικού ρίσκου μπορεί να ξεπερνά το 75% (Νιγηρία, Ντουμπάι, κ.α.). Επομένως, με χαμηλότερη φορολογία, ανάλογα με την πετρελαιοπιθανότητα μιας περιοχής (και την δυνατότητα ανεύρεσης μικρών, μεσαίων ή και μεγάλων κοιτασμάτων), τον ευρύτερο ανταγωνισμό και τις τιμές πετρελαίου, η αγορά θα μπορεί να προσφέρει και ανάλογα μισθώματα. Δηλαδή για περιοχές με χαμηλές πιθανότητες / μικρά κοιτάσματα, το Κράτος θα μπορούσε να δεχτεί χαμηλά μισθώματα, ώστε τα κοιτάσματα που θα βρεθούν να είναι εκμεταλλεύσιμα και τελικά να έχει έσοδα και από αυτά. Για περιοχές με πιθανότητες εύρεσης μεσαίων κοιτασμάτων, θα μπορούσε να αναμένει πολύ μεγαλύτερα». Εισάγεται μάλιστα και νέος «περιφερειακός φόρος» με συντελεστή μόλις 5% «στο πλαίσιο της ενίσχυσης των κάθε είδους υφιστάμενων και μελλοντικών αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών των τοπικών κοινωνιών». Είναι ξεκάθαρα στο σημείο αυτό τα κριτήρια προσέλκυσης επενδυτών που οδήγησαν στην τροποποίηση του νομικού καθεστώτος.

Περαιτέρω σημαντικές τροποποιήσεις που επήλθαν με τον Ν. 4001/2011 είναι:

Α) Η μέγιστη διάρκεια του σταδίου ερευνών αυξάνεται κατά ένα έτος και πλέον ανέρχεται στα επτά (7) έτη για χερσαίες περιοχές και στα οκτώ (8) έτη για θαλάσσιες (από έξι και επτά, αντιστοίχως, που ορίζονταν στο άρθρο 5 παρ. 1 του Ν. 2289/1995).

Β) Το στάδιο εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων που ανευρέθησαν εξακολουθεί να διαρκεί είκοσι πέντε (25) έτη (άρθρο 5 παρ. 8 Ν. 2289/1995), αλλά η δυνατότητα παράτασής του τροποποιείται. Ενώ στην παρ. 13 του άρθρου 5 οριζόταν ελεύθερα συμφωνούμενη διάρκεια παράτασης, αλλά αποκλειστικά σε δύο μόνο περιπτώσεις⁴⁹, πλέον διευκρινίζεται ότι η παράταση μπορεί να διαρκέσει το μέγιστο έως δύο πενταετίες «όταν αποδεδειγμένα η προβλεπόμενη διάρκεια δεν επαρκεί για την ολοκλήρωση των εν λόγω δραστηριοτήτων», χωρίς δηλαδή να απαριθμούνται περιοριστικά οι περιπτώσεις όπου επιτρέπεται. Όπως αναφέρει και η Αιτιολογική Έκθεση, *«Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των εναπομεινάντων αποθεμάτων υδρογονανθράκων, συμβάλλοντας στη βέλτιστη και βιώσιμη αξιοποίηση του συγκεκριμένου φυσικού πόρου».*

Γ) Διαμορφώνεται καινούργιο και εκτενέστατο άρθρο 12Α με αντικείμενο και τίτλο «Μέτρα Ασφαλείας – Προστασία του Περιβάλλοντος – Ποινικές και Διοικητικές Κυρώσεις – Κοινωνική Ασφάλιση», το οποίο εισάγει αυστηρή περιβαλλοντική πολιτική, λόγω της πρόσφατης τότε οικολογικής καταστροφής από έκρηξη εξέδρας γεώτρησης στον Κόλπο του Μεξικού και την επακόλουθη πετρελαιοκηλίδα (Απρίλιος – Σεπτέμβριος 2010), που είχε οδηγήσει και την Ευρωπαϊκή Ένωση να δώσει νέες κατευθύνσεις στην εκμετάλλευση υδρογονανθράκων όσον αφορά την ασφάλεια και την περιβαλλοντική προστασία.

4.4. Κριτική ανάλυση και επισκόπηση των τροποποιήσεων του Ν. 4001/2011.

Η βασικότερη τροποποίηση που επέφερε ο Ν. 4001/2001 και που αποτελεί συχνά σημείο σχολιασμού και διαλόγου είναι η ρητή καθιέρωση της μέσης γραμμής ως μεθόδου οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Συγκεκριμένα, το άρθρο 156 παρ. 1 του Νόμου τροποποιεί την παράγραφο 1 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995, και ως προς το θέμα της οριοθέτησης προβλέπει:

«Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ'ής κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.»

⁴⁹ Αφενός «όταν αποδεδειγμένα πρόκειται για κοιτάσματα φυσικού αερίου ή κοιτάσμα του οποίου η εμπορική εκμετάλλευση εξαρτάται από τη συνεκμετάλλευση του φυσικού αερίου», και αφετέρου «όταν αποδεδειγμένα πρόκειται για κοιτάσμα ευρισκόμενο σε θαλάσσιο βάθος μεγαλύτερο από πεντακόσια (500) μέτρα».

Η τροποποιούμενη παράγραφος 1 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995 ανέφερε μόνο πως το δικαίωμα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων ανήκει αποκλειστικά στο Δημόσιο, χωρίς να κάνει οποιονδήποτε λόγο για ζητήματα οριοθέτησης. Συνεπώς, θεωρήθηκε σπουδαία εξέλιξη πως με την τροποποίηση του Ν. 4001/2011 διατυπώθηκε ρητή εναρμόνιση με το Δίκαιο της Θάλασσας, ότι δηλαδή υπάρχει ανάγκη οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών, καθώς και πως προκρίθηκε η αρχή της μέσης γραμμής ως μέθοδος για την οριοθέτηση αυτή.

Ωστόσο, η φράση «ελλείπει συμφωνίας οριοθέτησης» ήταν που προκάλεσε εκτεταμένες συζητήσεις και διαφορετικές ερμηνείες. Σε μια πρώτη ανάγνωση, το άρθρο φαίνεται να διατυπώνει πως, σε περίπτωση που δεν υπάρχει συμφωνία οριοθέτησης μεταξύ Ελλάδας και γείτονος χώρας (για οποιονδήποτε λόγο), η Ελλάδα επιτάσσει μονομερώς ότι θα εφαρμόζεται η αρχή της μέσης γραμμής. Με άλλα λόγια δε φαίνεται να αποκλείεται η μονομερής οριοθέτηση, με τον ίδιο τρόπο που προβλέπει η Σύμβαση ΔΘ 1982 για τον καθορισμό του εξωτερικού ορίου της αιγιαλίτιδας ζώνης. Η Σύμβαση ΔΘ 1982 όμως, για την Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ (άρθρα 74 και 83), σαφώς προβλέπει την οριοθέτηση με συμφωνία για την επίτευξη ενός δίκαιου αποτελέσματος.

Έτσι, εμφανίστηκε αφενός η ερμηνευτική άποψη που πρεσβεύει πως η φράση «ελλείπει συμφωνίας», για να συμβαδίζει και με τις απαιτήσεις της Σύμβασης ΔΘ 1982, αναφέρεται μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που παρουσιάζεται αντικειμενική αδυναμία συνομολόγησης συμφωνίας με γειτονικό κράτος⁵⁰. Αντικειμενική αδυναμία που μπορεί να προκύπτει από άρνηση του γείτονος κράτους για διαπραγματεύσεις, ή αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις αυτές, ή κωλυσιεργία στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων, κλπ. Διότι αν η «έλλειψη συμφωνίας» ερμηνευθεί απολύτως γραμματικά ανεξαρτήτως των συνθηκών που την προκαλούν, ακόμα δηλαδή και για περιπτώσεις που δεν έχει γίνει καμία απολύτως ενέργεια και προσπάθεια για την επίτευξη συμφωνίας, η ερμηνεία αυτή θα αντιβαίνει στη Σύμβαση ΔΘ 1982.

Θα μπορούσε ωστόσο να υπάρξει και μια μέση ερμηνευτική οδός, να θεωρηθεί δηλαδή ότι η άμεση μονομερής οριοθέτηση θα είναι προσωρινή, και θα υπόκειται περαιτέρω σε μεταβολές που θα μπορούσαν να προκύψουν από τις διαπραγματεύσεις με τα άλλα ενδιαφερόμενα κράτη. Εν τωιαύτη περίπτωση, όμως, η Ελλάδα θα πρέπει να ανακοινώσει στους ενδιαφερόμενους την κήρυξη – οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ κι

⁵⁰ Βλ. Χ. Λ. Ροζάκης, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα (2013), σελ. 39-41.

ενδεχομένως να τους καλεί σε διαπραγματεύσεις. Εάν τότε δεν υπάρξει διάθεση διαπραγμάτευσης από τα διαφωνούντα όμορα κράτη, ή εάν αντιθέτως συμφωνούν με την οριοθετική γραμμή που ανακοινώνεται από την Ελλάδα, η γραμμή οριστικοποιείται. Αντίθετα, αν υπάρξουν αντιρρήσεις στην οριοθέτηση τότε προκαλείται διαφορά, η οποία πρέπει να επιλυθεί με τα γνωστά ειρηνικά μέτρα επίλυσης που προβλέπει το Διεθνές Δίκαιο⁵¹.

Από την άλλη πλευρά, η έτερη ερμηνευτική άποψη πρεσβεύει ότι η «έλλειψη συμφωνίας» καλύπτει όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις ανυπαρξίας συμφωνίας, και όχι μόνο όταν υπάρχει «αντικειμενική αδυναμία⁵². Η άποψη αυτή λαμβάνει υπ' όψιν τη διεθνή πρακτική όπου, αφενός, η μεγάλη πλειοψηφία των διμερών συμφωνιών οριοθέτησης υιοθετεί την αρχή της ίσης απόστασης - μέση γραμμή ως μέθοδο οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών, συμπεριλαμβανομένης της Υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ και, αφετέρου, περισσότερο από το 1/3 των εθνικών νομοθεσιών καθιερώνει τη μέση γραμμή ως προσωρινό όριο της Υφαλοκρηπίδας - ΑΟΖ, ελλείψει συμφωνίας ή εκκρεμότητας της οριοθέτησης με γειτονικά κράτη. Τα ίδια δεδομένα θεωρεί ότι λαμβάνει υπ' όψιν και ο Ν. 4001/2011, ο οποίος, ακολουθώντας τις ρυθμίσεις ενός μεγάλου αριθμού εθνικών νομοθεσιών, αναφέρεται στον *προσδιορισμό* των εξωτερικών ορίων της Υφαλοκρηπίδας - μελλοντικής ΑΟΖ (και όχι στην επιβολή τους, δηλαδή), ενώ η σύναψη συμφωνίας και η συνακόλουθη υποχρέωση διαπραγματεύσεων σε συμφωνία με τη Σύμβαση ΔΘ 1982 αφορά διαφορετικό θέμα, το θέμα δηλαδή της οριοθέτησης. Η θέσπιση μιας θαλάσσιας ζώνης προηγείται της οριοθέτησής της, και σε αυτό το πλαίσιο γίνεται ο καθορισμός των εξωτερικών της ορίων. Είναι αυτονόητο δηλαδή, σύμφωνα με αυτή την άποψη, ότι τα εξωτερικά όρια δύνανται να τροποποιηθούν στη συνέχεια με δεσμευτική συμφωνία οριοθέτησης, καθώς επίσης ότι σε όλες αυτές τις περιπτώσεις ενυπάρχει το στοιχείο της προσωρινότητας. Επομένως, ακόμα και εάν η «έλλειψη συμφωνίας» οφείλεται στο ότι δεν έχει υπάρξει απολύτως καμία προσπάθεια διαπραγματεύσεων, δε θα πρόκειται για μια μεμπτή κατάσταση.

Κατά τα λοιπά, οι τροποποιήσεις που επέφερε ο Ν. 4001/2011 θεωρούνται γενικά επιτυχημένες για την εξυπηρέτηση των πρακτικών σκοπών που διατυπώνονται στην Αιτιολογική Έκθεσή του, δηλαδή για τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών έρευνας και εκμετάλλευσης που είχαν τελεματώσει στα πλαίσια των πεπαλαιωμένων διατυπώσεων του

⁵¹ Ibid.

⁵² Βλ. Κ. Ιωάννου – Α. Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2013), σελ. 161-162.

N. 2289/1995, και για τη διαμόρφωση ενός περισσότερο ελκυστικού πλαισίου για ξένους επενδυτές και εταιρίες. Το εκσυγχρονισμένο καθεστώς τέθηκε σε εφαρμογή αρκετά σύντομα, με Διεθνείς Διαγωνισμούς και αναθέσεις για την έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων (βλ. κατωτέρω υπό κεφάλαιο 5.) που όντως προσέλκυσαν ενδιαφέρον μεγάλων ξένων εταιριών (Exxon, Repsol, Total). Είναι ευνόητο ότι η πρόοδος στις διαδικασίες αυτές εξυπηρετεί και τις γενικότερες πολιτικές και γεωπολιτικές επιδιώξεις της Χώρας, που φιλοδοξεί να εξελιχθεί σε υπολογίσιμο κρίκο και παράγοντα στην ενεργειακή πολιτική της Μεσογείου και της Ευρώπης.

4.5. Νόμος 4409/2016 για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών.

Αναφορά θα πρέπει να γίνει και στον Νόμο 4409/2016 «Πλαίσιο για την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/30/ΕΕ, τροποποίηση του π.δ. 148/2009 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 136/28-07-2016), με τον οποίο ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η αναφερόμενη Οδηγία 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουνίου 2013 «για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών υδρογονανθράκων και την τροποποίηση της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ».

Η συγκεκριμένη Οδηγία εκδόθηκε στον απόηχο της έκρηξης που έλαβε χώρα στην εξέδρα Deepwater Horizon της βρετανικής εταιρίας πετρελαίου και φυσικού αερίου BP στον Κόλπο του Μεξικό, τον Απρίλιο του 2010, η οποία κόστισε τη ζωή σε έντεκα εργαζόμενους και είχε ως συνέπεια μια από τις μεγαλύτερες πετρελαιοκηλίδες στα χρονικά. Η Οδηγία περιέλαβε πρωτοφανείς δικλείδες ασφαλείας για την πρόληψη των ατυχημάτων σε υπεράκτιες εργασίες εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων και για την απομείωση των συνεπειών τους. Για παράδειγμα, θέτει ως κριτήριο για την επιλογή του αναδόχου ενός έργου εκμετάλλευσης το εάν έχει την οικονομική δυνατότητα να χειριστεί και αντιμετωπίσει πιθανό ατύχημα, ενώ επίσης καθιερώνονται εντατικοί έλεγχοι και επιθεωρήσεις στην εγκατάσταση από το παράκτιο κράτος για να διαπιστώνεται η συμμόρφωση με τους κανονισμούς ασφαλείας.

Όπως αναφέρεται στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4409/2016 που ενσωμάτωσε την εν λόγω Οδηγία⁵³, «Στόχος του σχεδίου νόμου είναι η (κατά το δυνατόν) μείωση των

⁵³ <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-ydrogo-eisigitiki-sunolo.pdf>.

σοβαρών ατυχημάτων που σχετίζονται με υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων και ο περιορισμός των συνεπειών τους, καθώς και η βελτίωση της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων οικονομιών από τη ρύπανση, ο καθορισμός ελάχιστων προϋποθέσεων για την υπεράκτια εξερεύνηση και εκμετάλλευση κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, ο περιορισμός των πιθανών προβλημάτων στην εγχώρια παραγωγή ενέργειας και η βελτίωση των μηχανισμών αντίδρασης σε περίπτωση ατυχήματος».

Τέλος, η ίδια η Αιτιολογική Έκθεση απαριθμεί και τα βασικότερα στοιχεία του Νόμου:

«1. Αναφέρεται μόνο στις “υπεράκτιες εργασίες” έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων και όχι στις χερσαίες.

2. Καλύπτει παλαιές και νέες εγκαταστάσεις, όλων των τύπων, παραγωγικές και μη παραγωγικές.

3. Ισχύει στα θαλάσσια ύδατα της χώρας, όρος που περιλαμβάνει και τα διεθνή ύδατα, στα οποία η χώρα διαθέτει δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, και όχι μόνο στα χωρικά ύδατα.

4. Περιλαμβάνει την αρχή ότι ο κάτοχος άδειας είναι οικονομικά υπόλογος (*liable*) για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας.

5. Προβλέπει Αρμόδια Αρχή (*competent authority – regulator*) για το θέμα της ασφάλειας των υπεράκτιων εργασιών υδρογονανθράκων, με έμφαση στην πρόληψη και αντιμετώπιση μεγάλου ατυχήματος. Επισημαίνεται η απαίτηση ανεξαρτησίας της Αρμόδιας Αρχής από λειτουργίες σχετιζόμενες με την αδειοδότηση για την παραχώρηση του δικαιώματος Έρευνας και Παραγωγής υδρογονανθράκων, καθώς και την οικονομική ανάπτυξη και συλλογή και διαχείριση εσόδων από δραστηριότητες Έρευνας και Παραγωγής υδρογονανθράκων. Παράλληλα διασφαλίζεται η οικονομική αυτοτέλεια και η επάρκεια πόρων για τη λειτουργία της Αρμόδιας Αρχής.

6. Μεταβατικά, μέχρι τη συγκρότηση της Αρμόδιας Αρχής η/και την ύπαρξη τουλάχιστον έξι (6) θαλάσσιων εγκαταστάσεων Έρευνας και Παραγωγής υδρογονανθράκων στη χώρα (όπως άλλωστε προβλέπει και η οδηγία 2013/30/ΕΕ), τις σχετικές αρμοδιότητες θα ασκεί η Ελληνική Διαχειριστική Εταιρεία Υδρογονανθράκων (ΕΔΕΥ) ΑΕ. [...]

7. Με σειρά εξουσιοδοτήσεων δίνεται η δυνατότητα έκδοσης κανονιστικών πράξεων που θα ρυθμίζουν ειδικότερα θέματα εφαρμογής του παρόντος σχεδίου νόμου, όπου και όταν χρειάζεται. [...]

8. Θεσμοθετείται η «εκτίμηση κινδύνου» (*risk assessment*) για τις εργασίες Έρευνας και Παραγωγής υδρογονανθράκων με τη μορφή της απαίτησης για σύνταξη και έγκριση της «Μελέτης Μεγάλων Κινδύνων».

9. Εισάγεται στη διαδικασία αδειοδότησης για την παραχώρηση του δικαιώματος Έρευνας και Παραγωγής υδρογονανθράκων, ως αποφασιστικής σημασίας στοιχείο, η εκτίμηση της ικανότητας του αιτούντος να προλαμβάνει και να αντιμετωπίζει μεγάλα ατυχήματα, καθώς και να καλύπτει την απορρέουσα από αυτά ευθύνη του.

10. Προβλέπεται η υποχρέωση των διαχειριστών (*operators*) να λαμβάνουν μέτρα αποτροπής και περιορισμού συνεπειών μεγάλων ατυχημάτων και να εκτελούν τις εργασίες τους στη βάση συστηματικής διαχείρισης κινδύνου.

11. Απαιτείται η Έγκριση Μελέτης Ασφαλείας (*acceptance of Major Hazards report*) για τις εγκαταστάσεις.

12. Απαιτείται Γνωστοποίηση (με δυνατότητα σιωπηρής αποδοχής) για γεωτρητικές και συνδυασμένες εργασίες.

13. Απαιτείται «Εταιρική Πολιτική Πρόληψης Σοβαρών Ατυχημάτων» και «Σύστημα Ασφάλειας και Περιβαλλοντικής Διαχείρισης» από πλευράς εταιρειών.

14. Προβλέπονται Σχέδια Αντιμετώπισης Έκτακτης Ανάγκης.

15. Θεσμοθετείται η ανεξάρτητη επιβεβαίωση συμμόρφωσης (*independent verification*) για την ασφάλεια και τα περιβαλλοντικά κρίσιμα στοιχεία (*environmentally critical elements*).

16. Αναγνωρίζεται ο σημαντικός ρόλος των εργαζομένων και θεσμοθετείται η ενεργή συμμετοχή τους σε εταιρικές διαδικασίες καθώς και σε επίσημη τριμερή διαβούλευση με τις εταιρείες και τις αρχές. Παράλληλα, τίθενται προβλέψεις για ανώνυμη αναφορά εργαζομένων επί ζητημάτων ασφάλειας σε εγκαταστάσεις Έρευνας και Παραγωγής υδρογονανθράκων.

17. Ρυθμίζονται ζητήματα διαφάνειας και διάχυσης πληροφοριών μεταξύ των ρυθμιστών – αρμοδίων αρχών, στις επιδόσεις, στη δημοσιότητα και τη διερεύνηση μεγάλων συμβάντων.

18. Τίθενται ρυθμίσεις για εξέταση διασυνοριακών επιπτώσεων και προβλέπεται συντονισμός μεταξύ κρατών - μελών της Ε.Ε. και κοινές δράσεις με τρίτες χώρες».

5. Διαδικασίες ανάθεσης σε εταιρείες εύρεσης και αξιοποίησης κοιτασμάτων στον Ελλαδικό χώρο.

5.1. Ιστορικό έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα⁵⁴.

Οι έρευνες για υδρογονάνθρακες στην Ελλάδα ανάγονται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν αναφορές για προσπάθειες που έγιναν τη δεκαετία του 1860. Οι πρώτες γεωτρητικές εργασίες εκτελέστηκαν από εταιρίες όπως η London Oil Development, HELLIS, η PAN-ISRAEL και η DEILMAN-ILIO στις περιοχές Έλος Λακωνίας, Κερί Ζακύνθου, Βορειοδυτική Πελοπόννησο και Έβρο.

Η περίοδος της δεκαετίας '60 έως μέσα της δεκαετίας '70 χαρακτηρίζεται από τη συστηματοποίηση των ερευνών, τα αποτελέσματα των οποίων οδήγησαν στην απόφαση για την ίδρυση του πρώτου φορέα έρευνας υδρογονανθράκων. Συγκεκριμένα, το 1960 ξεκινά μια συστηματικότερη προσπάθεια από το τότε Υπουργείο Βιομηχανίας με τη συνδρομή του τότε ονομαζόμενου Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (Ι.Γ.Μ.Ε.)⁵⁵ και με σύμβουλο το Γαλλικό Ινστιτούτο Πετρελαίων (Institut Français du Pétrole, IFP). Πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες γεωλογικές, κυρίως, έρευνες στη χερσαία Ελλάδα και εκτελέστηκαν 17 γεωτρήσεις μικρού βάθους. Την ίδια περίοδο, μεγάλες εταιρίες πετρελαίων έλαβαν παραχωρήσεις, όπως η BP (Αιτωλοακαρνανία), ESSO (ΒΔ Πελοπόννησος, Ζάκυνθος, Παξοί), HUNT (Θεσσαλονίκη), TEXACO (Θερμαϊκός), CHEVRON (Λήμνος), ANSCHUTZ (Θεσσαλονίκη-Επανομή) και OCEANIC-COLORADO (Θρακικό πέλαγος), οι οποίες πραγματοποίησαν περισσότερες από 40 γεωτρήσεις σε ξηρά και θάλασσα. Το τελικό αποτέλεσμα των παραπάνω ερευνών ήταν η ανακάλυψη των πρώτων εκμεταλλεύσιμων κοιτασμάτων στη θαλάσσια περιοχή της Θάσου (κοίτασμα πετρελαίου Πρίνος και κοίτασμα φυσικού αερίου Ν. Καβάλας) από την OCEANIC, ενώ στο σύνολό τους οι έρευνες στην ξηρά δεν απέδωσαν αξιόλογα αποτελέσματα.

Με ώθηση από τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα στην περιοχή της Θάσου, αποφασίστηκε το 1975 η ίδρυση του πρώτου Φορέα διαχείρισης των δικαιωμάτων του Ελληνικού Δημοσίου στην αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, η

⁵⁴ Κύρια πηγή: <https://ypen.gov.gr/energeia/ydrogonanthrakes/erevna-kai-ekmetallefsi-ydrogonanthr/>.

⁵⁵ Η σημερινή Ε.Α.Γ.Μ.Ε., Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών.

Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου (ΔΕΠ Α.Ε.)⁵⁶. Ο φορέας αυτός δραστηριοποιήθηκε από την ίδρυσή του έως και το έτος 1995, δηλαδή μέχρι την έναρξη ισχύος του Ν. 2289/1995 που αναδιαμόρφωσε το θεσμικό καθεστώς αδειοδοτήσεων και επέτρεψε τις παραχωρήσεις για έρευνες και σε ξένες εταιρίες. Το 1985 ιδρύθηκε και η ΔΕΠ-ΕΚΥ, θυγατρική της ΔΕΠ Α.Ε.. Και στις δύο εταιρίες παραχωρήθηκαν από το Ελληνικό Δημόσιο 24 ερευνητικές άδειες σε περιοχές στην ξηρά και τη θάλασσα χωρίς διαγωνισμό. Εκτελέστηκαν 73.000 χιλιόμετρα σεισμικών ερευνών δύο διαστάσεων (2D) και 2.500 τ.χμ. σεισμικών ερευνών τριών διαστάσεων (3D), καθώς και 73 ερευνητικές γεωτρήσεις βασισμένες στις σεισμικές έρευνες. Αποτέλεσμα της ερευνητικής δραστηριότητας ήταν η ανακάλυψη του κοιτάσματος πετρελαίου στη θαλάσσια περιοχή του Κατάκολου (Δ. Πελοπόννησος), του κοιτάσματος φυσικού αερίου στην Επανομή Θεσσαλονίκης, καθώς και συγκεντρώσεις βιογενούς αερίου. Την περίοδο αυτήν οι γνώσεις αναφορικά με τα πετρελαϊκά συστήματα στον ελλαδικό χώρο ενισχύθηκαν σημαντικά, δημιουργήθηκε εκτεταμένο αρχείο δεδομένων και όλα αυτά αποτέλεσαν βάση για το νέο εγχείρημα.

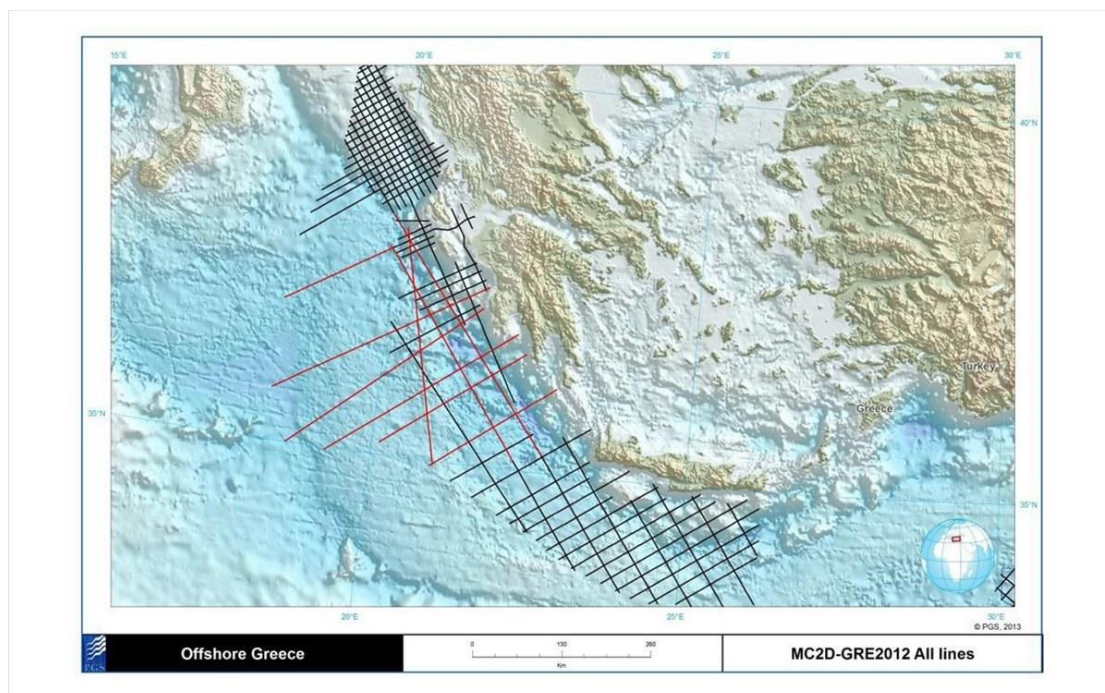
Το 1995 ψηφίζεται ο Ν. 2289/1995, ο οποίος αναμόρφωσε το αδειοδοτικό καθεστώς ενσωματώνοντας τη σχετική κοινοτική οδηγία 94/22/ΕΚ. Το 1996 πραγματοποιήθηκε ο 1ος Διεθνής Γύρος Παραχωρήσεων. Μετά από διεθνή διαγωνισμό παραχωρήθηκαν 4 περιοχές της Δυτικής Ελλάδας: ΒΔ Πελοπόννησος και Αιτωλοακαρνανία στην εταιρία Triton και Ιωάννινα και Πατραϊκός κόλπος στην εταιρία Enterprise Oil. Επενδύθηκαν δεκάδες εκατομμύρια ευρώ σε σεισμικές έρευνες και γεωτρήσεις. Οι έρευνες δεν απέδωσαν, όμως και οι γεωτρήσεις δεν έφθασαν το βάθος που προέβλεπαν οι αρχικές συμφωνίες. Οι εταιρίες αποχώρησαν το 2000-2001.

Μετά το 2001 και για την επόμενη δεκαετία δεν υπήρξε περαιτέρω ερευνητική δραστηριότητα. Δεδομένης αυτής της πραγματικότητας άρχισαν να τίθενται οι βάσεις για τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου αδειοδοτήσεων για την έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων. Μάλιστα, το 2007 το Ελληνικό Δημόσιο ανακάλεσε όλες τις παραχωρήσεις στις ΔΕΠ/ΔΕΠ-ΕΚΥ/ΕΛΠΕ (μετά την ιδιωτικοποίηση της ΔΕΠ-ΕΚΥ και την αλλαγή της μετοχικής σύνθεσης της ΕΛΠΕ ΑΕ), οι οποίες επανήλθαν πλην κάποιων εξαιρέσεων στο τότε Υπουργείο Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) και νυν Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ). Στη συνέχεια το νομικό πλαίσιο που διέπει τη διαδικασία αδειοδότησης στην αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων

⁵⁶ Επίσης, αρκετά άμεση ήταν και η σύνταξη του πρώτου νομοθετικού κειμένου «Περί αναζητήσεως, ερεύνης και εκμεταλλεύσεως υδρογονανθράκων και ρυθμίσεις συναφών θεμάτων», δηλαδή του Νόμου 468/1976 (ΦΕΚ Α' 302/12-11-1976).

(Ν. 2289/1995) εκσυγχρονίστηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση με την ψήφιση του Ν. 4001/2011 και θεσπίστηκε ελκυστικό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Τη διετία 2012-2014, στα πλαίσια της Διεθνούς Δημόσιας Ανοιχτής Πρόσκλησης που οργανώθηκε και υποστηρίχθηκε από το τότε αρμόδιο υπουργείο (ΥΠΕΚΑ) μετά τις νέες εκσυγχρονιστικές τροποποιήσεις, διεξήχθησαν από τη Νορβηγική εταιρεία Petroleum Geo Services (PGS) θαλάσσιες ερευνητικές εργασίες για την αναβάθμιση των γεωφυσικών δεδομένων στο Βόρειο και Κεντρικό Ιόνιο Πέλαγος και στα Νότια της Κρήτης. Πραγματοποιήθηκαν σεισμικές έρευνες δύο διαστάσεων (2D) οι οποίες κάλυψαν συνολικά 12.347 χλμ. Είναι η πρώτη φορά που εφαρμόστηκαν ενιαίος τρόπος καταγραφής και κοινές παράμετροι (με κόκκινο οι γραμμές με ελαφρά διαφοροποίηση του χρόνου -TWT- που έφτασαν στα 14s) σε ολόκληρη την υπεράκτια περιοχή της Δυτικής Ελλάδας, έως και νότια της Κρήτης.

(naftemporiki.gr⁵⁷)

Οι τρέχουσες, ενεργές δραστηριότητες έρευνας υδρογονανθράκων (βλ. και κατωτέρω υπό κεφάλαιο 5.3.) αφορούν έρευνες στην ξηρά όσο και στη θάλασσα. Οι χερσαίες έρευνες αφορούν την περιοχή των Ιωαννίνων, και οι θαλάσσιες τις περιοχές του Πατραϊκού κόλπου και του Θρακικού Πελάγους. Οι τρέχουσες, ενεργές δραστηριότητες

⁵⁷ <https://m.naftemporiki.gr/story/671696/megales-dunatotites-gia-koitasmata-udrogonanthrakon-se-onio-kai-kriti>.

παραγωγής αφορούν την περιοχή του Κατάκολου, και το κοίτασμα του Πρίνου στη θαλάσσια περιοχή νότια της Καβάλας.

5.2. Ανάλυση νομοθετικού πλαισίου των διαδικασιών ανάθεσης.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2289/1995 όπως ισχύει, το δικαίωμα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων ευρισκόμενων στην ελληνική επικράτεια ανήκει αποκλειστικά στο Ελληνικό Δημόσιο. Η άσκηση τέτοιων δικαιωμάτων θα πρέπει να αποσκοπεί πάντα στην εξυπηρέτηση δημόσιου σκοπού. Η διαχείριση αυτών των δικαιωμάτων για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου πραγματοποιείται από την Ελληνική Διαχειριστική Εταιρία Υδρογονανθράκων Α.Ε. (ΕΔΕΥ Α.Ε.), η οποία μπορεί να χορηγεί τέτοια δικαιώματα σε τρίτα μέρη με τη σύναψη σύμβασης εκχώρησης (άρθρο 2, παρ. 1 και 2). Αυτή η σύμβαση μπορεί να προσλάβει τη μορφή σύμβαση μίσθωσης, η οποία θα φέρει τα χαρακτηριστικά μιας σύμβασης εκχώρησης ή τη μορφή μιας σύμβασης διανομής, μια μορφή παρόμοια με τα συμβόλαια κατανομής της παραγωγής (άρθρο 2 παρ. 10). Ο τύπος της σύμβασης εκχώρησης που θα συναφθεί επιλέγεται ξεχωριστά για κάθε συμβατική περιοχή έρευνας, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο Νόμο.

Τα δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων αποτελούν στην πραγματικότητα δύο ξεχωριστά δικαιώματα, τα οποία χορηγούνται μαζί, με τη σύναψη μίας ενιαίας σύμβασης. Το δικαίωμα της έρευνας αποτελείται από τις αναγκαίες πράξεις για την ανεύρεση των υδρογονανθράκων με κάθε πρόσφορη μέθοδο, συμπεριλαμβανομένης και της γεώτρησης. Το δικαίωμα της εκμετάλλευσης αποτελείται από την εξόρυξη των υδρογονανθράκων και την επεξεργασία τους (με εξαίρεση τη διύλιση τους) με σκοπό την εμπορική εκμετάλλευση αυτών και των υποπροϊόντων τους, την αποθήκευση και μεταφορά τους για περαιτέρω διάθεση (άρθρο 1, παρ. 4 και 5). Αυτά τα δικαιώματα είναι αποκλειστικά και ακατάσχετα, ενώ ο ανάδοχος είναι ο μόνος που μπορεί να τα ασκεί, αποκλείοντας κάθε άλλο τρίτο μέρος (συμπεριλαμβανομένου και του Δημοσίου). Τα δικαιώματα ασκούνται σε μία ή περισσότερες ενιαίες (γειτονικές) περιοχές, χερσαίες ή υπεράκτιες (συμβατική περιοχή), η οποία μετέπειτα περιορίζεται στις περιοχές που έχουν ανευρεθεί εμπορικά εκμεταλλεύσιμοι υδρογονάνθρακες (άρθρο 2, παρ 11 και 12).

Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο μπορεί να γίνει μέρος μιας σύμβασης εκχώρησης, με ή χωρίς τη σύμπραξη άλλων μερών ή του Ελληνικού Κράτους (άρθρο 3 παρ. 1 και άρθρο

4 παρ. 1). Το περιεχόμενο της σύμβασης αποτελεί αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ των μερών, εντός του πλαισίου που ορίζει ο Ν. 2289/1995. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών προβλέπονται εκτενώς στο Νόμο, ενώ τα περισσότερα αποτελούν νομικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου μη υποκείμενα σε διαπραγμάτευση δεσμεύοντας τα μέρη, ανεξαρτήτως εάν αυτά έχουν ενσωματωθεί στη σύμβαση ή όχι. Επομένως, το πεδίο της διαπραγμάτευσης των όρων της συμφωνίας μεταξύ των μερών είναι περιορισμένο.

Με την υπογραφή της σύμβασης μίσθωσης, ο Μισθωτής αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκτελέσει εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων και υποπροϊόντων τους εντός της συμβατικής περιοχής και του χορηγείται το αντίστοιχο αποκλειστικό δικαίωμα. Ο Μισθωτής θα παρέχει όλα τα απαραίτητα τεχνικά μέσα, υλικά, προσωπικό, και κεφάλαια για την έρευνα και την εκμετάλλευση, για τα οποία φέρει αυτός αποκλειστικά τον οικονομικό κίνδυνο σε κάθε περίπτωση και ιδιαίτερα στην περίπτωση που δεν ανακαλύπτεται κάποιο εμπορικά εκμεταλλεύσιμο απόθεμα ή στην περίπτωση που η παραγωγή ενός αποθέματος δεν είναι αρκετά κερδοφόρα (άρθρο 2, παρ. 22 και 24). Στην περίπτωση που ανακαλυφθεί κάποιο εμπορικά εκμεταλλεύσιμο απόθεμα, μετά την επίσημη ειδοποίηση του Εκμισθωτή, ο Μισθωτής γίνεται μισθωτής του δικαιώματος εκμετάλλευσης του αποθέματος με την υποχρέωση και το δικαίωμα να παράγει υδρογονάνθρακες και υποπροϊόντα από αυτό και να τα διαθέσει προς όφελός του, είτε σε φυσική μορφή είτε κατόπιν επεξεργασίας, εξαιρουμένης της διύλισης, πληρώνοντας στον εκμισθωτή τα πνευματικά δικαιώματα και τον αντίστοιχο φόρο (άρθρο 2 παρ. 23).

Ο Μισθωτής με τη σύναψη της σύμβασης αναλαμβάνει να φέρει τα έξοδα και τον κίνδυνο των εργασιών καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης. Οι σχετικές εργασίες διεξάγονται σύμφωνα με τα προγράμματα εργασιών και τον προϋπολογισμό, που υποβάλλονται στον Εκμισθωτή προς έγκριση. Σε αντιστοιχία, ο Μισθωτής θα δικαιούται να διενεργήσει όλες τις εργασίες και τα προγράμματα έρευνας και εκμετάλλευσης που απαιτούνται προκειμένου να εκπληρώσει τις κατά τη συμφωνία υποχρεώσεις του. Προκειμένου να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του, ο Μισθωτής μπορεί να χρησιμοποιήσει εργολάβους και υπεργολάβους για την εκτέλεση της σύμβασης, με την υποχρέωση να υποβάλει στον Εκμισθωτή αντίγραφα των συμβολαίων που θα συνάψει με αυτούς (άρθρο 6 παρ. 4).

Τα πνευματικά δικαιώματα που καταβάλλονται σε είδος ή σε χρήμα κατ' επιλογή του Εκμισθωτή ανήκουν σε κάθε περίπτωση στον Εκμισθωτή ανεξάρτητα από το εάν έχει

αποκομιστεί κάποιο κέρδος από τον Μισθωτή. Τα πνευματικά δικαιώματα σε είδος αποτελούνται από ένα ποσοστό της ποσότητας των παραγόμενων υδρογονανθράκων, ενώ τα πνευματικά δικαιώματα σε χρήμα αποτελούνται από ένα ποσοστό της αξίας τους, όπως προβλέπεται στη σύμβαση (άρθρο 2 παρ. 27). Επίσης η σύμβαση μπορεί να προβλέπει ένα αντάλλαγμα υπογραφής, το οποίο πληρώνεται με τη σύναψη της σύμβασης, ένα αντάλλαγμα παραγωγής και ένα «τέλος επιφάνειας», δηλαδή ένα ετήσιο τέλος για κάθε στρέμμα της περιοχής έρευνας ή εκμετάλλευσης (άρθρο 2 παρ. 19). Εάν τα πνευματικά δικαιώματα μπορούν να καταβληθούν σε χρήμα, η κυριότητα των εξορυγμένων υδρογονανθράκων περνά στον Μισθωτή με την απόκτηση της κατοχής τους. Εάν μπορούν να καταβληθούν σε είδος, με την εξόρυξη των υδρογονανθράκων και μέχρι την παράδοσή τους, ο Εκμισθωτής και ο Μισθωτής γίνονται συγκύριοί τους (άρθρο 2 παρ. 3).

Η περίοδος του σταδίου έρευνας, η οποία διαχωρίζεται σε δύο ή τρεις φάσεις και προσδιορίζεται στην Πρόσκληση υποβολής προσφορών ή στη συμφωνία, δεν μπορεί να υπερβαίνει τα επτά έτη σε χερσαίες περιοχές και τα οκτώ έτη σε θαλάσσιες (άρθρο 5 παρ. 1). Υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως είναι μη αναμενόμενα τεχνικά προβλήματα, ανακάλυψη δεξαμενής, κλπ., ο Μισθωτής μπορεί να ζητήσει την επέκταση της περιόδου του σταδίου της έρευνας, αλλά όχι περισσότερο από τη μισή διάρκεια της αρχικής περιόδου (άρθρο 5 παρ. 3).

Μετά τη λήξη κάθε φάσης του σταδίου έρευνας ο Μισθωτής θα υποχρεούται να ολοκληρώσει τις εργασίες, να απομακρύνει τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποίησε, να κλείσει προσηκόντως και να εγκαταλείψει όλες τις γεωτρήσεις που μπορεί να βρίσκονται σε εξέλιξη και να επαναφέρει το περιβάλλον στην αρχική του κατάσταση εντός χρονικής περιόδου όχι μεγαλύτερης από έξι μήνες. Μετά την πάροδο αυτής της περιόδου η συμβατική περιοχή επανέρχεται στον Εκμισθωτή ελεύθερη και καθαρή, εκτός από εκείνες τις περιοχές της εκμετάλλευσης που μπορεί να έχουν δημιουργηθεί. Οι περιοχές που επιστρέφουν στον Εκμισθωτή θα κυμαίνονται σε ποσοστό μεταξύ 20% και 50% της αρχικής συμβατικής περιοχής, ενώ περαιτέρω λεπτομέρειες θα συνομολογούνται στη συμφωνία (άρθρο 5 παρ. 5 Ν. 2289/1995 και άρθρο 4 παρ. 3 πδ. 127/1996).

Στην περίπτωση που ο Μισθωτής εξακριβώσει ότι η δεξαμενή που αποκαλύφθηκε είναι εμπορικά εκμεταλλεύσιμη, αφού καθορίσει το μέγεθος και τα υπόλοιπα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τον σχεδιασμό της εκμετάλλευσης, υποχρεούται να ενημερώσει τον εκμισθωτή για τη δυνατότητα εκμετάλλευσης της δεξαμενής και για τα εκτιμώμενα εισρέοντα αποθέματα αυτής. Η απόφαση σχετικά με το εάν η δεξαμενή είναι εμπορικά

εκμεταλλεύσιμη εναπόκειται αποκλειστικά στον Μισθωτή, ο οποίος όμως υποχρεούται να αιτιολογήσει την απόφασή του στην προαναφερθείσα ειδοποίηση προς τον Εκμισθωτή, υποβάλλοντας όλα τα απαραίτητα σχετικά στοιχεία (άρθρο 5 παρ. 8 Ν. 2289/1995 και άρθρο 5 πδ. 127/1996). Το στάδιο της εκμετάλλευσης ξεκινά από την ημερομηνία της υποβολής των εν λόγω στοιχείων (άρθρο 5 παρ. 2 πδ. 127/1996). Η περίοδος του σταδίου εκμετάλλευσης είναι είκοσι πέντε έτη και μπορεί να επεκταθεί έως και δύο ακόμα πενταετείς περιόδους, στην περίπτωση που η αρχική περίοδος είναι προφανώς ανεπαρκής για την ολοκλήρωση των εργασιών. Στην περίπτωση αυτή, οι όροι της συμφωνίας μπορούν να τεθούν ξανά σε διαπραγμάτευση και να συναφθεί μια νέα συμφωνία, κατόπιν αίτησης του Μισθωτή, πριν από τη λήξη της σύμβασης (άρθρο 5, παρ. 8 και 13). Η περιοχή της εκμετάλλευσης πρέπει να είναι κατά το δυνατόν ορθογώνια και η επιφάνειά της δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 100 τ.χμ.. Μπορεί όμως να επεκταθεί μέχρι και στα 200 τ.χμ. στην περίπτωση που ο Μισθωτής αποδείξει ότι η δεξαμενή υδρογονανθράκων μπορεί να υπερβεί τα 100 τ.χμ. χωρίς να υπερβεί τη συμβατική περιοχή (άρθρο 5 παρ. 9).

Ο Μισθωτής μπορεί να παραιτηθεί από το συμβατικό του δικαίωμα για εκμετάλλευση αναφορικά με μία ή περισσότερες περιοχές αποστέλλοντας έγγραφη ειδοποίηση στον Εκμισθωτή. Η ημερομηνία κατά την οποία τίθεται σε ισχύ αυτή η παραίτηση θα καθορίζεται στη συμφωνία. Καμία αξίωση για τυχόν απώλειες ή ζημιές κάθε είδους υπέρ του Μισθωτή και κατά του Εκμισθωτή δεν θα εγείρονται ως αποτέλεσμα αυτής της παραίτησης (άρθρο 5 παρ. 14).

Μετά τη λήξη του σταδίου εκμετάλλευσης ο Μισθωτής υποχρεούται να απομακρύνει όλες τις εγκαταστάσεις και να επαναφέρει το περιβάλλον σύμφωνα με τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων που έχουν εγκριθεί από τις αρμόδιες Αρχές. Επίσης προβλέπεται η σύσταση Επιτροπής για την Απομάκρυνση και Διάθεση των Εγκαταστάσεων, με καθήκον να ελέγξει το πρόγραμμα που υποβάλλεται από τον Μισθωτή σχετικά με την απομάκρυνση και διάθεση των εγκαταστάσεων και την τροποποίηση αυτού, να συντονίζει τις σχετικές εργασίες, να ακολουθήσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων του Μισθωτή σχετικά με την επαναφορά του περιβάλλοντος και την απομάκρυνση και διάθεση των εγκαταστάσεων και να υιοθετήσει κάθε μέτρο που μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλο αναφορικά με την εκτέλεση των παραπάνω υποχρεώσεων του Μισθωτή. Η προαναφερθείσα Επιτροπή συγκροτείται εντός τριών μηνών από την έναρξη του σταδίου της εκμετάλλευσης (άρθρο 8 παρ. 1 πδ. 127/1996). Για τα έξοδα που απαιτούνται για τη σφράγιση της παραγωγής, την απομάκρυνση των εγκαταστάσεων και την αποκατάσταση

του περιβάλλοντος, ο Μισθωτής υποχρεούται να τηρεί ειδικό λογαριασμό σε ελληνική Τράπεζα ή Τράπεζες, στον οποίο θα καταθέτει ετησίως ένα ποσό. Αυτό το ποσό θα ορίζεται εξ αρχής στο συμβόλαιο και μπορεί να αναπροσαρμόζεται με απόφαση της Επιτροπής. Το ποσό του λογαριασμού που συγκεντρώνεται, συν τους τόκους, συνιστά ένα ειδικό αποθεματικό του Μισθωτή για την εκπλήρωση των παραπάνω υποχρεώσεων. Η Επιτροπή είναι αρμόδια να παρακολουθεί και να ελέγχει την κίνηση του λογαριασμού αυτού (άρθρο 8 παρ. 2 πδ. 127/1996).

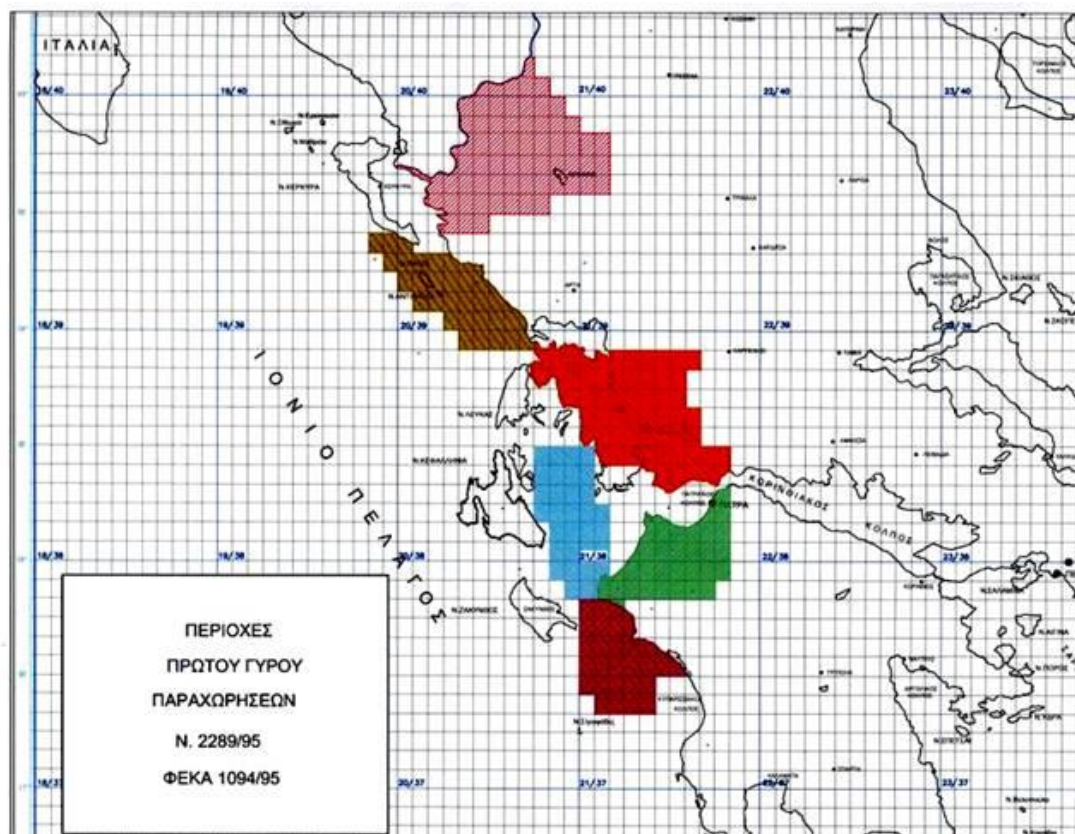
Τέλος, ο Εκμισθωτής δικαιούται να δηλώσει ότι ο Μισθωτής έχει εκπέσει των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη συμφωνία, στην περίπτωση που ο Μισθωτής αποτύχει λόγω υπερημερίας να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις ή να αποπληρώσει έγκαιρα τα πνευματικά δικαιώματα ή το μερίδιο της παραγωγής ή το φόρο εισοδήματος. Σε τέτοια περίπτωση, ο Εκμισθωτής μπορεί επίσης να ζητήσει αποζημίωση για κάθε θετική και αποθετική ζημία που έχει υποστεί.

5.3. Κύκλοι διαγωνισμών / παραχωρήσεων και εν τοις πράγμασι αναθέσεις στον Ελλαδικό χώρο.

Μετά την έκδοση του Ν. 2289/1995, η πρώτη κίνηση του Ελληνικού Δημοσίου για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων με το νεότευκτο καθεστώς ήταν να εγκρίνει⁵⁸ σχετική αίτηση της ΔΕΠ-ΕΚΥ Α.Ε. για παραχώρηση σε αυτήν της άσκησης των σχετικών δικαιωμάτων σε έξι (6) περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, και συγκεκριμένα στις χερσαίες περιοχές Ηπείρου, Νοτίων Γρεβενών, Αιτωλοακαρνανίας και ΒΔ Πελοποννήσου και σε δύο θαλάσσιες περιοχές που προσδιορίζονταν μόνο με συντεταγμένες. Σύντομα οι περιοχές αυτές τροποποιήθηκαν και διευκρινίστηκαν με απόφαση του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας⁵⁹, και πλέον επρόκειτο για τις περιοχές Παξών Πάργας (θαλάσσια περιοχή και Νήσοι), Πατραϊκού Κόλπου (θαλάσσια περιοχή και Νήσοι, εκτός νήσου Πεταλά), Κατάκολου (θαλάσσια περιοχή), ΒΔ Πελοποννήσου (χερσαία περιοχή, εκτός ακτής Αντιρρίου), Αιτωλοακαρνανίας (χερσαία περιοχή, εκτός νήσων Καλάμου, Καστού και Λευκάδας, χωρίς χερσόνησο Νομού Πρεβέζης και χωρίς κάποιες περαιτέρω νησίδες) και Ιωαννίνων (χερσαία περιοχή).

⁵⁸ Πράξη υπ' αριθ. 417/30-11-1995 του Υπουργικού Συμβουλίου (ΦΕΚ Α' 249/1995).

⁵⁹ Απόφαση υπ' αριθ. Δ1/Γ/23500 της 28^{ης} Δεκεμβρίου 1995 (ΦΕΚ Β' 1094/24-12-1995), που αφορούσε κυρίως την επιλογή της σύμβασης μίσθωσης ως τύπου σύμβασης που θα εφαρμοζόταν για τις παραχωρήσεις.

(www.opengov.gr⁶⁰)

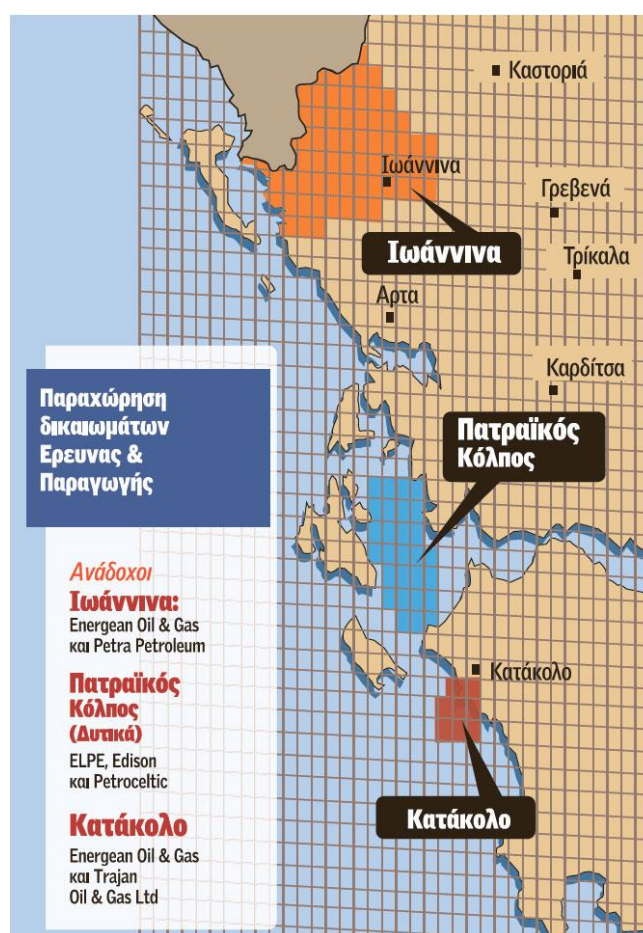
Μετά από διεθνή διαγωνισμό που διεξήγαγε η ΔΕΠ-ΕΚΥ Α.Ε. τελικώς παραχωρήθηκαν τέσσερις από τις περιοχές αυτές προς έρευνα και εκμετάλλευση (πλην των Παξών και του Κατάκολου), και συγκεκριμένα η Αιτωλοακαρνανία και η Βορειοδυτική Πελοπόννησος στην εταιρία Triton, ενώ τα Ιωάννινα και ο Πατραϊκός Κόλπος στην εταιρία Enterprise Oil. Ωστόσο, περίπου τέσσερα χρόνια αργότερα (2000-2001) οι εταιρίες αποχώρησαν από τις περιοχές και οι έρευνες διακόπηκαν, για διάφορους λόγους (τεχνικά προβλήματα, φτωχά αποτελέσματα, οικονομικές ασυνέπειες). Επί μία δεκαετία, μέχρι την έλευση των τροποποιήσεων του Ν. 4001/2011 στο καθεστώς των αδειοδοτήσεων, οι διαδικασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων βρίσκονταν σε τέλμα.

Μετά τον τροποποιητικό Ν. 4001/2011, η πρώτη Διεθνής Δημόσια Ανοικτή Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για παραχώρηση δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων δημοσιεύτηκε την 27^η Ιανουαρίου 2012 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (απόφαση υπ' αριθ. Δ1/Α/33 του Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, ΦΕΚ Β' 72/27-01-2012), και αφορούσε αφενός τις θαλάσσιες περιοχές του Κατάκολου και δυτικά του Πατραϊκού Κόλπου και αφετέρου τη χερσαία

⁶⁰ <http://www.opengov.gr/minenv/?p=2883>.

περιοχή των Ιωαννίνων. Η σχετική γνωστοποίηση δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 7^η Μαρτίου 2012⁶¹.

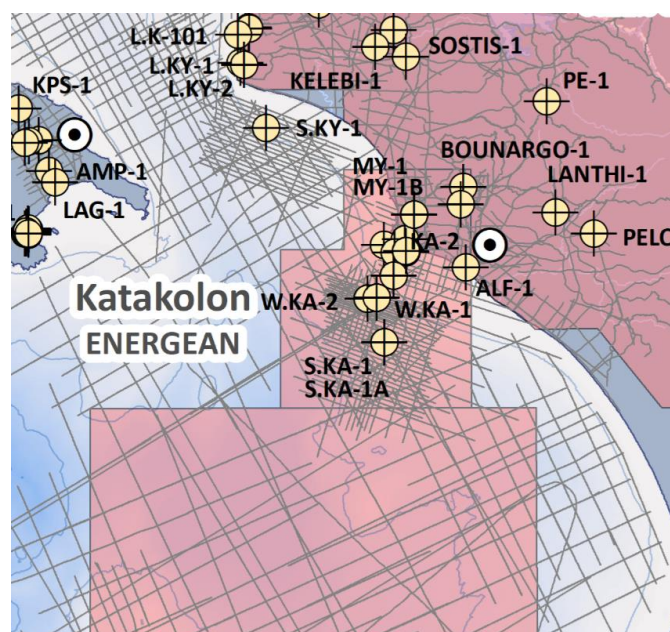
Η πρόσκληση εν τέλει καρποφόρησε στις 14 Μαΐου 2014, όταν υπεγράφησαν συμβάσεις μίσθωσης από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και για τις τρεις περιοχές. Για το Κατάκολο υπεγράφη σύμβαση με τις εταιρίες «ENERGEAN OIL & GAS – ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ» και «TRAJAN OIL & GAS LIMITED», η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 4298/2014 (ΦΕΚ Α΄ 220/03-10-2014). Για την περιοχή δυτικά του Πατραϊκού Κόλπου υπεγράφη σύμβαση με τις εταιρίες «Ελληνικά Πετρέλαια» (ΕΛ.ΠΕ. Α.Ε.), «Edison International S.p.A.» και «Petroceltic Resources plc», η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 4299/2014 (ΦΕΚ Α΄ 221/03-10-2014). Και για τη χερσαία περιοχή των Ιωαννίνων υπεγράφη σύμβαση με τις εταιρίες «ENERGEAN OIL & GAS – ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ» και «PETRA PETROLEUM INC.», η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 4300/2014 (ΦΕΚ Α΄ 223/03-10-2014).

(fortunegreece.com, 2014⁶²)

⁶¹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012XC0307\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012XC0307(01)&from=EN).

Ειδικότερα για τη θαλάσσια περιοχή του Κατάκολου, που ανήκει στην Ιόνιο Ζώνη, όπως προαναφέρθηκε είχε προταθεί ως περιοχή ενδιαφέροντος στον πρώτο γύρο αδειοδοτήσεων του 1995. Ήδη από το 1939 υπήρχαν ενδείξεις φυσικού αερίου στη χερσαία περιοχή, ενώ η ευρύτερη περιοχή (ξηρά και θάλασσα μαζί) ήταν μία από αυτές που παραχωρήθηκαν προς έρευνα στις εταιρίες ΔΕΠ Α.Ε. και ΔΕΠ-ΕΚΥ Α.Ε. χωρίς διαγωνισμό τη δεκαετία του '80⁶³. Τότε ήταν που ανακαλύφθηκαν και τα θαλάσσια κοιτάσματα, και συγκεκριμένα το θαλάσσιο κοιτάσμα φυσικού αερίου εντοπίστηκε το 1981 σε απόσταση 3,5 χμ. από τις ακτές της Πελοποννήσου, ενώ αυτό του πετρελαίου ανακαλύφθηκε το 1982⁶⁴. Με την υπογραφή της σύμβασης μίσθωσης το 2014 η εταιρία «ENERGEAN OIL & GAS» κατέστη αμέσως ο διαχειριστής του έργου λόγω του πλειοψηφικού ποσοστού που κατείχε (60%). Η συνολική περιοχή μίσθωσης Κατάκολου εκτείνεται σε περίπου 545 τ.χμ. και το μέσο βάθος της θάλασσας είναι 455 μέτρα, ενώ το μέγιστο βάθος είναι 1.818 μέτρα. Η έκταση της συμφωνηθείσας περιοχής εκμετάλλευσης είναι 59 τ.χμ.⁶⁵ και προσδιορίστηκε τον Νοέμβριο του 2016, όταν το έργο πέρασε στη φάση της 25ετούς εκμετάλλευσης ύστερα από έγκριση του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

(ΕΔΕΥ Α.Ε.⁶⁶)

⁶² <https://www.fortunegreece.com/article/h-megali-tetarti-tou-petroleou/>.

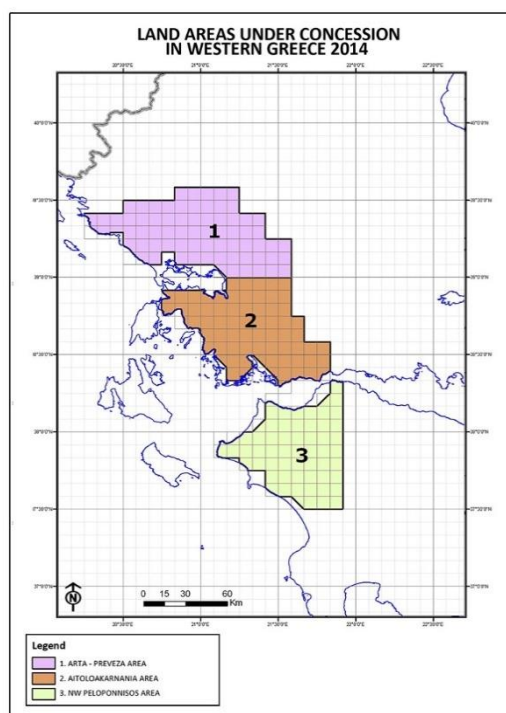
⁶³ Σελ. 4-4 και 4-5 της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων της ENERGEAN OIL & GAS για το Πρόγραμμα Ανάπτυξης Κοιτάσματος Δυτικού Κατάκολου (Α' Φάση Ανάπτυξης).

⁶⁴ Σελ. 1-4 της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων της ENERGEAN OIL & GAS για το Πρόγραμμα Ανάπτυξης Κοιτάσματος Δυτικού Κατάκολου (Α' Φάση Ανάπτυξης).

⁶⁵ Σελ. 1-10 της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων της ENERGEAN OIL & GAS για το Πρόγραμμα Ανάπτυξης Κοιτάσματος Δυτικού Κατάκολου (Α' Φάση Ανάπτυξης).

⁶⁶ https://www.greekhydrocarbons.gr/gr/KatakolonLease_gr.html

Για να επανέλθουμε στους κύκλους αδειοδοτήσεων, όμως, στις 8 Αυγούστου 2014 προκηρύχθηκαν δύο περαιτέρω Διεθνείς Διαγωνισμοί για παραχώρηση δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Ο πρώτος εξ αυτών αφορούσε τις χερσαίες περιοχές «Άρτα-Πρέβεζα», «Αιτωλοακαρνανία» και «Βορειοδυτική Πελοπόννησος» και προκηρύχθηκε μετά από αίτηση της ενδιαφερόμενης εταιρίας «ENEL TRADE SpA». Η σχετική υπ' αριθ. Δ1/Α/12891 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την 8^η Αυγούστου 2014 (ΦΕΚ Β' 2185/08-08-2014) και η σχετική ανακοίνωση δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 5^η Νοεμβρίου 2014⁶⁷. Τον Φεβρουάριο του 2016 το Υπουργείο ανακοίνωσε τους επιλεγέντες αιτούντες και για τις τρεις περιοχές, και συγκεκριμένα την εταιρία «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε.» για τις περιοχές «Άρτα-Πρέβεζα» και «Βορειοδυτική Πελοπόννησος», και την εταιρία «ENERGEAN OIL & GAS S.A.» για την περιοχή «Αιτωλοακαρνανία»⁶⁸. Τον Μάρτιο του 2016 η ισπανική εταιρία «REPSOL S.A.» εξαγόρασε από την ENERGEAN το 60% των δικαιωμάτων για την Αιτωλοακαρνανία και κατέστη διαχειριστής του έργου.

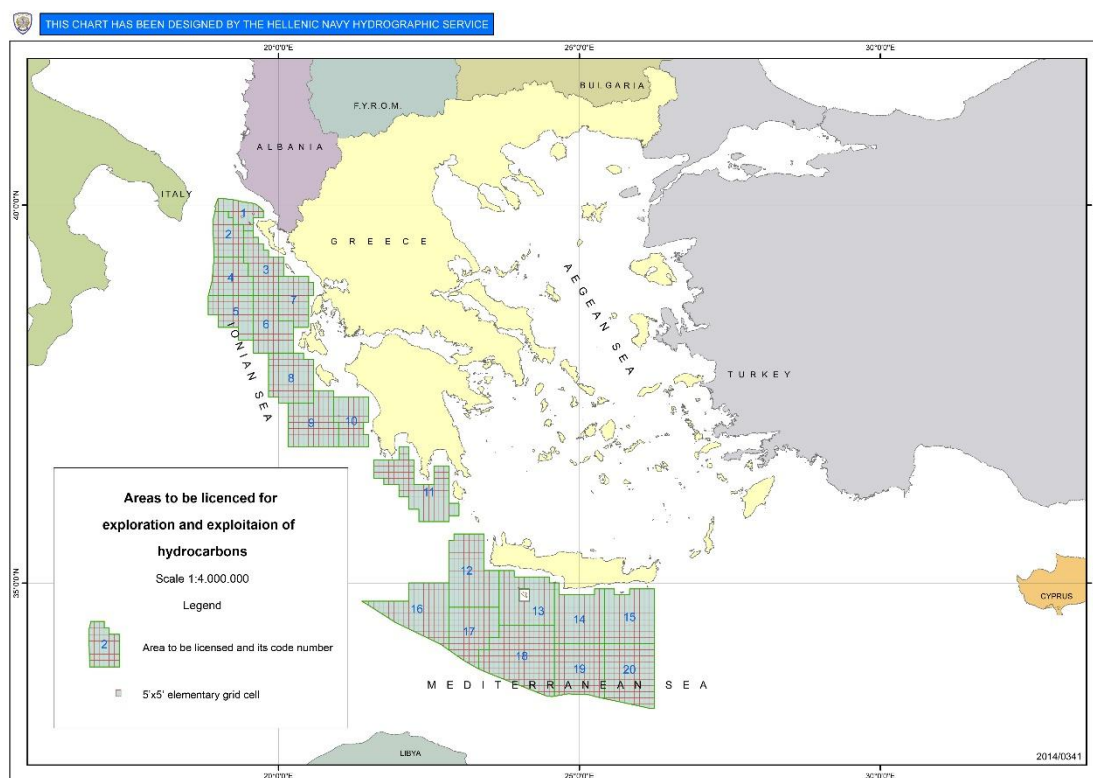
(www.ypeka.gr⁶⁹)

⁶⁷ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1105\(01\)&qid=1631462896530&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1105(01)&qid=1631462896530&from=EN).

⁶⁸ Βλ. ενδεικτικώς <https://www.voria.gr/article/i-eteries-pou-piran-dikeomata-gia-idrogonanthrakes-tis-d-elladas>.

⁶⁹ <https://web.archive.org/web/20150524010725/http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=877&language=el-GR>.

Ο δεύτερος εκ των Διαγωνισμών προκηρύχθηκε για είκοσι (20) συνολικά θαλάσσιες περιοχές στη Δυτική Ελλάδα (Ιόνιο) και νοτίως της Κρήτης, και τιτλοφορήθηκε ως 2^{ος} Διεθνής Γύρος Παραχωρήσεων, δηλαδή μετά τον 1^ο του 1996. Η σχετική απόφαση υπ' αριθ. Δ1/Α/12892 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την 8^η Αυγούστου 2014 (ΦΕΚ Β' 2186/08-08-2014) και η σχετική ανακοίνωση δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 13^η Νοεμβρίου 2014⁷⁰. Ο διαγωνισμός αυτός αποτέλεσε την κομβική προσπάθεια του Ελληνικού Κράτους να προσελκύσει το ενδιαφέρον επενδυτών και να πατήσει γερά το πόδι στο πεδίο της εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Ωστόσο για διάφορους λόγους, από το συγκριτικά μικρό μέγεθος των περισσότερων «οικοπέδων» μέχρι την κρίση στην τιμή του πετρελαίου την περίοδο εκείνη, το επενδυτικό ενδιαφέρον και οι αιτήσεις που υποβλήθηκαν καθόλου δεν έφτασαν στα επιθυμητά επίπεδα.

(Υδρογραφική Υπηρεσία Πολεμικού Ναυτικού, 2014)

Στις 26 Οκτωβρίου 2016 το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας ανακοίνωσε την επιλογή της κοινοπραξίας «TOTAL E&P GREECE B.V. – EDISON INTERNATIONAL S.P.A. – ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε.» ως του αιτούντος που θα αναλάβει την έρευνα του θαλάσσιου «Οικοπέδου 2».

⁷⁰ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1113\(01\)&qid=1631396118881&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1113(01)&qid=1631396118881&from=EN).

6. Ζητήματα αναθεώρησης θεσπισμένων ζωνών μεταξύ Ελλάδας – Ιταλίας και προσπάθειες απεμπλοκής από το αδιέξοδο με την Αλβανία.

6.1. Το ζήτημα Ελλάδας - Ιταλίας.

Όπως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, η ελληνο-ιταλική συμφωνία του 1977 αποτελεί μια πρώτης τάξεως βάση για μια ενδεχόμενη επακόλουθη συμφωνία που θα επικεντρώνεται συγκεκριμένα στην οριοθέτηση ΑΟΖ. Όσες φορές, όμως, έχει αναθερμανθεί η ανάλογη συζήτηση μεταξύ των δύο χωρών, τα προσκόμματα φαίνεται να προβάλλονται από τη μεριά της Ιταλίας, η οποία επιθυμεί να διατηρήσει την έως τώρα πρακτική της αλιείας πολύ κοντά στην αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας, ανοιχτά της Ζακύνθου και της Κεφαλονιάς. Ακόμα και στην περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει κάποια στιγμή την αιγιαλίτιδα ζώνη στο επιτρεπόμενο πλάτος των 12 ν.μ., η Ιταλία ιδανικά θα επιθυμούσε να της επιτρέπεται η αλιεία στο τμήμα μεταξύ 6 και 12 ν.μ.. Η επιμονή της αυτή βασίζεται στον ισχυρισμό ότι τα δικαιώματα αλιείας της είναι «ιστορικά» και «παραδοσιακά», από την εποχή της κατοχής των ελληνικών εδαφών, γι' αυτό άλλωστε και εξασκεί την αλιευτική της δραστηριότητα και στις περιοχές των Δωδεκανήσων και του Κρητικού Πελάγους.

Μελλοντικά, λοιπόν, φαίνεται ότι χρειάζεται να ξεπεραστεί μόνο ο σκόπελος αυτός για να υπάρξει σύμπνοια των δύο χωρών, επομένως ο στόχος μιας επακόλουθης συμφωνίας που θα επικεντρώνεται στην ΑΟΖ μοιάζει καθ' όλα εφικτός.

6.2. Το ζήτημα Ελλάδας - Αλβανίας.

Μετά τα γεγονότα του 2010 και την άρνηση της Αλβανίας να κυρώσει στο εσωτερικό της την υπογραφείσα σύμβαση οριοθέτησης με τη Χώρα μας, η στάση της γείτονος χώρας εξακολούθησε να μη δείχνει σημεία προσέγγισης και διαλλακτικότητας. Για παράδειγμα, μετά την προκήρυξη της Διεθνούς Πρόσκλησης από την Ελλάδα για την εκμετάλλευση των 20 θαλάσσιων «οικοπέδων» τον Αύγουστο του 2014, η Αλβανία κοινοποίησε στην Ελλάδα ρηματικές διακοινώσεις τον Μάιο⁷¹ και τον Οκτώβριο⁷² του 2015, υποστηρίζοντας ότι το «Οικόπεδο 1» εισέρχεται στα αλβανικά χωρικά ύδατα και αξιώνοντας δικαιώματα συνεκμετάλλευσης και συνδιαχείρισης.

⁷¹ Βλ. ενδεικτικά Α. Αθανασόπουλος, Τα Τίρανα αμφισβητούν περιοχές για έρευνα στο Ιόνιο, άρθρο της 17/05/2015 στον ιστότοπο tonima.gr.

⁷² Βλ. ενδεικτικά Α. Αθανασόπουλος, Η Αλβανία τραβάει το σκοινί στο Ιόνιο κατά το παράδειγμα της Τουρκίας, άρθρο της 14/11/2015 στον ιστότοπο tonima.gr.

Τέτοιες πολιτικές συμπεριφορές είναι ευνόητο πως διαμορφώνονται από ένα σύνολο οικονομικο-πολιτικών παραγόντων και πάντα στοχεύουν σε αποτελέσματα που δεν συνομολογούνται ρητώς. Οι διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες σε περιοχές όπου οι ανταγωνισμοί είναι οξυμένοι (και τα Βαλκάνια είναι αδιαμφισβήτητα μια τέτοια περιοχή) είτε κινούν εξελίξεις είτε κινούνται από αυτές. Η συμφωνία του 2009 είχε ως στόχο να κινήσει τις εξελίξεις, πράγμα που εμπόδισε το Συνταγματικό Δικαστήριο της γείτονος. Στον αντίποδα, οποιαδήποτε συμφωνία συναφθεί από εδώ και στο εξής θα κινείται από τις εξελίξεις. Εξελίξεις όπως η εμπλοκή μεγάλων πολυεθνικών σε διαφιλονικούμενα οικόπεδα που η Ελλάδα θεωρεί ότι ανήκουν εξ ολοκλήρου στη δική της ΑΟΖ, εξελίξεις όπως η απρόσκοπτη μέχρι τώρα πορεία ένταξης της Αλβανίας σε ΕΕ και ΝΑΤΟ, αλλά και η δημιουργία του αγωγού ΤΑΡ (Trans-Adriatic Pipeline) που διέρχεται από την Αλβανία με κατεύθυνση την καρδιά της Ευρώπης, και με καίριο ρόλο την ενεργειακή της ανεξάρτηση από τη Ρωσία.

Είναι, επομένως, προφανές ότι μία συμφωνία οριοθέτησης θα πρέπει να συναφθεί ανάμεσα στις δύο χώρες. Το μόνο που μένει να απαντηθεί είναι ποια συμφωνία. Νομικά, οι διέξοδοι που διαγράφονται για την από κοινού ή και μόνο από την μια πλευρά επικύρωση και εφαρμογή της συμφωνίας είναι οι εξής:

Α) Οι δύο πλευρές να κρίνουν δεσμευτική τη συμφωνία του 2009 παρά την απόρριψή της από ένα αναρμόδιο δικαστήριο, και με βάση το άρθρο 18 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών να αποφύγουν οποιαδήποτε ενέργεια θα ανέτρεπε το αντικείμενο και τον σκοπό της συμφωνίας τους. Το ενδεχόμενο αυτό φαντάζει απίθανο προς το παρόν, όχι μόνο διότι η στηλίτευση της συμφωνίας του 2009 ήταν βασικό παράγοντας για την άνοδο της τρέχουσας Κυβέρνησης στην εξουσία, αλλά και γιατί η κυβέρνηση της Αλβανίας θα καλείτο να επικυρώσει μια συμφωνία που το εσωτερικό Ανώτατο Δικαστήριό της έκρινε ομόφωνα αντισυνταγματική.

Β) Η δεύτερη επιλογή θεωρείται από την Κυβέρνηση στη γείτονα ως το ιδανικό σενάριο. Στην περίπτωση αυτή η διαπραγμάτευση ξεκινάει εκ νέου με στόχο την οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών, αλλά έχοντας ως βάση, πρότυπο και αφετηρία την απόφαση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Από εκεί και πέρα τα κράτη οριοθετούν τη μέση γραμμή με βάση τις προβλεπόμενες στο Δ.Θ. διατάξεις και την κατεύθυνση που δίνει το ανώτατο δικαστήριο της Αλβανίας. Αυτή η κίνηση θα ήταν μια διπλωματική ήττα της Ελλάδας αφού, μεταξύ άλλων, θα της στερούσε το ακόμα μεγαλύτερο “άνοιγμα” υφαλοκρηπίδας που παρέχουν τα νησάκια, αλλά και ταυτόχρονα

μια μεγάλη νίκη της αλβανικής κυβέρνησης, αφού με την έναρξη των διαπραγματεύσεων η Αλβανία είναι ήδη «νικητής».

Γ) Η τελευταία λύση φαίνεται να είναι και η πλέον επιβεβλημένη. Οι δυο χώρες έχουν τη δυνατότητα με βάση το άρθρο 83 της Σ.Δ.Θ να υπάγουν τη διαφορά τους στο Διεθνές Δικαστήριο, το οποίο και θα προτείνει μία λύση για την οριοθέτηση της μέσης γραμμής, ή ακόμα και θα ορίσει το ίδιο την υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ των δύο χωρών. Η λύση αυτή συνάδει με τη πρακτική των κρατών για διαιτητική επίλυση των διαφορών τους που ανάγονται σε διεθνή αλλά και εσωτερικά θέματα. Ωστόσο, στο πεδίο του Δικαίου της Θάλασσας, η επίλυση παρόμοιων διαφορών δεν βασίζεται στα στερεά νομικά θεμέλια που «οικοδόμησαν» οι διατάξεις της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, αλλά στη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου και τις βασικές αρχές του Διεθνούς Δικαίου, γεγονός που καθιστά μέχρι σε ένα σημείο αβέβαιη και απρόβλεπτη την τελική λύση που θα προκύψει.

7. Κρίσεις και συμπεράσματα.

Η έρευνα για υδρογονάνθρακες στην Ελλάδα συντελείται σε μια εποχή έντονων συζητήσεων σχετικά με την κλιματική αλλαγή και την επίτευξη των στόχων για την αειφόρο ανάπτυξη. Τα μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη από την επιτυχή έκβαση των συμβάσεων εκμετάλλευσης ενδέχεται να ξεπερνούν τα άμεσα οικονομικά έσοδα από αυτές, εάν ληφθούν υπόψη οι έμμεσες οικονομικές επιπτώσεις από την εφαρμογή πολιτικών εγχώριου δυναμικού. Για να γίνει αυτό, πρέπει να καθοριστούν σαφώς οι εγχώριες ανάγκες, οι τελικοί αποδέκτες, η παρούσα αλλά και η μελλοντική ικανότητα της εγχώριας οικονομίας να ανταποκριθεί σε συγκεκριμένους στόχους αξιοποίησης και ανάπτυξης του παραγωγικού και του ανθρώπινου δυναμικού. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνει μια εκτίμηση του κόστους και του οφέλους από την εφαρμογή τέτοιων πολιτικών, για να διασφαλιστεί ότι οποιαδήποτε πολιτική παρέμβαση δε θα επιβάλει διαχειριστικά κόστη που ξεπερνούν τα οφέλη που προκύπτουν. Τέλος, οι πολιτικές εγχώριου δυναμικού πρέπει να συντονίζονται πλήρως με το ευρύτερο αναπτυξιακό και δημοσιονομικό πρόγραμμα της χώρας, ώστε να μην υπονομεύονται οι αναπτυξιακοί στόχοι και η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα. Δυστυχώς, κανένας οδηγός δεν παρέχεται για το σχεδιασμό και την εφαρμογή πετυχημένων πολιτικών εγχώριου δυναμικού. Ούτε η διεθνής εμπειρία προσφέρει ένα μοναδικό συνδυασμό πολιτικών, ο οποίος να δείχνει να υπερτερεί ως προς την αποτελεσματικότητα του. Κατ' επέκταση, το Ελληνικό Δημόσιο πρέπει να θέσει τις προτεραιότητες και τους στόχους προκειμένου να απολαύσει με βιώσιμο τρόπο τα μέγιστα δυνατά οφέλη από την

εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου της χώρας. Προς αυτή την κατεύθυνση, διεθνείς πρωτοβουλίες όπως οι στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη και η πρωτοβουλία για τη διαφάνεια των εξορυκτικών βιομηχανιών μπορούν να φανούν χρήσιμες.

Η χρονική στιγμή που επελέγη για τον 2ο Διεθνή Γύρο Αδειοδότησης της Ελλάδας για 20 θαλάσσιες περιοχές, το 2014, ήταν ατυχής για λόγους άσχετους με την προσπάθεια του ελληνικού κράτους να αναζωογονήσει το διεθνές ενδιαφέρον για το δυναμικό των υδρογονανθράκων της χώρας. Ακόμη όμως και το μειωμένο ενδιαφέρον που ανέκυψε για τουλάχιστον τρία από τα «Οικόπεδα», καθώς και η ήδη ακμάζουσα εκμετάλλευση άλλων περιοχών (Κατάκολο, κοιτάσμα Πρίνου, Νότια Καβάλα), είναι ενθαρρυντικά. Αναμένεται λοιπόν πως η Ελλάδα θα συνεχίσει την προσπάθεια εκμετάλλευσης του ορυκτού της πλούτου, ίσως τροποποιώντας κατά κάποιο βαθμό τις διαδικασίες και μεθοδεύσεις της. Πιθανόν να συμβάλουν και οι διεθνείς οικονομικές συγκυρίες, λ.χ. αν η τιμή του πετρελαίου επανέλθει σε κανονικά επίπεδα. Ας μην ξεχνάμε ότι η επιτυχής εκμετάλλευση ενός υποθαλάσσιου κοιτάσματος επιφέρει ένα σύνολο αναπτυξιακών συνεπειών, ακόμα και για την τοπική παράκτια κοινωνία. Για παράδειγμα, στον κατάλογο των συνοδευτικών έργων θα μπορούσε να περιλαμβάνεται και ένα μεγάλο λιμάνι για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων γεώτρησης και εξόρυξης σε απομακρυσμένα υπεράκτια περιβάλλοντα της Δυτικής Ελλάδας και της Κρήτης. Εάν οι γεωτρήσεις ανακαλύψουν εκμεταλλεύσιμα αποθέματα, οι εταιρείες θα προχωρήσουν στην ανάπτυξη χερσαίων κατασκευών, πλατφορμών και αγωγών κόστους δισεκατομμυρίων ευρώ, κάτι που θα απαιτήσει την τοπική συμμετοχή και θα οδηγήσει στην δημιουργία επιχειρηματικών ευκαιριών στη χώρα.

Περαιτέρω, μια επιτυχής εξέλιξη της έρευνας υδρογονανθράκων στην Ελλάδα θα μπορούσε να μεταβάλει δραστικά το πρόγραμμα ενεργειακής ασφάλειας και εφοδιασμού της χώρας και να συμβάλει στην ομαλή μετάβαση σε καινούργιες πηγές ενέργειας με χαμηλό αποτύπωμα άνθρακα. Σε πρακτικό επίπεδο, η μείωση εκπομπών αερίων περνάει αναγκαστικά από τη μείωση παραγωγής ενέργειας από άνθρακα, πράγμα που απαιτεί οικονομική και τεχνική διαχείριση της αντικατάστασης του λιγνίτη από άλλες πηγές ενέργειας. Για το λόγο αυτό, η κατανάλωση φυσικού αερίου θα αυξηθεί και οι έρευνες υδρογονανθράκων πρέπει να πραγματοποιηθούν χωρίς καθυστερήσεις, ώστε το χρονικό παράθυρο για τη σταδιακή μείωση της χρήσης του λιγνίτη να συμπίπτει με το πέρας της φάσης έρευνας υδρογονανθράκων και την έναρξη της παραγωγής.

Το πετρέλαιο είναι μέχρι σήμερα το κατεξοχήν καύσιμο του ενεργειακού μείγματος της Ελλάδας. Βάσει στοιχείων του έτους 2016, τα πετρελαϊκά προϊόντα χρησιμοποιήθηκαν κατά 97% στον τομέα των μεταφορών, ενώ το υπόλοιπο 3% στα βιοκαύσιμα και το φυσικό

αέριο για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Οι μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από πετρέλαιο κάλυψαν το 11% της συνολικής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας το 2016. Η εξάρτηση του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας στα νησιά της Ελλάδας από πετρέλαιο και στην ηπειρωτική Ελλάδα από το λιγνίτη μειώνεται σταδιακά λόγω καλωδιακών διασυνδέσεων και λόγω της ανάπτυξης των εναλλακτικών πηγών ενέργειας όπως η αιολική και ηλιακή. Αλλά αυτό δεν είναι αρκετό για να αντικαταστήσει σήμερα τις απαραίτητες ποσότητες πετρελαίου που απαιτούνται για τις μεταφορές και τη βαριά βιομηχανία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είναι καθарός εξαγωγέας προϊόντων πετρελαιοειδών χάρη στην ισχυρή ικανότητα διύλισης, παρά τη χαμηλή παραγωγή αργού πετρελαίου. Οι χερσαίες και θαλάσσιες γεωτρήσεις θα επιτρέψουν να αξιολογηθεί το ποσοστό αντικατάστασης των εισαγωγών από την εγχώρια παραγωγή. Ανακαλύψεις κοιτασμάτων τουλάχιστον 500 εκατομμυρίων βαρελιών ισοδύναμου πετρελαίου κατά στόχο, θα σηματοδοτούσαν δραστικές εμπορικές εξελίξεις για την χώρα. Σε αυτήν την περίπτωση, οι επενδύσεις από μεγάλες διεθνείς εταιρείες θα είναι σημαντικές για την ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Όσον αφορά στο φυσικό αέριο, το ενδιαφέρον για την αναζήτηση και την έρευνα έχει αναζωπυρωθεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, ιδιαίτερα μετά από τις ανακαλύψεις στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Οι ανακαλύψεις μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου σε Ισραήλ, Αίγυπτο και Κύπρο σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση του έργου του Διαδριατικού Αγωγού (Trans Adriatic Pipeline - TAP), ο οποίος θα μεταφέρει φυσικό αέριο από την περιοχή της Κασπίας Θάλασσας στην Ευρώπη, συνιστούν ένα από τα μεγαλύτερα προγράμματα ενεργειακού ανεφοδιασμού της Ευρώπης. Κάτω από το ίδιο πρίσμα, η έρευνα υδρογονανθράκων στη Δυτική και Νότια Ελλάδα, σε συνδυασμό με την κατασκευή του υποθαλάσσιου αγωγού EastMed που θα διασχίζει και την Ελλάδα για να συνδέει το κοιτάσμα Λεβιάθαν του Ισραήλ με τις ευρωπαϊκές αγορές, θα συνεισφέρει επίσης σημαντικά, καθιστώντας την Ελλάδα ως μία από τις πλέον σημαντικές γεωστρατηγικές περιοχές. Οι ομοιότητες πολλών γεωλογικών σχηματισμών του νοτίου Ιονίου και ιδιαίτερα των θαλάσσιων περιοχών της Νοτιοδυτικής και Δυτικής Κρήτης με το κοιτάσμα Zor της Αιγύπτου, τα κοιτάσματα της Αφροδίτης, της Καλυψούς, του Γλαύκου και των γεωλογικών δομών του Ονησιφόρου της Κύπρου ή με του Λεβιάθαν στο Ισραήλ καθιστούν την Ελλάδα σημαντικό πόλο έλξης για την έρευνα υδρογονανθράκων. Οι δε έρευνες στα ελληνικά ύδατα σε μεγάλα βάθη, παρόμοια ή και μεγαλύτερα από αυτά της Νοτιοανατολικής Μεσογείου ή της Μαύρης Θάλασσας, θα αναδείξουν την Ελλάδα σε πρωτοπόρο της τεχνολογίας σε θέματα γεώτρησης, ασφάλειας και παραγωγής.

Επίσης, καθώς η Ελλάδα εισέρχεται σε μια περίοδο αλλαγής του ενεργειακού της μείγματος, ακολουθεί τους ευρωπαϊκούς στόχους για μεγιστοποίηση του μεριδίου των ΑΠΕ και κατ' επέκταση καθίσταται αναγκαία η μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της χώρας. Όμως, η ενίσχυση της ενεργειακής ανεξαρτησίας δεν μπορεί να προέλθει αποκλειστικά και μόνο από την ανάπτυξη των ΑΠΕ και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας αλλά απαιτεί την παράλληλη αξιοποίηση των εγχώριων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, η κατανάλωση των οποίων δεν πρόκειται να μειωθεί αισθητά τα επόμενα χρόνια. Καθώς θα αυξάνεται η χρήση του φυσικού αερίου, με την παράλληλη απόσυρση του εγχώριου λιγνίτη, η ανεύρεση κοιτασμάτων αερίου καθίσταται επιτακτική. Γι' αυτό η Ελλάδα, θα πρέπει μέσα στα επόμενα χρόνια να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια παραγωγής φυσικού αερίου από τα δικά της κοιτάσματα ώστε σταδιακά να μπορεί να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος, ή ακόμα το σύνολο, της κατανάλωσης. Από γεωπολιτική πλευρά, με τις εν λόγω δραστηριότητες, ενισχύεται η διαπραγματευτική ικανότητα της χώρας με άμεσο θετικό οικονομικό αντίκτυπο.

Τα οφέλη από μια μείωση της ενεργειακής μας εξάρτησης συνολικά είναι πολλαπλά, αφού η όλη διαδικασία προϋποθέτει αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων και δημιουργία πολλών νέων θέσεων απασχόλησης, ενώ νομοτελειακά οδηγεί σε μείωση του ιδιαίτερα υψηλού σήμερα ενεργειακού κόστους. Η υψηλή ενεργειακή εξάρτηση της χώρας μας αποτελεί την «αχίλλειο πτέρνα» της οικονομίας, δρώντας ως τροχοπέδη στην ανάπτυξη της και συμβάλλοντας στην αποδυνάμωση της γεωστρατηγικής της θέσης, ενώ εξαρτάται υπέρμετρα από τρίτες χώρες για την ενεργειακή της προμήθεια. Σήμερα, η χρονική συγκυρία για την επιτυχή εξερεύνηση των υδρογονανθράκων στην Ελλάδα είναι ιδανική και μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Οι δραστηριότητες έρευνας και εκμετάλλευσης απαιτούν μακροπρόθεσμες επενδύσεις (25 έως 30 έτη), και η Ελλάδα θα χρειαστεί ένα εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό επιπέδου αντίστοιχου με εκείνο των διεθνών εταιρειών για τις εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η ανάπτυξη του τομέα θα αναδείξει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες για την αναζωογόνηση της ελληνικής βιομηχανίας. Σε αυτό το νέο βιομηχανικό και τεχνολογικό περιβάλλον, οι αναδυόμενες επιχειρηματικές ευκαιρίες τόσο στο δευτερογενή όσο και στον τριτογενή τομέα δημιουργούν την ανάγκη για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, το οποίο απουσιάζει σήμερα από την Ελλάδα. Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τα επόμενα 20 χρόνια για την Ελλάδα, θα είναι να απορροφήσει αυτό το κύμα τεχνολογικής καινοτομίας, να το ενσωματώσει στην απασχόληση και να το εκμεταλλευτεί με στόχο τη διαφοροποίηση της ελληνικής βιομηχανίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνικά επιστημονικά συγγράμματα

1. Χ. Δίπλα, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών. τόμος Α', εκδ. Σάκκουλα (2003).
2. Κ. Ιωάννου – Α. Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2013).
3. Β. Καρακωστανόγλου, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στο νέο Δίκαιο της Θάλασσας. Το νομικό καθεστώς με έμφαση στην αλιεία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη (2001).
4. Β. Κικίλιας, Θ. Καρυώτης, Σ. Κασίνης, Ν. Λυγερός, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) – Από τη στρατηγική κίνηση στην οικονομική λύση, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα (2012).
5. Μ. Κουλούρη, Το Διεθνές Δίκαιον της Υφαλοκρηπίδος και αι Τάσεις του Δικαίου της Θαλάσσης, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα (1976).
6. Π. Λιάκουρας, «Διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στη Μεσόγειο», στο Γ. Τσάλτας (επιμ.), Αιγαίο και Νοτιο-Ανατολική Μεσόγειος – Σύγχρονες Προκλήσεις και Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2007.
7. Π. Λιάκουρας, «Χρησιμότητα και αξιοποίηση των θαλασσών υπό το φως της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982», στο Γ. Τσάλτας (επιμ.), Περιβάλλον και Θαλάσσιες Μεταφορές, Σε Αναζήτηση μιας Βιώσιμης Προσέγγισης, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2014.
8. Ν. Λυγερός, Ο μαραθώνιος της ΑΟΖ, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα (2012).
9. Γ. Μανιάτης, Μεταρρυθμίσεις και Προοδευτικός Πατριωτισμός, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα (2016).
10. Χ. Λ. Ροζάκης, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα (2013).
11. Ε. Ρούκουνας, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος Δεύτερο, Το κράτος και το έδαφος – Το δίκαιο της Θάλασσας (Δεύτερη έκδοση – ανατύπωση), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή (2006).
12. Α. Γ. Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2012).

13. Γ. Ι. Τσάλτας – Μ. Κλάδη-Ευσταθοπούλου, Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών, Τόμος Πρώτος, Διεθνής Πολιτική και Δίκαιο της Θάλασσας – Οι Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα (2003).
14. Ν. Ε. Φαραντούρης – Τ. Θ. Κοσμίδης (επιμ.), Δίκαιο Υδρογονανθράκων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2015)

Διεθνή επιστημονικά συγγράμματα

1. D. J. Harris, Cases and Materials on International Law, 6 th ed. London: Sweet & Maxwell (2004).
2. D. P. O’Connell, The International Law of the Sea, Vol. II, ed. by I.A. Shearer: Oxford University Press (Clarendon) (1984).
3. J. I. Charney & Lewis M. Alexander, International Maritime Boundaries, Vol I, II, The American Society of International Law, Dordrecht, Boston & London: Martinus Nijhoff Publishers (1993).

Διεθνή περιοδικά

1. Dr. Erik Franckx, Maritime Boundaries in the Baltic SEA:Post-1991 Developments, GJICL 249 (2000).
2. J. H. Rodgers, The Continental Shelf of Ireland: the Law and Politics of Delimitation, UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs 129 (1998).
3. M. Leigh, Delimitation of Continental Shelf between Opposite Coasts-Law of the Sea Convention- Customary International Law- Application of Equitable Principles, 80 AJIL 645 (1986).
4. R. Lagoni, Interim Measures Pending Maritime Delimitation Agreements, 78 AJIL 345 (1984).
5. W. Michael Reisman, Eritrea-Yemen Arbitration (Award, Phase II: Maritime Delimitation), 94 AJIL 721 (2000).

Αποφάσεις Διεθνών Διαιτητικών Οργάνων

1. Anglo-French Continental Shelf Arbitration, (United Kingdom v. France) (1977), 54 ILR 6.
2. Delimitation of the Maritime Boundary between Guinea and Guinea-Bissau (1985), 77 ILR 635.
3. Yemen-Eritrea Arbitration (Phase II, Maritime Delimitation) (1999), www.pca-cpa.org.

Αποφάσεις Διεθνούς Δικαστηρίου

1. Case concerning Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) (2007), www.icj-cij.org.
2. Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), Judgment, ICJ Rep. (1982), 18.
3. Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (USA-Canada), ICJ Rep. (1984), 246.
4. Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening) (Merits), ICJ Rep. (2002), 303.
5. Libya-Malta Continental Shelf Case, ICJ Rep. (1985), 13.
6. Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), ICJ Rep. (1993), 38.
7. North Sea Continental Shelf Case (The Netherlands/Denmark-FR Germany) (1969), ICJ Rep. (1969), 3.

Άρθρα – Απόψεις – Αναλύσεις δημοσιευμένες στο διαδίκτυο

1. Περιοχή ΑΟΖ, 2011 (Διαθέσιμο: <http://www.ellinikos-stratos.com/arthra/aoz.asp>, προσπελάστηκε: 19/07/2016).
2. Α. Αθανασόπουλος, Τα Τίρανα αμφισβητούν περιοχές για έρευνα στο Ιόνιο (διαθέσιμο: <https://www.tovima.gr/2015/11/14/politics/i-albania-trabaei-to-skoini-sto-ionio-kata-to-paradeigma-tis-toyrgias/>, προσπελάστηκε: 26/09/2021).
3. Α. Αθανασόπουλος, Τα Τίρανα αμφισβητούν περιοχές για έρευνα στο Ιόνιο (διαθέσιμο: <https://www.tovima.gr/2015/05/17/politics/ta-tirana-amfisbitoygn-perioxes-gia-ereyna-sto-ionio/>, προσπελάστηκε: 26/09/2021).
4. Χ. Κολώνας, Σεισμικές έρευνες από τη νορβηγική PGS (διαθέσιμο: http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/seismikes_ereunes_apo_ti_norbigiki_pgs-63707900/, προσπελάστηκε: 19/07/2016).
5. Κυριακάκης – Πιτσιλής – Βελεγράκης, Νομικό Πλαίσιο Αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα (διαθέσιμο: <https://kpn-legal.com/νομικό-πλαίσιο-αναζήτησης-έρευνας-κα/>, προσπελάστηκε: 30/08/2021).
6. Θ. Παριανού, Η Υφαλοκρηπίδα Ελλάδας-Αλβανίας, 2012 (διαθέσιμο: <https://www.panhellenicpost.com/2012/09/18/η-υφαλοκρηπίδα-ελλάδας-αλβανίας/>, προσπελάστηκε: 24/9/2021).

Διαδικτυακές Πηγές

1. Οδηγία 94/22/ΕΚ (διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0022&from=EL>, προσπελάστηκε 11/09/2021).
2. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4001/2011 (διαθέσιμο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/l-hlfis-eis.pdf>, προσπελάστηκε: 30/08/2021).
3. Ιστορικό Έρευνας και Εκμετάλλευσης Υδρογονανθράκων (διαθέσιμο: <https://ypen.gov.gr/energeia/ydrogonanthrakes/erevna-kai-ekmetallefsi-ydrogonanthr/>, προσπελάστηκε: 07/09/2021).
4. Χάρτης περιοχών ανάθεσης από τη Δημόσια Ανοιχτή Πρόσκληση του 2012 (άρθρο «Η “μεγάλη” Τετάρτη του πετρελαίου» της 9^{ης} Μαΐου 2014, διαθέσιμο: <https://www.fortunegreece.com/article/h-megali-tetarti-tou-petroleou/>, προσπελάστηκε: 11/09/2021).
5. Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων της ENERGEAN OIL & GAS για το Πρόγραμμα Ανάπτυξης Κοιτάσματος Δυτικού Κατάκολου (Α΄ Φάση Ανάπτυξης) (διαθέσιμο: <https://www.energean.com/media/3581/μελέτη-περιβαλλοντικών-επιπτώσεων-για-την-ανάπτυξη-του-κοιτάσματος-δυτικού-κατακόλου.pdf>, προσπελάστηκε: 18/9/2021).